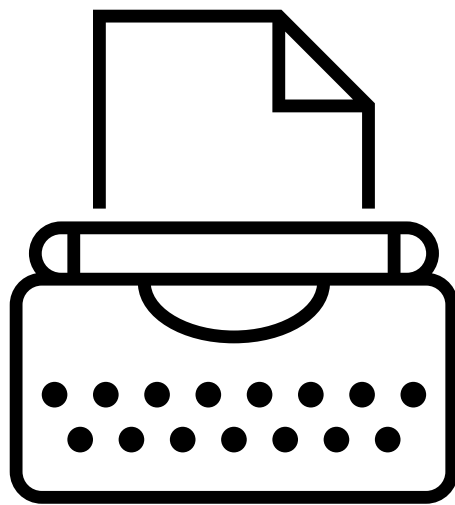

Závěrečné práce

Učebné texty pre študentov žurnalistiky

Ján Hacek – Anna Sámelová – Mária Stanková

UNIVERZITA
KOMENSKÉHO
V BRATISLAVE

Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Ján Hacek
Anna Sámelová
Mária Stanková

Záverečné práce
Učebné texty pre študentov žurnalistiky

2022

Univerzita Komenského v Bratislave

© Autori, 2022

[doc. Mgr. Ján Hacek, PhD.](#)

Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra žurnalistiky

[doc. Mgr. PhDr. Anna Sámelová, PhD.](#)

Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra žurnalistiky

[doc. Mgr. Mária Stanková, PhD.](#)

Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra žurnalistiky

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons CC BY-NC-SA 4.0 (vyžaduje sa: povinnosť uvádzať pôvodného autora diela, len nekomerčné použitie, povinnosť odvodené dielo zdieľať pod rovnakou licenciou ako pôvodné dielo). Viac informácií o licencií a použití diela: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0>

Publikáciu nájdete na:

Vydavateľ

Univerzita Komenského v Bratislave

ISBN 978-80-223-5486-8 (online)

Obsah

Zoznam obrázkov	5
Zoznam tabuliek.....	5
Úvod	6
Výskum.....	7
Postup pri výbere spôsobu skúmania témy v záverečnej práci	7
Ako si úspešne navrhnuť postup pri písaní záverečnej práce	9
Najčastejšie chyby a nepresnosti v záverečných prácach	18
Rámcové časti záverečných prác	20
Ako napísať abstrakt / anotáciu.....	23
Jazykový aspekt záverečných prác.....	28
Štylistika.....	29
Autorský plurál	30
Sémantika	33
Textový editor MS Word a písanie záverečnej práce.....	35
Čo robiť, keď neviem, „ako sa niečo píše“	38
Interpunkčné znamienka	41
Problematické jazykové javy zo študentských prác	45
Typografický aspekt záverečných prác	50
Samostatne stojace znaky na konci riadkov	50
Delenie slov v texte a tzv. „rieky“	53
Medziznakové medzery, siroty a vdovy	53
Aký textový editor si vybrať?	54
Citačná technika	57
Vzory citačných a bibliografických záznamov.....	59
Monografie.....	59
Kapitoly, heslá a štúdie z kolektívnych monografií, encyklopédií a zborníkov	66
Publikácie z periodickej tlače	68
Dokumenty a zákony.....	75
Záverečné školské a kvalifikačné práce	79
Autorské poznámky a vysvetlivky	79
Použitá literatúra a pramene	82

Zoznam obrázkov

Obr. 1 Nastavenie jazyka a kontroly pravopisu	35
Obr. 2 Funkcia synonymá	36
Obr. 3 Nastavenie klávesovej skratky k symbolu	37
Obr. 4 Ako sa píše Československo - www.jazykovaporadna.sme.sk	38
Obr. 5 Heslo hotel v KSSJ a PSP	39
Obr. 6 Heslo uvažovať v KSSJ a PSP	39
Obr. 7 Paradigmy slovenských podstatných mien na príklade slova rola	40
Obr. 8 Príklady typografických chýb – samostatne stojace znaky na konci riadkov	51
Obr. 9 Text s použitím obyčajných medzier	51
Obr. 10 Text s použitím pevných medzier	52
Obr. 11 Ukážka typografickej chyby – medzery medzi slovami, tzv. rieky	53
Obr. 12 Pätkové/serifové písmo	55
Obr. 13 Bezpätkové/bezserifové písmo	56
Obr. 14 Vložiť poznámku pod čiarou	58

Zoznam tabuliek

Tab. 1 Prehľad vybraných databáz	8
Tab. 2 Zdroje k problematike realizácie výskumu	10
Tab. 3 Ukážka časti kódovacej knihy	13
Tab. 4 Nevhodné a vhodné štylizácie s autorským plurálom	31
Tab. 5 Deklinácia podstatného mena médium	45
Tab. 6 Správne a nesprávne použité medzery za interpunkčnými znamienkami	52

Úvod

Písanie záverečných prác a všetky náležitosti s ním spojené dokážu potrápiť nielen študentov, ale niekedy aj vyučujúcich. Úspešný výsledok závisí od viacerých faktorov – nielen od kvalitného obsahu (dobre nastaveného a primerane prezentovaného výskumu, vhodných zdrojov a korektnej práce s nimi...) či od dobrej štylistiky. Formálne náležitosti majú v tejto sfére významné postavenie, a tak typografická úprava spolu s citovaním predstavujú rovnako dôležitý aspekt záverečných prác ako obsah a jazyková stránka – to dokazujú aj štruktúrované posudky školiteľov a oponentov záverečných prác, ktoré sa na každú z týchto oblastí zameriavajú. Tieto skutočnosti boli primárnymi dôvodmi, pre ktoré sme sa rozhodli pripraviť pre študentov žurnalistiky tieto skriptá. Spolu s nimi nás motivoval fakt, že budúci novinári môžu byť síce majstrami pera, no pri písaní záverečných prác im novinárska štylistika môže spôsobiť viac škody než osohu. Nielen praktická žurnalistika, ale aj veda, ktorá sa ňou zaoberá – novinoveda (či v širšom ponímaní masmediálne štúdiá) – má svoje špecifiká. Aj na tie čitateľa – potenciálneho i reálneho autora záverečnej práce – v predkladaných skriptách upozorňujeme.

Tento učebný materiál vnímajte ako pomocníka pri písaní záverečnej práce, nie však doslovný návod od prvého kroku po posledný – skôr ako ochotného radcu, ktorý poukáže na dôležité vlastnosti záverečných prác i na časté chyby, s ktorými sme sa počas svojich doterajších skúseností ako autori vedeckých textov, školitelia i oponenti študentských prác stretli. Čitateľom teda neponúkame len tipy, ktoré sme odpozorovali na chybách iných študentov, ale aj také, ktoré sme sa naučili takpovediac na vlastnej koži.

V skriptách sa čitateľa oboznámia so základnými metódami výskumu bežnými v oblasti novinovedy, mediálnych a komunikačných štúdií, aby vedeli, ako k svojej téme odborne pristúpiť; so štylistikou odborného textu, typografiou záverečných prác a v neposlednom rade s pravidlami citovania, ktoré sú platné v našom vedeckom odvetví.

Všetky informácie sú podložené príkladmi a vysvetlené tak, aby si ich čitateľ po prvom osvojení zapamätal i do budúcnosti.

Každý z autorov v predkladaných skriptách prezentuje výsledky z oblastí svojho vedeckého zamerania a špecializácie. Doc. [Ján Hacek](#) pripravil kapitoly o výskume a typografii, doc. [Anna Sámelová](#) o rámcových častiach záverečných prác a citačnej technike a doc. [Mária Stanková](#) o jazykovom aspekte odborných textov.

Veríme, že predkladané skriptá Vám podajú pomocnú ruku pri skúmaní, tvorení a písaní záverečných prác!

autori

Výskum

V prvej kapitole sa zameriavame na viaceré aspekty výskumu v záverečných prácach a na časté otázky, pred ktorými študenti stoja.

Postup pri výbere spôsobu skúmania témy v záverečnej práci

Po výbere témy stojí študent pred otázkou ďalšieho postupu a pred začiatkom písania záverečnej práce. Štandardným postupom, ktorý by mal nasledovať, je zoznámenie sa s problematikou. Ponúka sa tu niekoľko možností, v závislosti od zvolenej témy a postupov navrhovaných školiteľom. Za obvyklý postup sa dá považovať štúdium odborných zdrojov a literatúry. Na jednej strane je nevyhnutné zoznámiť sa s dostupnou literatúrou, ktorá sa nachádza v akademických knižniciach a na druhej strane je to štúdium odborných textov, ktoré ponúkajú aj univerzitou predplatené databázy odborných zdrojov.

Prvá časť záverečnej práce býva označovaná ako teoretická a má svoje opodstatnenie. Je totiž nevyhnutné, aby sa študent oboznámil s témou a dostupnými zdrojmi, ktoré sa jej venovali najmä v akademickom prostredí. A práve tu sa dostávame k spomínaným databázam odborných recenzovaných textov. Na začiatku je nevyhnutné zamerať sa na dôkladné vyhľadávanie. Každá práca sa dá definovať niekoľkými kľúčovými slovami, ktoré nám pomôžu pri vyhľadávaní. Pomocou zvolených slov v anglickom jazyku začneme vyhľadávať v tzv. [plnotextových databázach](#)¹. Je vhodné zúžiť si výber vyhľadávania na požadované roky, resp. na vyhľadávanie najnovších štúdií. Keďže sa mediálna problematika pomerne rýchlo mení, je dobré sledovať najnovšie trendy a postupy aj v jej skúmaní.

Výsledkom vyhľadávania môže byť niekoľko recenzovaných štúdií, ktoré sa na základe názvu približujú k spracovanej téme záverečnej práce. Ak sa nám podarilo nájsť niekoľko podobných štúdií s našou témou, získali sme základ pre teoretickú kapitolu svojej záverečnej práce. V prípade, že máme k dispozícii povedzme desať štúdií z plnotextových databáz, je dôležité, aby sme pochopili spôsob ich využitia v texte záverečnej práce. Dôležitý je, vo väčšine prípadov, úvod danej štúdie. Tu býva vysvetlený zámer a bližšie definovaná skúmaná problematika. Abstrakt a úvod ukazujú, či je daný text tematicky vhodný pre teoretickú časť našej záverečnej práce. Nie je nevyhnutné vždy podrobne čítať celú štúdiu a porozumieť jej do detailov, najmä čo sa týka jej výskumnej časti. Podstatným okrem úvodu bývajú aj definície základných pojmov súvisiacich s témou. Tu sa stretneme s možnosťou definovať kľúčové pojmy, ktoré súvisia s našou témou (nové médiá, vplyv médií, sociálne siete a recipienti, dezinformácie, dôvera a pod.). Dôležitou časťou daných materiálov bývajú závery. Pri deskripcii jednotlivých pojmov ich môžeme využiť rovnako ako spomínané úvody štúdií. Ak chceme byť pri zostavení úvodných teoretických kapitol aktuálni, je nevyhnutné odkazovať na najnovšie výsledky skúmania v danej oblasti.

Pri štúdiách získaných z plnotextových databáz treba spomenúť aj možnosti preberania metodiky realizácie výskumov. V prípade skúmania niektorých súvislostí či javov v mediálnom prostredí je vhodné inšpirovať sa výskumníkmi, ktorí úspešne realizovali svoje výskumy a ich štúdie sú po recenznom konaní publikované v odborných časopisoch a uvedené v opísaných databázach. Máme na mysli najmä dotazníky, ktoré sú zamerané na skúmanie

¹ [Návod na pripojenie sa do databáz aj mimo univerzitnej siete.](#)

premenných. Je totiž štandardné, že sa kvalitné dotazníky využívajú opakovane, a práve preto sa ponúka možnosť ich adaptácie, napríklad i v slovenskom prostredí. Replikácia výskumu je vhodná i v prípade výskumu v záverečných prácach. Znamená to, že ak nájdeme dotazník, napríklad zameraný na zisťovanie lojality recipientov k spravodajským portálom, preložíme ho, otestujeme a použijeme v skupine respondentov na Slovensku.

<u>Voľné informačné zdroje</u>	Voľne prístupné informačné zdroje pre spoločenskovedné odbory – žurnalistika
ACM Digital Library	Úplné texty časopisov, zborníkov a konferenčných materiálov Association for Computing Machinery
DOAJ – Directory of Open Access Journals	Adresár vedeckých a akademických elektronických časopisov s voľným prístupom, tzv. open access, je spravovaný univerzitou v Lunde
Electronic Journals Library (EZB)	Adresár odborných časopisov s voľným prístupom, tzv. open access, je spravovaný univerzitou v Regensburgu
JSTOR	Plnotextová databáza odborných časopisov z oblasti humanitných, spoločenských a prírodných vied zameraná na retrospektívu (sprístupňuje staršie ročníky časopisov)
Oxford Journals	Databáza plnotextových časopisov z oblasti medicíny, práva, matematiky, spoločenských a humanitných vied od Oxford University Press
ProQuest Central	Denne aktualizovaná kolekcia databáz pokrývajúca oblasť humanitných a spoločenských vied, obchodu, medicínu, aplikované prírodné vedy, výpočtovú a telekomunikačnú techniku
ScienceDirect	Renomované plnotextové časopisy vydavateľstva Elsevier (Holandsko) z oblasti prírodných vied, techniky, medicíny, poľnohospodárstva, ekonomiky a spoločenských vied
SCOPUS	Abstraktová, citačná a referenčná databáza časopisov európskej vedeckej produkcie od spoločnosti Elsevier (Holandsko)
Wiley Online Library	Multispektrálne elektronické časopisy z produkcie Wiley-Blackwell (USA)

Tab. 1 Prehľad vybraných databáz²

Je výskum povinný a nevyhnutný?

Školiteľ si žiada výskum, tak ho realizujem.

Školiteľ výskum nepovažuje za podstatný, tak ho nerealizujem.

Realizujem výskum, no nie je to výskum.

Toto sú scenáre, ktoré často nastávajú pri písaní najmä diplomových záverečných prác zameraných na skúmanie mediálnej problematiky. Ako teda postupovať? Je prirodzené, že v prípade diplomovej záverečnej práce sa od študenta vyžaduje viac ako len interpretácia, resp. opis danej problematiky.

² UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE: *Charakteristiky databáz*. [online]. Dostupné na internete: <<https://uniba.sk/index.php?id=3728>>. [cit. 2021-10-13].

Bakalárska práca

Pri bakalárskej práci ide o prvé väčšie zamyslenie sa študenta nad mediálnou problematikou a o úsilie napísať prvý odborný text väčšieho rozsahu, než na aký bol zrejme zvyknutý. Stáva sa, že sa rozhodne realizovať výskum, ktorý deklaruje aj v úvode práce. Tu je potrebné zdôrazniť, že bakalárska práca často neumožňuje realizovať napríklad kvantitatívny výskum. Je to spôsobené rozsahom textu a zároveň i praktickými skúsenosťami z oblasti výskumu médií, ktoré majú študenti na bakalárskom stupni. Závisí, samozrejme, od témy práce a názoru školiteľa, no výskum väčšieho rozsahu sa v bakalárskej práci nepredpokladá. V prípade spracovania témy bakalárskej práce je nezmyselné zahŕňať do nej rôzne ankety, ktoré študent získava prostredníctvom sociálnych sietí, ak nemajú dostatočnú výpovednú hodnotu.

Diplomová práca

Diplomovú prácu môžeme považovať za prácu väčšieho rozsahu, ktorá si vyžaduje od študentov väčšie úsilie ako pri písaní bakalárskej práce. Je to podmienené i skutočnosťou, že bakalársky program je orientovaný predovšetkým profesijne a magisterský kladie väčší dôraz na mediálne štúdiá, výskum médií či výskum mediálnych textov a ich recipientov. Predpokladá sa teda i záujem študentov a ich školiteľov realizovať určitý druh kvantitatívneho či kvalitatívneho výskumu. Samozrejme, konečné smerovanie a štruktúra záverečnej práce závisí i od nasmerovania školiteľa.

Ako si úspešne navrhnuť postup pri písaní záverečnej práce

V nasledujúcich riadkoch krok za krokom popisujeme viaceré možnosti postupov pri písaní záverečných prác.

Výber témy

Je štandardom, že študenti, ktorí majú záujem o vlastnú tému záverečnej práce, kontaktujú potenciálneho školiteľa s požiadavkou na jej vypísanie. Tento postup je vítaný najmä v prípade, ak má študent aspoň približnú predstavu o spôsobe spracovania vybranej problematiky. To predpokladá, že sa už dlhšie zamýšľa nad určitou oblasťou, ktorú by rád odborne popísal a skúmal. Častým spôsobom je prihlásenie sa k už vypísanej téme na príslušnej katedre. V ideálnom prípade by malo platiť, že študent prichádza s dlhodobým záujmom o tému. Môže ísť o inklináciu k určitému typu žurnalistiky, médií či problematike, ktorá aktuálne rezonuje v spoločnosti. Reakcia na aktuálnu problematiku a jej následné vyústenie do vypísania aktuálnej témy sú žiadúce a predpokladajú osobitný záujem študenta o skúmanú problematiku.

Popísanie a rešerš existujúceho výskumu a literatúry

Po prihlásení sa k téme záverečnej práce sa začína obdobie skúmania a hľadania dostupnej literatúry v najbližšom okolí a na internete. Základom je vyhľadávanie štúdií v [plnotextových databázach](#), ako opisujeme vyššie v texte. Často sa stáva, že neexistuje literatúra, ktorá by zodpovedala zvolenej problematike. Práve tu pomôžu vyššie spomínané štúdie. Stačí, ak si zadáme do vyhľadávania kľúčové slová definujúce našu tému a navyše definujeme obdobie vyhľadávania na niekoľko rokov spätne.

Štandardný postup pre študenta vyzerá nasledovne:

- a) Nájde si niekoľko odborných štúdií, ktoré podľa názvu korešpondujú s témou jeho záverečnej práce.
- b) V štúdiách sa zameria najmä na abstrakt, úvodnú časť, diskusiu a záver. Je dobré všímať si časti, v ktorých sú definované základné pojmy (premenné pri výskume a pod.).
- c) Ak sa v daných štúdiách nachádza podrobne popísaná metodológia výskumu, je dobré zvážiť jej použitie v záverečnej práci. Ide o tzv. adaptáciu výskumu v slovenských podmienkach.
- d) Je možné, že sa v niektorej zo štúdií nachádza aj dotazník zameraný na skúmanie určitých premenných. Je preto dobré, ak sa rovnako zváži jeho replikácia v záverečnej práci.
- e) V referenciách, resp. zozname použitých zdrojov, sa zrejme budú nachádzať ďalšie relevantné odkazy na aktuálnu literatúru, štúdie, ktoré budú korešpondovať s témou pripravovanej práce. Zoznam odborných zdrojov sa tak rozšíri.

CROUCHER, Stephen – CRONN-MILLS, Daniel: *Understanding Communication Research Methods: A Theoretical and Practical Approach*. New York : Taylor & Francis Ltd., 2015.

DE VAUS, David: *Surveys in social research*. Routledge : Abingdon, 2002.

JENSEN, Klaus Bruhn (Ed.): *A Handbook of Media and Communication Research*. New York : Routledge, 2012.

LEE , Francis et al.: *Frontiers in New Media Research*. Routledge : London, 2012.

MIOVSKÝ, Michal: *Kvalitatívny prístup a metódy v psychologickom výskume*. Praha : Grada Publishing, 2006.

PUNCH, Keith F.: *Úspešný návrh výskumu*. Praha : Portál, 2015.

REIFOVÁ, Irena (zost.): *Analýza obsahu mediálnych sdelení*. Praha : Karolinum, 2005.

SILVERMAN, David: *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Bratislava : Ikar, 2005.

TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina: *Metódy výskumu médií*. Praha : Portál, 2010.

Tab. 2 Zdroje k problematike realizácie výskumu

Kvantitatívny prístup

Kvantitatívny prístup môžeme definovať v niekoľkých bodoch.

- 1) Vychádza z predpokladu, že všetko, čo nás zaujíma o skúmanom jave, subjekte, môžeme odmerať.
- 2) Jeho podstatou je, že umožňuje skúmať vzťahy medzi stanovenými premennými, ktoré vyplývajú z výskumných otázok odvodených z výskumných predpokladov. Tieto predpoklady vyplývajú v prípade záverečných prác z ich teoretickej kapitoly, prípadne z realizovaných rozhovorov s odborníkmi a pod.
- 3) Pomocou merania premenných sa snažíme zachytiť realitu.
- 4) Premenné a vzťahy medzi nimi vznikajú na základe tzv. tvrdých dát.
- 5) Kvantitatívny výskum je považovaný za objektívny – platí pravidlo, že každý subjekt (respondent, mediálny text, titulok) má v skúmanom období (mesiac, rok...) rovnakú šancu byť zahrnutý do výskumnej vzorky.

- 6) V prípade, ak by ktokoľvek na rovnakej vzorke opakoval náš výskum, mal by dospieť k rovnakým výsledkom. Táto vlastnosť kvantitatívneho výskumu sa nazýva replikácia.
- 7) Cieľom opisovaného kvantitatívneho prístupu je priniesť dáta na základe merania premenných a zisťovať, v akom vzťahu sú premenné medzi sebou.
- 8) Výsledky realizovaného výskumu sú reprezentatívne vzhľadom na skúmanú populáciu. Napríklad: končiace ročníky študentov, ktorí študujú odbor žurnalistika na vysokých školách na Slovensku, alebo recipienti konkrétneho spravodajského portálu a pod.
- 9) Súčasťou kvantitatívneho skúmania sa stávajú veľké súbory respondentov, rozsiahle datasey a v niektorých prípadoch môže študent siahnuť i po dátach z otvorených zdrojov. Najmä v prípade skúmania sledovanosti médií majú študenti možnosť využiť registre, ktoré im poskytnú dlhodobé dáta.

Stanovenie predpokladov, výskumných otázok a hypotéz v kvantitatívnom prístupe

Teoretická kapitola, ktorou sa začína odborná práca, by mala na konci prinášať odborné závery a zistenia, ktoré posúvajú autora ďalej a pobádajú ho k stanoveniu a vysloveniu predpokladov. Ide o nevyhnutnú časť práce, najmä pri diplomových prácach.

Predpoklad: Predpokladáme, že spravodajské portály sa v poslednom období stretli s najnižšou návštevnosťou a nezáujmom recipientov a tí navštevovali skôr weby s problematickým obsahom.

Vyslovenie predpokladu je prirodzeným záverom po zostavení teoretickej kapitoly. Potom by mala nasledovať výskumná otázka (VO), ktorá ešte nie je viazaná vzťahom medzi premennými. Znamená to, že ide o otázku, ktorá bližšie špecifikuje stanovený predpoklad.

VO: Zaznamenali spravodajské weby v skúmanom období nižšiu sledovanosť ako v predchádzajúcom období? Tu je potrebné pozastaviť sa a poznamenať niekoľko skutočností, ktoré môžu nastať.

Ako sme už naznačili, nie každá záverečná práca vyžaduje realizáciu výskumu. Posúdenie nechávame najmä na školiteľoch. Zo skúsenosti môžeme však uviesť, že niekedy je lepšie nerealizovať pseudovýskum, ktorým študenti len naplnia časť rozsahu záverečnej práce. Pokiaľ nemá výskum v texte práce svoje opodstatnenie a neriadi sa základnými pravidlami a postupmi pri jeho realizácii či vyhodnocovaní získaných dát, je lepšie, ak sa namiesto toho zameria študent na štúdium odborných zdrojov navyše. Ak sa však rozhodne postupovať ďalej realizáciou kvantitatívneho výskumu, je potrebné, aby sa z výskumných otázok sformulovali hypotézy (H). (H: *Spravodajské portály dosiahli v skúmanom období nižšiu sledovanosť ako dezinformačné weby na Slovensku.*)

Predpoklad vyjadruje uvažovanie výskumníka, ktoré vychádza z teoretického náhľadu na skúmanú problematiku po zoznámení sa s ňou.

Výskumná otázka sa vyjadruje vo forme otázky, odráža očakávanie výskumníka a nesúvisí so vzťahom medzi premennými. Ak nemáme k dispozícii výskumy ku skúmanej problematike a nevieme, aké výsledky môže výskum priniesť, siahneme práve po výskumných otázkach.

Hypotéza je výrok o vzťahu medzi premennými a je verifikovateľná. Hypotéza sa môže potvrdiť alebo nepotvrdiť.³

Akú metódu skúmania použiť v prípade realizácie kvantitatívneho výskumu

Už pri tvorbe teoretickej kapitoly sa stretne pomocou štúdia odborných textov aj s výskumnou metodológiou a postupmi pri skúmaní danej problematiky. V nasledujúcej časti predstavíme najčastejšie metódy výskumu, ktorými sa môžete inšpirovať, a teda siahnuť po overených postupoch vhodných pre skúmanie tém v záverečných prácach.

Dotazníkové získavanie dát

Jednou z možností je použiť dotazníkové získavanie dát.⁴ Pokiaľ potrebujeme získať väčšie množstvo dát od respondentov, je dôležité nepodceniť prípravu dotazníka. Možnosťou, ktorá sa ponúka, je vytvoriť vlastný dotazník, resp. súbor otázok, ktoré sú zamerané na meranie stanovených premenných. V prípade, ak vytvárame vlastný súbor otázok, alebo adaptujeme v slovenských podmienkach existujúci cudzojazyčný dotazník, je dôležité otestovať ho a zistiť, či respondent rozumie našim otázkam bez zaváhania.

Dotazníkom môžeme zisťovať postoje a zloženie recipientov mediálnych obsahov, adresovať ho pracovníkom médií či vydavateľstiev, alebo osloviť priamo novinárov. Zo skúsenosti môžeme povedať, že pri tvorbe vlastného dotazníka je dôležité otestovať, či sa napríklad nepýtame viacerými otázkami na rovnakú skutočnosť. Na zváženie je aj využívanie zatvorených vs. otvorených otázok. Pri zatvorených otázkach vyberá respondent z ponúknutých možností, prípadne hodnotí výroky na tzv. Likertovej škále⁵, pri otvorených otázkach vyjadruje svoj postoj pomocou dopísania vyjadrenia. Ak zoberieme do úvahy väčší počet dotazníkov, sťažená situácia pri vyhodnocovaní zrejme nastane. Ide najmä o to, že pri otvorených otázkach je potrebné vytvárať kategórie, aby bolo možné získané odpovede kvantifikovať. Je preto vhodné, ak sa vytvára dotazník online, napríklad v aplikácii Google Forms, kde je výhodou automatické zasielanie odpovedí priamo výskumníkovi.

Kvantitatívna obsahová analýza

V situácii, keď skúmame mediálne texty, využívame najmä kvantitatívnu obsahovú analýzu.⁶ Môžeme povedať, že ide o najčastejšiu metódu pri skúmaní mediálnych obsahov. Využíva sa pri skúmaní typu a množstva mediálnych obsahov či pri hľadaní odlišností medzi nimi.

V prípade záverečných prác ide o pomerne často využívanú metódu skúmania. Ak má študent analyzovať vybraný počet mediálnych obsahov, potrebuje siahnuť práve po kvantitatívnej obsahovej analýze. Inak pôjde vo väčšine prípadov o subjektívny opis videného či počutého. Práve k nezvládnutiu tejto časti smerujú naše upozornenia pred subjektívnym opisom. Ak má autor skúmať napríklad dva roky vo vybranom médiu a to s dôrazom na publikované reportáže, potrebuje kľúč k ich výberu a zároveň tzv. kódovaciu knihu obsahovej

³ Pozri viac: PUNCH, Keith F.: *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha : Portál, 2015, s. 30.

⁴ PUNCH, Keith F.: *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha : Portál, 2015, s. 46.

⁵ Respondent má možnosť vyjadriť mieru súhlasu s daným výrokom na ponúknutej škále (napríklad od 1 – úplne súhlasím po 5 – vôbec nesúhlasím). Pozri: GAVORA, Peter et al.: *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na internete: <<http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>>. [cit. 2021-09-24].

⁶ REIFOVÁ, Irena (zost.): *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha : Karolinum, 2005.

analýzy. Ak má autor napríklad k dispozícii 500 textov zo skúmaného týždenníka, vyberie si na základe spomínaného generátora náhodných čísel len časť z nich, ktoré bude ďalej skúmať pomocou kvantitatívnej obsahovej analýzy. Jej súčasťou je spomínaná kódovacia kniha. To predpokladá stanovenie hodnôt skúmaných premenných. Bez jej využitia nebude možné tvrdiť, že bola použitá pri výskume kvantitatívna obsahová analýza. Kódovacia kniha obsahuje zoznam premenných aj s hodnotami, ktoré môžu nadobúdať. V praxi to znamená, že je nevyhnutné pripraviť si tabuľku v Exceli, kde si označíme jednotlivé premenné v stĺpcoch, ktoré následne kódujeme.

č. premennej	KÓD	
		Kontext
1	1	Domáce
	2	Zahraničné
	3	Nezaradené
		autorstvo textu
2	1	autorský
	2	agentúra
	3	nezaradené
		krajina
3	1	Slovensko
	2	zahraničie (krajina)
	3	nezaradené
		oblasť
4	1	politika
	2	ekonomika
	3	kultúra
	4	zločin
	5	spoločnosť
	6	nepokoje/ozbrojené konflikty

Tab. 3 Ukážka časti kódovacej knihy

Výber výskumnej vzorky v kvantitatívnom výskume

V prípade realizácie kvantitatívneho výskumu je nevyhnutné stanoviť si pravidlá určovania výskumnej vzorky, teda napríklad počtu skúmaných textov, komentárov, redakcií a podobne.

Pri výbere výskumnej vzorky štandardne platí, že je dôležité pristupovať k výberu tak, aby mal každý subjekt rovnakú šancu dostať sa do nášho výberu. Preto je dôležité používať pri výbere napríklad generátor náhodných čísel, čo nám pomôže odborne definovať kritériá výberu skúmaných subjektov. Typickým príkladom môže byť množstvo textov, ktoré sa študent chystá podrobiť skúmaniu, napríklad realizovať kvantitatívnu obsahovú analýzu.

Citujúc [Elektronickú učebnicu pedagogického výskumu](#) vysvetľujeme ďalej niektoré základné pojmy, ktoré sa týkajú výberu výskumnej vzorky.

„Základný súbor (inakšie tiež zvaný populácia) tvoria všetky subjekty, na ktoré sa majú výsledky výskumu vzťahovať. Ak sa majú výsledky vzťahovať na všetkých siedmakov v SR, potom základný súbor tvoria všetci žiaci siedmých ročníkov v SR. (...)

*Je zrejmé, že výskumník nemá možnosť zorganizovať výskum s celým základným súborom, napríklad so všetkými siedmakmi v SR, pretože ich je veľa. Preto z nich urobí určitý výber. Osoby, ktoré vybral, nazývame, **výberový súbor** (alebo inakšie **výskumná vzorka**). Výberový súbor je vždy menší ako základný súbor.“⁷*

Kvalitatívny výskum

Kvalitatívny prístup môžeme definovať niekoľkými bodmi.⁸

- 1) Ide o prístup ku skúmaniu subjektov a spoločenského života, ktorý predpokladá nevyhnutnosť popísať skúmané slovami.
- 2) Nazerá na človeka ako na individualitu a nie na jedného z reprezentatívnej vzorky recipientov, ktorý sa podieľa na získavaní tvrdých dát.
- 3) Kvalitatívny výskum býva nazývaný aj ako naturalistický a zameriava sa na menšie množstvo skúmaných subjektov, na menšie množstvo prípadov.
- 4) Metódy kvalitatívneho výskumu predpokladajú skúmanie problematiky, ktorá sa nedá vyjadriť pomocou dát.
- 5) Podstatou kvalitatívneho skúmania nie je dokázať existenciu a silu nejakého vzťahu, ako to je pri kvantitatívnom prístupe, ale daný vzťah popísať, ukázať jeho fungovanie a vzájomné závislosti skúmaných subjektov.
- 6) Úsilie výskumníka smeruje k vytváraniu záverov z popisov činností, procesov, fenoménov a nie k štatistickému porovnávaniu.

Kvalitatívne metódy pri písaní záverečných prác

Realizácia kvalitatívneho výskumu závisí od témy záverečnej práce. Nezriedka sa stáva, že sa študent rozhodne priblížiť problematiku, ktorá sa dovedy skúmala len okrajovo, alebo vôbec. Vzhľadom na slovenské mediálne prostredie, rýchlo sa meniace technológie a návyky recipientov ide o pochopiteľnú skutočnosť. V prípade, ak ide o novú tému, však nie je vždy reálne, vzhľadom na rozsah a možnosti záverečnej práce, realizovať kvantitatívne skúmanie s cieľom predvýskumu a následne overiť platnosť predpokladov (výskumných otázok

⁷ GAVORA, Peter et al.: *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na internete: <<http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>>. [cit. 2021-09-24].

⁸ Pozri viac: TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina: *Metody výzkumu médií*. Praha : Portál, 2010. s. 18 – 20.

a hypotéz). Preto sa prirodzene za hlavnú metódu výskumu v záverečnej práci považuje aj kvalitatívny výskum. Výber spôsobu skúmania kvalitatívnym spôsobom býva často závislý od skúmanej problematiky. V nasledujúcej časti predstavíme najčastejšie využívané metódy v záverečných prácach študentov na katedre žurnalistiky.

Hĺbkový rozhovor

Jedným z najčastejších prístupov využívaných v kvalitatívnom výskume v záverečných prácach je hĺbkový rozhovor. Priblížime jeho základné charakteristiky na základe využitia časti nášho, už publikovaného textu, *Rozhovor – kvalitatívna metóda výskumu v záverečných prácach študentov*⁹.

Podľa mediálnych teoretikov Tomáša Trampotu a Martiny Vojtěchovskej sa hĺbkový rozhovor od štandardizovaného dotazníka odlišuje menšou mierou štandardizácie a je viac otvorený voči odpovediam respondentov, ponechávajúc im väčší priestor na vlastné vyjadrenie. Výhodou je, že počas hĺbkového rozhovoru môžu byť zistené aj informácie, ktoré výskumník zo začiatku nepredpokladal.¹⁰ Neštruktúrované interview ako hĺbkový rozhovor je podľa Michala Miovského metóda, ktorá sa vonkajšími znakmi podobá bežnému rozhovoru. Pri jej využití býva kladený dôraz na prirodzenosť konverzácie, nenásilný priebeh. Držíme sa predovšetkým hlavnej témy, ktorá nás zaujíma a sledujeme jej rozvíjanie sa v kontexte pripravených výskumných otázok.¹¹ V praxi to môže znamenať, že sa o rovnakej téme rozprávame postupne s viacerými respondentmi.

Pri realizácii hĺbkového rozhovoru nie je podľa Miovského dôležité pokladať každému respondentovi rovnakú otázku, rovnakým spôsobom a v rovnakom poradí. Môžeme povedať, že na začiatku opisovaného typu rozhovoru prichádzame s nejasnou predstavou o tom, ako bude interview prebiehať a sme ochotní prispôbiť ho respondentovi či s danej situácii.¹² Tento typ rozhovoru realizujeme v situácii, keď nemáme bližšiu predstavu o tom, čo je podstatné a dôležité v téme, ktorú sa chystáme spracovať. Môžeme povedať, že hĺbkový rozhovor sa v prípade výskumu médií a žurnalistiky využíva aj ako predvýskum, na ktorý potom nadviaže iná metóda kvantitatívneho výskumu. Využije sa na vytvorenie výskumných otázok a následne hypotéz s cieľom získať tzv. tvrdé dáta.

⁹ HACEK, Ján: Rozhovor – kvalitatívna metóda výskumu v záverečných prácach študentov. In *Otázky žurnalistiky*, 2021, roč. 64, č. 1 – 2, s. 53 – 59.

¹⁰ TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina: *Metody výskumu médií*. Praha : Portál, 2010, s. 84 – 87.

¹¹ MIOVSKÝ, Michal: *Kvalitatívny prístup a metódy v psychologickom výskumu*. Praha : Grada Publishing, 2006, s. 157.

¹² Tamže.

Odkaz **Tamže** referuje na dielo citované v bezprostredne predchádzajúcom citačnom odkaze. Bibliografický záznam citovaného diela a odkaz Tamže tvoria **neoddeliteľnú dvojicu**. Nesmú sa nachádzať na dvoch rôznych stranách textu. Znamená to, že odkaz Tamže nemôže byť prvým citačným odkazom na novej strane textu, lebo by neodkazoval na žiadne konkrétne dielo. Synonymá odkazu Tamže sú aj: **Tamtiež** alebo **Ibidem** z latinského „tamtiež“, resp. „na rovnakom mieste“. **Ibidem** sa v anglických a ďalších inojazyčných textoch uvádza často aj v podobe dvoch skratiek **IBID.** – s bodkou, lebo je to skratka, alebo **IBD.** – opäť s bodkou, lebo je to skratka.

Skupinové diskusie, ohniskové skupiny

Ide o metódu kvalitatívneho výskumu¹³, ktorá umožňuje odhaliť informácie, ktoré nemožno získať kvantitatívnym prístupom. Umožňuje získať informácie, ktoré výskumník nepredpokladal, nakoľko bádanie v danej oblasti práve začína. Ako uvádzajú v opise tejto metódy teoretici Stephen Croucher a Daniel Cron Mills, skupinová diskusia sa ako výskumná metóda využíva pri skúmaní špecifického problému. Jej realizácia zahŕňa tak formálne skupinové rozhovory, ako aj neformálne či brainstorming metódu. Dôležitý však je moderátor, ktorý vedie moderovanú diskusiu a vychádza pritom z pripraveného zoznamu otázok.¹⁴ Údaje sa získavajú pomocou zaznamenávania skupinovej interakcie, samozrejme, so súhlasom respondentov výskumu. Pre študentov, ktorí realizujú skupinovú diskusiu pre svoju záverečnú prácu, môže byť práve táto metóda užitočná z niekoľkých dôvodov. Na rozdiel od opisovaných hĺbkových rozhovorov sa zisťovanie názorov, postojov a informácií ku skúmanej problematike realizuje na jednom mieste. Odborníci oslovení k téme sa stretnú v rovnakom čase a nie je nevyhnutné realizovať niekoľko rozhovorov osobitne. Získané informácie sa dajú neskôr využiť pri konfrontácii zistení s ďalšími respondentmi – odborníkmi v oblasti. Podstatné je, že závery pochádzajúce zo skupinovej diskusie dokážeme použiť pri definovaní skúmaných premenných v kvantitatívnom výskume. Výhodou je, že od respondentov zistujeme len relevantné informácie. Prinášame postup platný pri realizácii ohniskovej skupiny a pochádzajúci od Tomáša Trampotu a Martiny Vojtěchovskej.

„Definícia problému. Formulácia výskumnej otázky → Určenie vzorky respondentov → Výber moderátora → Zostavenie a otestovanie scenára ohniskovej skupiny → Rekrutácia (nábor) účastníkov ohniskovej skupiny → Realizácia ohniskovej skupiny → Analýza a interpretácia dát → spísanie odbornej správy / odborného článku.“¹⁵

Analýza diskurzu

Na získanie odpovede na otázku, akými spôsobmi je jazyk používaný v textoch, sa využíva analýza diskurzu¹⁶. V záverečných prácach študentov, predovšetkým v diplomových, vidíme nezriedka ich úsilie analyzovať vybrané texty, zistiť rozdiely medzi nimi či poukázať na rozdielne spracovanie tém vo vybraných médiách. Ako sme však už spomenuli vyššie, stáva sa, že sa pod názvom obsahová analýza/kvantitatívna obsahová analýza skrýva len deskripcia zvoleného textu. Najčastejším spôsobom skúmania mediálnych výstupov je napriek tomu kvantitatívna obsahová analýza. Keď sa však posunieme ku kvalitatívnemu prístupu – k analýze diskurzu, môžeme zamerať našu pozornosť aj na skúmanie prostredia, v ktorom texty vznikajú a na okolnosti, vzťahy, väzby, ktoré ich vznik ovplyvňujú. Medialingvistka Colleen Cotterová vo svojom texte *Discourse and Media* uvádza, že diskurz v prípade nových médií zahŕňa dva kľúčové aspekty:

- 1) správy, hovorený či textový obsah;
- 2) proces, v ktorom texty vznikajú.¹⁷

¹³ Používajú sa pojmy skupinová diskusia, ohnisková skupina alebo z angl. focus group.

¹⁴ CROUCHER, Stephen – CRONN-MILLS, Daniel: *Understanding Communication Research Methods: A Theoretical and Practical Approach*. New York : Taylor & Francis Ltd., 2015, s. 174.

¹⁵ TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina: *Metody výzkumu médií*. Praha : Portál, 2010, s. 222.

¹⁶ Pozri napríklad: SCHNEIDEROVÁ, Soňa: *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha : Karolinum, 2015.

¹⁷ COTER, Colleen: *Discourse and Media*. In TANNEN, Deborah – HAMILTON, E. Heidi – SCHIFFRIN, Deborah (Eds.): *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford : Blackwell Publishers, 2001, s. 416.

Ďalej spomenieme, čo o kritickej analýze diskurzu uvádzajú Tomáš Trampota a Martina Vojtěchovská. Pri realizácii opisovanej metódy existuje viacero možností. Podľa spomínaných autorov ponúka jednu z nich novozélandský akademik Allan Bell v diele *Approaches to Media Discourse*. Nakoľko je tento manuál analýzy diskurzu výnimočný svojou štruktúrou, uvádzajú ho v celom znení.¹⁸ Odporúčame, v prípade realizácie analýzy diskurzu, zoznámiť sa s daným textom a postupovať podľa opisovaných bodov, ktoré neuvádzame v prepise, nakoľko sú detailne popísané v spomínanej dostupnej publikácii.¹⁹

¹⁸ TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina: *Metody výzkumu médií*. Praha : Portál, 2010, s. 169.

¹⁹ Tamže, s. 173.

Najčastejšie chyby a nepresnosti v záverečných prácach

Vychádzame zo skúseností pri vedení a oponovaní záverečných prác na katedre žurnalistiky. Väčšina nedostatkov je spôsobená lenivosťou a nedostatočným štúdiom literatúry, slabým rozhľadom a minimálnym množstvom podkladov týkajúcich sa skúmanej problematiky a prípadne realizovaného výskumu.

Práve výskum je pojem, ktorý sa často v záverečných prácach používa nesprávne. Ak študent v úvode práce deklaruje, že realizuje výskum, zaväzuje sa k nemu, ale v texte práce ne-realizuje žiadny výskum, je toto tvrdenie zbytočné a môžeme dopredu povedať, že nesplnil cieľ, ktorý si stanovil. Stáva sa, že študent zabudne, čo v abstrakte, resp. úvode práce deklaruje.

Ak je postupom, ktorý si zvolí, kvantitatívna obsahová analýza, je nevyhnutné dodržať danú metódu výskumu a po teoretickom úvode s ňou ďalej pracovať pri skúmaní mediálnych obsahov. Je však lepšie vzdať sa myšlienky realizovať výskum, ak to výskum nebude. Študentom zvykneme ako príklad uvádzať jednu problematiku prácu, resp. kvázivýskum v nej. Vo výskumnej časti danej práce sa objavili tabuľky a grafy s výsledkami deklarovaného výskumu. Boli interpretované ako reprezentatívne dáta, no po niekoľkých stranách sa v poznámke pod čiarou objavila zmienka o tom, že ide o anketu, dotazník, ktorý bol zaslaný pätnástim respondentom pričom iba jedenásť z nich odpovedalo. Výpovedná hodnota danej interpretácie je nulová.

Častou chybou, ktorá sa týka zostavovania odborného textu záverečnej práce, sú subjektívne vyjadrenia. Registrujeme to napríklad v prípade, ak je v úvode práce spomenutá obsahová analýza, resp. kvantitatívna obsahová analýza textov. Nezriedka sa totiž stane, že sa v texte práce pod analýzou textov objaví iba opis danej relácie, mediálneho textu a iba voľné prerazprávanie obsahu bez akéhokoľvek kvantitatívneho skúmania. Deskripcia, resp. voľné prerazprávanie obsahu nie je v žiadnom prípade obsahovou analýzou. A práve náhradou absentujúceho výskumu a jeho výsledkov sa často stávajú subjektívne hodnotenia (napr. *väčšina, množstvo, minimum, veľmi kvalitné...*).

Príklady z posudkov záverečných prác:

„...napísali veľké množstvo novinárskych prejavov...“

„Rok 2020 bol pre investigatívnych novinárov pracovne nabitý...“

„Väčšina analyzovaných tém je kvalitne spracovaná...“ – Čo je to väčšina? Čo znamená kvalitne?

„Z našej analýzy vyplýva, že stále existuje pomerne veľa čitateľov...“ – Ak nebola realizovaná analýza, ale iba opis, nemožno používať tento pojem. Subjektívne hodnotenie: „*pomerne veľa*“.

„V tomto prípade ide o klasickú žurnalistiku...“ – Klasická žurnalistika – bez kontextu, odkazu na zdroj alebo definovania daného slovného spojenia ho nemožno v odbornom texte používať.

Jedným z pochybení je aj definovanie základných pojmov zo zdrojov, ktoré sú už niekoľko rokov staré a neaktuálne. Napríklad, ak študent definuje súčasné nové médiá z desať rokov starej literatúry. Odporúčame preto siahnuť po štúdiách a knižných publikáciách, ktoré sú

aktuálne, reflektujú dnešok a situáciu v skúmanej oblasti. Považujeme za najvhodnejšie riešenie využívať vedecké a odborné recenzované štúdie z vyššie spomínaných plnotextových databáz. Ak nájdeme také, ktoré sa obsahovo zhodujú s témou záverečnej práce, poslúžia nám ako východisko pri popisovaní súčasnej problematiky a definovaní základných pojmov – zameriame pozornosť na úvod, výsledky výskumu a záverečné zhodnotenie či diskusiu. Je však pravdepodobné, že ak máme štúdiu, ktorá sa zhoduje s našou témou, aj literatúra, ktorú daný autor používa, môže byť relevantná a prínosná.

V oblasti [typografie](#) sa stretávame s nedokonalou úpravou textu záverečnej práce. Nerovnaká vzdialenosť nadpisov od tela textu, samostatne stojace znaky na konci riadkov, nesprávne rozdelené slová, či nedbalosť pri úprave samostatných riadkov na začiatkoch či koncoch strán (tzv. [siroty a vdovy](#)). Riešením je skontrolovať text pred odovzdaním a to s dôrazom na spomenuté nedostatky. Dôležité je tiež zapnúť automatické delenie slov v texte a tesne pred finálnym zalomením textu do formátu pdf dôkladne skontrolovať všetky typografické nedostatky.

Rámcové časti záverečných prác

Abstrakt, Úvod a Záver sú samostatné kapitoly odborného diela, akým je aj záverečná školská práca. Odlišujú sa len **rozsahom**. **Najkratší je Abstrakt, najdlhší je Záver**. Má to svoju vnútornú logiku. V abstrakte autor svoje dielo predstaví ako celok, ale najstručnejšie, ako sa dá. V kapitole Úvod autor rozšíri abstrakt o **konkrétne** informácie týkajúce sa jednotlivých položiek abstraktu. V kapitole Záver zasa **verifikuje** informácie uvedené v kapitole Úvod. Na rozdiel od slohových postupov, ktoré nás učili na základných a stredných školách, Úvod a Záver záverečnej práce sú pevne štruktúrovanými časťami textu, t. j. nepíšeme v nich nič, čo sa netýka jadra: 1. Témy, 2. Zdôvodnenia, 3. Metodiky, 4. Východísk (teoretických a/alebo praktických), 5. Cieľa, 6. Prínosu/Využitia.

**Kapitola Úvod teda nie je ideovou štartovacou líniou jadra a kapitola Záver nie je vypo-
intovaním jadra.** Jadro záverečnej práce má svoj vlastný logický úvod a svoje vlastné logické závery, ktoré vyplývajú zo skúmanej témy. Na pochopenie obsahu kapitoly Úvod a kapitoly Záver stačí pochopiť logiku abstraktu (Abstrakt, Úvod a Záver majú totiž rovnakú štruktúru), preto sa na abstrakt pozrieme podrobnejšie.

Abstrakt je najkratší útvar odborného textu. Píše sa zásadne v tretej osobe a má pevne danú štruktúru:

1. Téma = čo autor skúma?
2. Dôvod = prečo to skúma?
3. Metódy = ako to skúma?
4. Stav poznania = z čoho vychádza?
5. Cieľ = čo chce vyskúmať?
6. Prínos/Využitie = aký to celé má zmysel?

V abstrakte má byť len 6 odpovedí na týchto 6 otázok – vecne, stručne, v pár vetách (nemusí ich byť ani 6). Abstrakt je **odborný**, nie literárny text, t. j. nepotrebuje pointu a nepíše sa literárnym štýlom.

Abstrakt si (nielen) študenti často zamieňajú za anotáciu. Medzi nimi je však zásadný rozdiel.

Podobnosti abstraktu a anotácie:

- sú prirodzenou a neodmysliteľnou súčasťou textov (diel, dokumentov atď.) určených na uverejnenie, ale zároveň sú **jedinečným samostatným dielom** o predložennom alebo predkladanom texte (diele, dokumente atď.);
- dávajú zrozumiteľný obraz o texte (diele, dokumente atď.) aj bez prečítania celého textu (diela, dokumentu atď.);
- na ich základe si čitateľ tvorí prvý dojem o texte (diele, dokumente atď.) ako aj o samotnom autorovi textu (diela, dokumentu atď.); zároveň sa rozhodne, či o čítanie celého textu (diela, dokumentu atď.) má alebo nemá záujem;
- anotácia / abstrakt sa často zamieňajú preto, že si ich ľudia pomýlia pre ich podobnosť a príbuznosť (na prvý pohľad);
- často sa nesprávne používajú ako synonymá (práve preto, že si ich ľudia mýlia);

- často sa tolerujú ako akceptovateľná náhrada „toho druhého“ – aj v akademických kruhoch (niektoré univerzity vyžadujú pri záverečných prácach anotáciu, iné abstrakt);
- Univerzita Komenského v Bratislave vyžaduje v záverečných prácach svojich študentov **abstrakt** (nie anotáciu);
- definície anotácie / abstraktu upravuje medzinárodná norma ISO 214.

Vzhľadom na to, že žurnalistická práca prináša študentom často príležitosti na písanie anotácií k rôznym publikovaným textom, uvedieme si, v čom sa abstrakt a anotácia odlišujú.

Rozdiely medzi abstraktom a anotáciou môžeme charakterizovať na úrovni etymológie, formy a obsahu.

Etymologické rozdiely:

- **ABSTRAKT**
 - o pôvod má v latinskom trpnom prídavku *abstractus* vytvorenom zo slovesa *abstrahere* (o. i. vytiahnutý, stiahnutý, odvarený) z druhej polovice 15. storočia, a podľa dochovaných historických záznamov sa najneskôr od r. 1560 chápe a používa vo význame výňatku, sumarizácie, zostručenia veľkého celku do malého útvaru: „*málo obsahujúce hodnotu alebo mohutnosť väčšieho*“²⁰;
 - o abstrakt sa týka textu (diela, dokumentu atď.) **ako celku**, neprípustné je ignorovať niektoré jeho časti, postupy, závery;
 - o charakterizuje ho **neosobný postoj píšuceho**, t. j. okrem sumarizácie resp. neutranného, vecného, fakticky presného vystihnutia podstaty, esencie, záverov textu (diela, dokumentu atď.) neobsahuje žiadne hodnotiace prvky; je to kondenzovaný, ale vecný a presný „malý“ text o „veľkom“ texte ako celku, („malé“ dielo o „veľkom“ diele, „malý“ dokument o „veľkom“ dokumente atď.);
 - o neprípustné sú osobné názory, postoje a hodnotiace súdy autora abstraktu o abstrahovanom texte (diela, dokumente atď.) bez ohľadu na to, či sú kritické alebo konformné, odborné alebo laické, relevantné alebo irelevantné, pozitívne alebo negatívne atď.;
 - o uvádzajú sa **fakty** (nie ich interpretácie), **výsledky** (nie dohady) a **závery** (nie polemika s nimi) – všetko, čo je uvedené v zátvorkách tohto odseku, je prípustné v anotácii;
 - o neuvádzajú sa detaily, ale podstata, esencia, najstručnejšie možné vyjadrenie toho najpodstatnejšieho, čo text obsahuje;
 - o autorom abstraktu môže byť autor textu (diela, dokumentu atď.), spoluautor textu, viacerí spoluautori textu, alebo osoba, ktorá sa na tvorbe textu nepodieľala;

²⁰ Viac pozri: ONLINE ETYMOLOGY DICTIONARY: *Abstract* (adj.). [online]. Dostupné na internete: <<https://www.etymonline.com/word/abstract>>. [cit. 2022-07-06].

- definícia podľa ISO 214: **abstrakt je skrátené, presné vyjadrenie obsahu dokumentu bez pridanej interpretácie alebo kritiky a bez ohľadu na to, kto je autorom abstraktu**²¹.
- **ANOTÁCIA**
 - pôvod má v latinskom slovese *notare* (poznámenat'), je to predbežná alebo dodatočná krátka výstižná informácia: poznámka, popis, opis, správa, komentár, vysvetlenie k nejakému textu (dielu, dokumentu atď.);
 - charakterizuje ju **osobný postoj píšuceho**, t. j. okrem sumarizácie alebo opisu textu (diela, dokumentu atď.) obsahuje aj **hodnotiace prvky**; je to stručná ale výstižná charakteristika anotovaného textu (diela, dokumentu atď.) z **pohľadu** autora anotácie;
 - autorom anotácie môže byť autor textu (diela, dokumentu atď.), spoluautor textu, viacerí spoluautori textu, alebo osoba, ktorá sa na tvorbe posudzovaného textu nepodieľala (posudzovateľ textu);
 - anotácia môže okomentovať text (dielo, dokument atď.) ako celok, alebo niektoré jeho časti, alebo len jednu špecifickú časť;
 - definícia podľa ISO 214: **anotácia je stručná poznámka alebo vysvetlenie, prípadne aj veľmi stručný popis dokumentu alebo jeho obsahu; zvyčajne sprevádza bibliografický záznam dokumentu**²².

Formálne rozdiely:

- **ABSTRAKT** má **pevne danú štruktúru**, ktorú sme opísali na začiatku tejto kapitoly (prináša odpovede na 6 otázok). MUSÍ opisovať **dielo ako celok**, nevynechať žiadnu jeho časť (t. j. hlavnú kapitolu). Píše sa zásadne **v tretej osobe** jednotného alebo množného čísla (podľa počtu autorov) – autor / autori ; t. j. zásadne sa nepíše v prvej osobe jednotného, ani množného čísla.
 - **Nesprávne** je teda formulovanie viet v abstrakte štýlom: „V našej diplomovej práci sa zameriame/sústredíme... V tretej kapitole vysvetlíme/objasníme... Na záver navrhujeme/zhrnieme...“
 - **Správne je formulovať vety v abstrakte štýlom:** „Diplomová práca sa zameriava/sústreďuje... V tretej kapitole vysvetľuje/objasňuje... Na záver navrhuje/sumarizuje...“
- **ANOTÁCIA nemá pevne danú štruktúru**, môže sa sústrediť na ktorúkoľvek **časť diela** a iné časti celkom ignorovať. Je možné ju písať **v ktorejkoľvek osobe**, ktorá v anotácii reprezentuje osobný postoj píšuceho.

Obsahové rozdiely:

- **ABSTRAKT** je **deskripcia**, t. j. dielo ako celok stručne opisuje zaradom tak, ako nasledujú jeho časti. Píše sa neutrálnym jazykom v odbornom štýle **bez hodnotiacich súdov**.

²¹ Podrobnosti normy ISO 214 v oblasti abstraktu a anotácie pozri: INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION: *ISO 214:1976 (en) Documentation – Abstracts for publications and documentation*. [online]. Dostupné na internete: < <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:214:ed-1:v1:en>>. [cit. 2022-07-06].

²² Tamže.

- **ANOTÁCIA** je **subjektívny pohľad na dielo**, t. j. sústreďuje sa na tie aspekty a časti diela, ktoré chce dať čitateľovi do pozornosti. Píše sa v literárnom alebo odbornom štýle, prípustné sú hodnotiace súdy (napr. klady a zápory diela).

Ako napísať abstrakt / anotáciu

Každý abstrakt / každá anotácia majú takpovediac svoje **čelo** a svoje **telo**. V tomto aspekte sú si celkom podobné.

ČELO ABSTRAKTU / ANOTÁCIE

- o je akousi etiketou, vývesným štítom abstraktu / anotácie, je to formálna hlavička pozostávajúca zo základných identifikačných údajov o texte (diela, dokumente atď.);
 - o môže, ale aj nemusí byť súčasťou abstraktu / anotácie (napr. v odborných časopisoch sa uvádzajú abstrakty / anotácie bez čela);
 - o vo vedeckých časopisoch sa používa abstrakt, niektoré tematické konferenčné zborníky používajú aj anotácie;
 - o ak čelo je súčasťou abstraktu / anotácie, predchádza telu a je s ním spojené v tom istom súvislom texte, t. j. nie je v samostatnom odseku, ale je prvou časťou jedného súvislého textu abstraktu / anotácie;
 - o k vysokoškolským záverečným prácam bakalárskym / diplomovým / rigoróznym / dizertačným sa **čelo uvádza vždy** (práve tak, ako v záverečných školských prácach na našej univerzite).
- **Čelo abstraktu / anotácie obsahuje:**
 - o priezvisko a meno autora (študenta) s úplným výpisom titulov pred menom a za menom, pričom priezvisko sa píše veľkými písmenami, krstné meno sa oddelí čiarkou a na konci je dvojbodka a medzera / *ŠIKOVNÝ, Juraj: / ÚŽASNÁ, Katarína: / VZDELANÝ, František:*
 - o názov textu (diela, dokumentu atď.) / *Pojem nových médií v historickom kontexte slovenských médií hlavného prúdu.*
 - o meno, priezvisko, tituly autora a názov textu sa zvyknú zvýrazniť hrubým písmom (tzv. **boldom**), nie je to však podmienka / **ŠIKOVNÝ, Juraj: Pojem nových médií v historickom kontexte slovenských médií hlavného prúdu.**
 - o typ textu (diela, dokumentu atď.) umiestnený v hranatých zátvorkách a ukončený bodkou a medzerou / *[Bakalárska práca]. / [Diplomová práca]. / [Rigorózna práca]. / [Dizertačná práca]. / Pozor si treba dať na terminológiu v anglickej verzii (dochádza tam k častým chybám najmä v diplomových prácach): [Bachelor's thesis]. / [Master's thesis]. / [Dissertation thesis].*
 - o **Pozor** na nesprávne uvádzaný výraz *[Diploma thesis]* v anglickej verzii našej diplomovej práce. Tu dochádza k významovému posunu s diplomovou prácou v našom ponímaní. „*Diploma thesis*“ je záverečná práca, ktorá sa píše na profesijne zameraných vysokých školách, ktoré neudelujú žiadny akademický titul. Úspešne obhájená záverečná práca študentov magisterského štúdia univerzít je však ocenená titulom „magister“, a teda je to práca doslova magisterská – *[Master's thesis]*;

- pracovisko, na ktorom sa text (dielo, dokument atď.) vytvoril; prípustné je dvojaké uvedenie:
 - ako jedna veta ukončená bodkou a medzerou: *Katedra žurnalistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.*
 - ako tri samostatné vety oddelené bodkami a medzerami: *Univerzita Komenského v Bratislave. Filozofická fakulta. Katedra žurnalistiky.*
- meno a priezvisko vedúceho / školiteľa školskej práce s úplným výpisom titulov pred menom a za menom / *prof. PhDr. Anton Múdry, PhD.*
 - tituly a hodnosti sa píše v úplnej podobe, t. j. tie pred menom aj tie za menom: *prof. PhDr. Jozef Mrkvička, CSc. / doc. Mgr. Ján Uhorka, PhD. / za každou bodkou a čiarkou je medzera;*
 - vedecko-pedagogické tituly profesor a docent sa nepíše ako celé slová „profesor“ a „docent“, píše sa skratkou s malým písmenom a bodkou na konci: *prof. / doc. / za bodkou je medzera;*
 - akademické tituly bakalár, magister a doktor sa takisto uvádzajú v skratke, začiatkové písmeno je veľké, písmeno D v skratke „doktor filozofie, resp. pedagogiky“ je tiež veľké, ostatné písmená sú malé a na konci je bodka a medzera: *Bc. / Mgr. / PhDr. / PaedDr.;*
 - vedecká hodnosť kandidát vied sa píše za menom a priezviskom, oddelená čiarkou a medzerou: *Karol Tekvica, CSc. / končí sa bodkou a medzerou;*
 - vedecko-akademická hodnosť „doktor“ (filozofie) sa tiež píše za menom a priezviskom, oddelená čiarkou a medzerou: *Martin Cibula, PhD. / končí sa bodkou a medzerou;*
 - korektné uvádzanie skratiek všetkých akademických, vedeckých i pedagogických titulov a hodností (ktoré tu nespomíname) upravuje zákon o vysokých školách (Z. č. 131/2002 Z. z.)
- miesto a rok predloženia textu (diela, dokumentu atď.) / *Bratislava, 2022.*
- počet strán a počet príloh / *100 s. a 15 s. samostatných príloh.*

Čelo abstraktu / anotácie k odbornej štúdii bude teda vyzeráť takto:

PRIEZVISKO, Meno (autora): *Názov štúdie*. [Štúdia, výskum atď. sa realizuje s podporou grantu VEGA č. 12345, Kríza humanitných vied v modernej spoločnosti]. **Pracovisko**, na ktorom sa text (dielo, dokument atď.) vytvoril. **Miesto a rok** publikovaného textu. **Počet strán a počet príloh**.

V prípade, že píšeme abstrakt / anotáciu k textu (dielu, dokumentu atď.) už publikovanému v monografii, zborníku alebo periodiku, uvádzajú sa bibliografické údaje vydavateľa namiesto pracoviska, na ktorom text (dielo, dokument atď.) vznikol. Počet strán a počet príloh sa nahrádza číselným označením rozsahu strán, na ktorých sa nachádza daný publikovaný text (dielo, dokument atď.) v monografii, zborníku či periodiku; uvádza sa malé písmeno „s“ s bodkou a medzerou, čísla prvej a poslednej strany textu sú spojené medzerou, pomlčkou, medzerou a zakončené bodkou a medzerou / s. 123 – 456.

Čelo abstraktu záverečnej práce na Katedre žurnalistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave určuje aktuálne platná *Smernica rektora UK o základných náležitostiach záverečných prác*. V zásade ale vyzerá takto:

ŠIKOVNÝ, Juraj: *Pojem nových médií v historickom kontexte slovenských médií hlavného prúdu*. [Bakalárska / Diplomová / Rigorózna / Dizertačná práca]. Katedra žurnalistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Vedúci / Školiteľ práce: prof. PhDr. Anton Múdry, PhD. Bratislava, 2022. 100 s. a 15 s. samostatných príloh.

TELO ABSTRAKTU / ANOTÁCIE

- je samotný text týkajúci sa abstrahovaného / anotovaného diela;
- aj v tele abstraktu / anotácie nachádzame spoločné črty formálne aj obsahové.

SPOLOČNÉ ČRTY TELA ABSTRAKTU / ANOTÁCIE:

1. Formálne:

- píše sa ako jeden súvislý celok bez vnútorného členenia na odseky;
 - za každou čiarkou, bodkočiarkou, dvojbodkou či bodkou je medzera;
 - píše sa rovnakým typom písma (tzv. fontom) a rovnakou veľkosťou písma (odporúčaný: Times New Roman, 10 – 12);
 - prípustné sú len verzie zvoleného typu písma: *šikmé* (naklonené) *písmo* (tzv. *kurzíva* či *italika*) / používa sa v uvádzaných názvoch diel, kapitol alebo periodík a **hrubé** (tučné) **písmo** (tzv. **bold**) / používa sa na zvýraznenie slov „Abstrakt“, „Anotácia“ a „Kľúčové slová“;
 - neprípustné je striedanie viacerých typov písma (Times New Roman, Calibri, Arial, ...);
 - neprípustné sú príležitostné (tzv. akcidenčné) typy písma, t. j. rôzne písané, ozdobné, kaligrafické, archaické a futuristické typy písma a rôzne znakové fonty;
 - v abstrakte / anotácii nikdy nič nepodčiarkujeme;
 - v abstrakte / anotácii nikdy nič nezvýrazňujeme farebnými písmenami;
 - abstrakt / anotácia sa vždy končí bodkou (aj čelo aj telo);
 - ak abstrakt / anotácia obsahuje kľúčové slová, uvádzajú sa v samostatnom odseku na konci anotácie / abstraktu;
- **Kľúčové slová** možno písať dvojako:
- ako jednu vetu, t. j. malými písmenami písané slová nasledujú za sebou oddelené čiarkami alebo pomlčkami a medzerou, na konci takejto „vety“ kľúčových slov je bodka / **Kľúčové slová:** *masové médiá, moc, panoptický dohľad, synoptický dohľad, Michel Foucault, Thomas Mathiesen.* / **Kľúčové slová:** *masové médiá – moc – panoptický dohľad – synoptický dohľad – Michel Foucault – Thomas Mathiesen.*
 - ako sériu viet, t. j. každá veta sa začína veľkým písmenom a navzájom sú oddelené bodkou a medzerou / **Kľúčové slová:** *Masové médiá. Moc. Panoptický dohľad. Synoptický dohľad. Michel Foucault. Thomas Mathiesen.*

- neprípustné je kombinovať tieto dva spôsoby a písať kľúčové slová s veľkými začiatočnými písmenami oddelenými čiarkou namiesto bodky / **Kľúčové slová:** *Masové médiá, Moc, Panoptický dohľad, Synoptický dohľad, Michel Foucault, Thomas Mathiesen.*
- kľúčových slov je tolko, koľko treba na jednoznačnú základnú terminologickú a interpretačnú orientáciu v texte (diele, dokumente atď.):
 - optimálny počet kľúčových slov je 5;
 - minimálny počet kľúčových slov je 3;
 - maximálny počet kľúčových slov nie je určený, uplatňuje sa pravidlo maximálne 7 kľúčových slov;
 - odporúčaný počet kľúčových slov pre záverečné školské práce (bakalárska / diplomová / dizertačná) je 3 – 5;
 - vydavatelia odbornej tlače zvyknú počet kľúčových slov tiež ohraničovať;
- vlastné mená sa v abstrakte / anotácii píše celé, nie s iniciálkami krstného mena / nie J. Čierny ale *Jozef Čierny*, nie G. E. M. Anscombe, ale *Gertrude Elizabeth Margaret Anscombe* – v tomto prípade je prípustné použiť iba krstné meno Elizabeth, ktoré filozofka v kariérnej praxi používala, t. j. *Elizabeth Anscombe*, ale nie E. Anscombe, ani nie G. Elizabeth M. Anscombe;
- nikdy sa nepoužívajú skratky štátu, inštitúcie, projektu atď., treba vypísať celý názov / nie SR ale *Slovenská republika*, nie KŽ FiF UK ale *Katedra žurnalistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského*, nie RTVS ale *Rozhlas a televízia Slovenska*, nie NP / OP ale *národný projekt / operačný projekt* atď.

2. Obsahové:

- abstrakt / anotácia sú určené na informačné účely z orientačných, dokumentárnych alebo propagačných dôvodov;
- môžu byť predbežné alebo dodatočné;
- predbežné sa uvádzajú pri zadaní témy a zohľadňujú zámery, ambície a predpokladané postupy a ciele;
- dodatočné sa uvádzajú pri publikovaní hotového textu (diela, dokumentu atď.) a zohľadňujú skutočné informácie o zámeroch, ambíciách, postupoch, výsledkoch a záveroch obsiahnutých v texte (diele, dokumente atď.);
- neprípustné je, aby abstrakt / anotácia obsahovali informácie, ktoré v texte (diele, dokumente atď.) nie sú, t. j. abstrakt / anotácia musí korešpondovať s predloženým textom (dielom, dokumentom atď.);
- v prípade, že sa informácie uvedené v predbežnom abstrakte / predbežnej anotácii nezhodujú so skutočnými údajmi, postupmi, výsledkami, závermi, ktoré vyplynuli v procese tvorby textu (diela, dokumentu atď.), treba abstrakt / anotáciu prepracovať tak, aby zodpovedali ukončenému textu (dielu, dokumentu), nie jeho pôvodným zámerom, ambíciám a cieľom;
- v tejto súvislosti zdôrazňujeme, že mnohé vysoké školy vyžadujú abstrakty / anotácie záverečných školských prác už v štádiu zadania témy, t. j. predbežné abstrakty / anotácie; často sa potom stáva, že autor bakalárskej / diplomovej / rigoróznejšej / dizertačnej práce sa počas výskumu a tvorby textu čiastočne

odchýli od pôvodných zámerov, ambícií a cieľov uvedených v predbežnom abstrakte / predbežnej anotácii;

- povinnosťou autora školskej práce je napísať dodatočný abstrakt / dodatočnú anotáciu tak, aby zodpovedali textu predloženej záverečnej práce v štádiu ukončenia, nie v štádiu zadania alebo počiatočného rozpracovania;
- rozsah tela abstraktu / anotácie nie je presne stanovený, obvykle sa pohybuje v rozmedzí 100 – 500 slov, optimálny počet slov tela abstraktu / anotácie je 250;
- v abstrakte / anotácii sa nepoužívajú slová obsiahnuté v názve textu (diela, dokumentu).

Kapitoly Úvod a Záver vychádzajú z abstraktu, pretože abstrakt je celá záverečná práca v malom.

V Úvode podrobne rozpíšeme jednotlivé položky abstraktu, pričom už píšeme v prvej osobe:

1. **Téma = čo budeme skúmať?**
2. **Dôvod = prečo to budeme skúmať?**
3. **Metódy = ako to budeme skúmať?**
4. **Stav poznania = z čoho budeme vychádzať (teoretické a/alebo praktické východiská)?**
5. **Cieľ = čo chceme vyskúmať?**
6. **Prínos/Využitie = aký to celé bude mať zmysel?**

Úvod je teda podrobnejšie rozpísaný KONKRETIZOVANÝ abstrakt. Úvod nemá presne stanovený rozsah, mal by však presiahnuť jednu stranu textu. Keďže v ňom oboznamujeme čitateľa s našimi výskumnými zámermi, čiže s niečím, čo ešte len bude nasledovať, je možné používať v Úvode **budúci čas**; aj **prítomný čas** je ale prípustný – je to záležitosť individuálneho štýlu výkladu autora.

Záver je najdlhší pevne štruktúrovaný útvar záverečnej práce. V Závere verifikujeme jednotlivé položky Úvodu. Tiež ho píšeme v prvej osobe:

1. **Téma = čo sme skúmali?**
2. **Dôvod = prečo sme to skúmali?**
3. **Metódy = ako sme to skúmali?**
4. **Stav poznania = z čoho konkrétne sme vychádzali z teórie a z čoho z praxe?**
5. **Cieľ = čo sme vyskúmali a aké závery sme zo zistení vyvodili?**
6. **Prínos/Využitie = aký to celé malo zmysel?**

Záver je teda podrobne rozpísaná **verifikácia** kapitoly Úvod. Ani Záver nemá presne stanovený rozsah, mal by však tiež presiahnuť jednu stranu textu. Keďže v ňom oboznamujeme čitateľa s našimi výskumnými zisteniami, čiže s niečím, čo sa už udialo, môžeme používať **minulý čas** alebo **čas prítomný** (opäť podľa individuálneho štýlu výkladu autora).

Jazykový aspekt záverečných prác

Vo všeobecnosti možno jazykovú stránku záverečných prác charakterizovať veľmi jednoducho, napríklad prostredníctvom týchto pojmov – **presnosť**, **precíznosť**, **jasnosť**, **stručnosť**, **terminologickosť**, **objektívnosť**. Všetci však vieme, že nie vždy je jednoduché pamätať na tieto skutočnosti aj počas písania. Najčastejší problém by sa dal zhrnúť napríklad do jedinej otázky: *Ako mám byť stručná, keď moja záverečná práca musí mať toľko znakov?* Odpoveď je jednoduchá – napriek všetkému „chodte k veci“, zaoberajte sa svojou témou a potrebný počet znakov určite naplníte. Nie nadarmo školitelia zvyknú svojich študentov upozorňovať: „Nezačínajte od Adama.“ (Napríklad: pri práci zameranej na jazykovú stránku mediálnych textov niet dôvodu začínať prvú kapitolu vznikom jazykovedy, či nebudaj začať až od vzniku komunikácie alebo jazyka. Je to zbytočné aj toho dôvodu, že ide o náročné komplexné témy, ktoré sa nedajú obsiahnuť v jednom odseku záverečnej práce.)

Nasledujúce časti týchto skrípt ponúkajú odpovede na rôzne otázky ohľadom jazyka záverečných prác, viaceré tipy a rady a aj konkrétne ukážky zo študentských prác, na ktorých dobre vidno, ako k textu po jazykovej stránke pristupovať (a ako radšej nie).

Než sa dostaneme ku konkrétnejším otázkam, javom a problémom, pozrime sa na to, čo o jazykovej stránke uvádza [smernica](#) rektora²³ vzťahujúca sa k záverečným prácam, ktorú by si mali dôkladne osvojiť všetci študenti. Jazykového aspektu sa dotýkajú najmä dve časti:

1. „**Záverečná práca sa vypracúva spravidla v štátnom (slovenskom) jazyku a spravidla v prvej osobe množného čísla v minulom čase.**“²⁴

Tento bod smernice nám jasne odpovedá na základné otázky ohľadom gramatickej stránky záverečnej práce.

2. „**Záverečná práca musí byť napísaná podľa platných pravidiel slovenského jazyka (prípadne použitého cudzieho jazyka).**“²⁵

Tento bod dopĺňa predchádzajúce informácie a *expressis verbis* vyjadruje nutnosť používania spisovného jazyka v rámci platných pravidiel slovenského jazyka. Súčasný spisovný slovenský jazyk je opísaný v kodifikačných²⁶ príručkách – *Krátky slovník slovenského jazyka, Morfológia slovenského jazyka, Pravidlá slovenského pravopisu a Pravidlá slovenskej výslovnosti*. Prístup ku KSSJ a PSP, teda dvom

²³ UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE: Vnútorý predpis č. 7/2018 Smernica rektora Univerzity Komenského v Bratislave Úplné znenie vnútorného predpisu č. 12/2013 Smernice rektora Univerzity Komenského v Bratislave o základných náležitostiach záverečných prác, rigorózných prác a habilitačných prác, kontrole ich originality, uchovávaní a sprístupňovaní na Univerzite Komenského v Bratislave v znení dodatku č. 1 a dodatku č. 2. [online]. Dostupné na internete: <https://uniba.sk/fileadmin/ruk/legislativa/2018/Vp_2018_07.pdf>. [cit. 2021-07-15].

²⁴ Tamže, s. 8.

²⁵ Tamže, s. 9.

²⁶ „Kodifikovaním spisovného jazyka sa zaručuje jeho celospoločensky jednotná podoba (kodifikovaná podoba štátneho jazyka), ktorá je v istých oblastiach používania (jednotlivé oblasti verejného styku) záväzná. Pod pojmom kodifikácia (reglementácia, predpis, zjednocovanie) rozumieme súbor pravidiel, ktoré sú obsiahnuté v kodifikačných príručkách. Záväznosť kodifikácie vyhlasuje orgán ústrednej štátnej správy, u nás je to Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, ktoré je ústredným orgánom štátnej správy na úseku starostlivosti o štátny jazyk.“ (MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY: Kodifikačné príručky. [online]. Dostupné na internete: <<http://mkcrsr.gov.sk/umenie/ttny-jazyk/kodifikan-prruky>>. [cit. 2021-06-22].)

kodifikačným príručkám, ktoré obsahujú množstvo potrebných informácií o spisovnom jazyku užitočných aj pri písaní záverečných prác, je jednoduchý – na portáli www.slovník.juls.savba.sk sú dostupné slovníkové časti a na webe JÚLŠ sú dostupné aj textové časti [KSSJ](#) a [PSP](#), v ktorých prípade potreby nájdeme odpovede na rôzne problémy v tejto oblasti. Najmä textová časť *PSP* obsahuje množstvo informácií, ktoré autorom môžu pomôcť aj pri zvyšovaní jazykovej kvality textov záverečných prác – napríklad kapitoly o interpunkčných znamienkach v slovenčine (pomlčka, spojovník, lomka, úvodzovky, zátvorky, čiarky, bodkočiarky...) ²⁷. Pri písaní záverečných prác môže byť nápomocná aj [Morfológia slovenského jazyka](#) najmä v otázke tvarov slov, gramatického významu či napríklad funkcií spojok.

Štylistika

Pred akýmkoľvek dôležitými informáciami o jazykovej stránke záverečných prác je nevyhnutné uvedomiť si základný fakt. **Záverečné práce sú súčasťou náučného štýlu.** Tento fakt ich determinuje, čo sa týka výberu a usporiadania jazykových prostriedkov ²⁸ na všetkých úrovniach a je rovnako dôležitý ako pravopisná stránka.

Záverečné práce teda patria do náučného (odborného) funkčného jazykového štýlu, ktorý sa vyznačuje vlastnosťami „*písomnosť, monologickosť, verejnosť, pojmovosť, presnosť, zreteľnosť a odbornosť*“ ²⁹. Túto skutočnosť počul každý z nás – a nie raz. Je však dôležité zamyslieť sa nad tým, čo to znamená v praxi, čo to znamená pre naše texty, ktoré tvoríme. Ako autori sa musíme oslobodiť sa od vnímania týchto skutočností ako teoretických poučiek a pozrieť sa na to, ako tieto vlastnosti ovplyvňujú záverečné práce.

Písomnosť – záverečné práce sú písané, nie ústne, hovorené. Z hľadiska štylistiky táto vlastnosť súvisí najmä so syntaxou, „*skladba vety a celého prejavu v náučnom štýle je koncentrovaná, zomknutá*“ ³⁰. Text záverečnej práce je pripravený, premyslený, a to sa odzrkadľuje v pevnej syntaxi, čím sa tieto texty líšia od hovorených prejavov. Z praktického hľadiska písomnosť znamená napríklad i to, že ak v rámci výskumu svojej práce robíte rozhovory, informácie z nich uverejňujete v práci v písanej podobe a pod.

Monologickosť – napriek faktu, že v práci používame autorský plurál, vnímame tento žáner ako monologický. Podľa Jozefa Mistríka je monologickosť zrejmejšia viac v syntaxi než v lexike a prejavuje sa pevnou kostrou textu ³¹. Monologickosť v tomto zmysle súvisí s pripravenosťou a premyslenou štruktúrou textu záverečnej práce.

Verejnosť sa na jednej strane vníma v tom zmysle, že náučné texty nemajú známeho adresáta ³², no treba si uvedomiť, čo táto vlastnosť znamená v 21. storočí. Záverečné práce, ktoré študenti odovzdávajú, sú prístupné v elektronickej podobe na stránkach [univerzitných knižníc](#), v [Centrálnom registri záverečných prác](#) i na weboch, ktoré pomáhajú predchádzať šíreniu plagiátov, ako je napr. www.theses.cz. Zároveň platí, že tlačené a zviazané práce sú dostupné pre prezenčné štúdium vo fakultných knižniciach. V dnešnom svete, ako dobre vieme, nie je nezvyčajné, ak sa zistí, že záverečné práce niektorých (i vysoko postavených) ľudí vykazujú znaky plagiátorstva – i toto súvisí s vlastnosťou verejnosti.

²⁷ K tejto problematike sa vrátíme v ďalších častiach.

²⁸ Nielen z hľadiska lexikológie, ale aj z hľadiska morfológie a syntaxe.

²⁹ MISTRÍK, Jozef: *Štylistika*. 3. upr. vyd. Bratislava : SPN, 1997, s. 427.

³⁰ Tamže, s. 428.

³¹ Tamže.

³² Tamže.

Pojmovosť v zásade znamená, že texty náučného štýlu, a teda i záverečných prác, sú informačne nasýtené – z hľadiska morfológického sa pojmovosť prejavuje prevahou podstatných mien nad slovesami, čiže súvisí aj so statickosťou textu. Pojmová nasýtenosť zároveň robí odborný text hutným. Hutnosť a pojmovosť môžu znižovať zrozumiteľnosť textu, rešpektíve zvyšujú náročnosť, čo sa týka čitateľskej percepcie. Ďalším dôležitým aspektom pojmovosti je **terminologickosť** – v odborných textoch i záverečných prácach autor využíva termíny z danej oblasti. V našom prípade sú to termíny z oblasti novinovedy či masmediálnych štúdií v závislosti od konkrétnych tém a zadaní to môžu byť termíny z filozofie, histórie, kulturológie, lingvistiky, literárnej vedy, politológie, práva, sociológie, štatistiky a pod.

Presnosť. Túto vlastnosť vysvetľuje Jozef Mistrík s dôrazom na výber slov, ktoré majú užší rozsah slovného významu³³. Vo všeobecnosti presnosť znamená, že treba pracovať so slovami, ktoré neponúkajú čitateľovi možnosť rôznych interpretácií – toto je v náučných textoch nežiadany jav. Súvisí s tým aj skutočnosť, že v záverečných prácach netreba využívať vyberať metaforické, metonymické či symbolické výrazy (slová s preneseným významom), ani ustálené slovné spojenia, frazémy či klišé.

Zreteľnosť odkazuje na skutočnosť, že texty náučného štýlu nám nedávajú šancu opraviť sa, prispôbiť sa adresátovi, spoliehať sa na porozumenie z kontextu – preto ich musíme koncipovať zreteľne³⁴, aby boli jednoducho vnímateľné a pochopiteľné. Pri textoch náučného štýlu niet priestoru pre domýšľanie či rôzne interpretácie.

Odbornosť je vlastnosť textu, ktorá súvisí s už spomínanou terminológiou. Bez ohľadu na to, v akom odbore či programe študujeme, záverečné práce slúžia aj na to, aby študenti ukázali, že sú zorientovaní v terminológii danej oblasti. Niet teda dôvodu používať slovo „článok“ na označenie novinárskeho prejavu a pod.

Vlastnosti jednotlivých štýlov a k nim prislúchajúcim textom môžu často pôsobiť teoreticky, no treba si uvedomiť, že práve v tomto prípade nám vyššie uvedené vlastnosti dávajú relatívne podrobný návod, ako písať záverečnú prácu, ktorá by mala byť presná, zreteľná a založená na pojmoch a termínoch.

Z hľadiska štylistiky je nutné upozorniť na jednu dôležitú vec – napriek tomu, že píšete záverečnú prácu, nemusíte sa snažiť používať exkluzívne výrazy, pri ktorých si nie ste istý ich významom či tým, ako fungujú v kontexte celej vety. Niekedy je lepšie napísať jasnú a stručnú vetu po slovensky než siahť po internacionalizmoch, pri ktorých tápeme.

Autorský plurál

Ďalšia skutočnosť, na ktorú treba upozorniť, je to, čo so sebou prináša povinnosť využívať v záverečných prácach *autorský plurál*. Tento druh množného čísla sa nazýva aj plurál skromnosti či *pluralis majestaticus* a využívame ho vtedy, keď za nás „majú hovoriť objektívne skutočnosti, fakty, exaktné údaje.“³⁵ Autorský plurál má „neutrálny, gnómický význam, preto sa vo vedeckých textoch autor zaň „skrýva“ s cieľom dať výsledkom svojej práce objektívny, zovšeobecňujúci charakter.“³⁶ Využíva sa aj preto, lebo autor ním naznačuje, že „pri

³³ MISTRÍK, Jozef: *Štylistika*. 3. upr. vyd. Bratislava : SPN, 1997, s. 429.

³⁴ Tamže, s. 430.

³⁵ MISTRÍK, Jozef et al.: *Encyklopédia jazykovedy*. Bratislava : Obzor, 1993, s. 325.

³⁶ Tamže.

písaní práce čerpal poznatky a vedomosti aj z diel svojich predchodcov, kolegov, resp. konzultoval svoju prácu so školiteľmi.“³⁷ Ak s písaním v množnom čísle nemáme dostatok skúseností, niektoré tvary slovíes nás môžu zaskočiť, resp. môžu sa nám zdať nepatričné. Keďže však písaniu záverečných prác predchádza troj- či päťročné štúdium, máme dostatok času a možností zoznámiť sa s odbornou literatúrou písanou v tejto forme.

Vo viacerých prípadoch sa ako školitelia či oponenti stretávame s tendenciou študentov prispôbovať si autorský plurál – prejavuje sa to napríklad nadužívaním zámen (*my* a jeho gramatických tvarov; zvratného zámena *si*), ktoré vedie k akejsi familiarizácii textu. (Tab. 4)

Nevhodné štylizácie³⁸	Vhodnejšie ekvivalenty
<i>v našej práci si definujeme</i>	<i>v predkladanej práci definujeme v diplomovej práci sa opierame o definíciu</i>
<i>povieme si viac o danej teórii</i>	<i>zameriavame sa na danú teóriu venujeme pozornosť danej teórii sústredíme sa na danú teóriu</i>
<i>ukážeme si, ako to funguje</i>	<i>poukážeme na fungovanie naznačíme fungovanie / funkcie</i>
<i>výsledky nášho výskumu nám naznačujú</i>	<i>výsledky výskumu naznačujú výsledky výskumu indikujú z výsledkov výskumu vidno</i>
<i>generátor náhodných čísel nám vybral tento text</i>	<i>pomocou generátora náhodných čísel bol vybraný/zvolený/určený tento text</i>

Tab. 4 Nevhodné a vhodné štylizácie s autorským plurálom

Aj z týchto príkladov dobre vidno rozdiel medzi gramatikou a štylistikou – kým z hľadiska gramatiky sú dané vety v poriadku, vidíme, že štylisticky sa do odborného textu nehodia a pôsobia presne opačne, ako to autor zamýšľal. Z neutrálneho autorského plurálu sa stáva subjektívny spôsob vyjadrovania, čo je pri záverečných prácach nežiaduce.

Preberanie nielen informácií, ale aj štýlu zdrojového textu

Ďalší štylistický problém predstavuje prílišné stotožnenie sa s jazykovým štýlom citovaného či parafrázovaného odborníka. Stáva sa to najčastejšie pri písaní prác zameraných na historické či kultúrne témy slovenskej žurnalistiky, pri ktorých niekedy študenti musia siahnuť po zdrojoch, ktoré sú na pomedzí náučného a umeleckého štýlu. Ak vychádzate z textu odborníka, ktorý písal napríklad viac esejisticky či publicisticky, nie raz sa stane, že to ovplyvní i vás – prejavuje sa to napríklad vo výbere slov či nápadnej syntaxi. Tak tomu bolo napríklad aj v tomto prípade: „*Taktiež preberá veľmi intenzívne podnety z nemeckej sociologickej školy Maxa Webera a neboli jej neznáme ani výsledky bádání teoretických a metodologických prístupov sovietskej bádateľskej školy, ktorú reprezentoval Ústav pre žurnalistiku v ZSSR a najmä práce Vinokurova.*“

³⁷ JAZYKOVAPORADNA.SK: *Musím používať v záverečnej bakalárskej alebo diplomovej práci množné číslo?* [online]. Dostupné na internete: <<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/9474/#ixzz6xw3lxDFn>>. [cit. 2021-06-16].

³⁸ Príklady sú vybrané z prác študentov katedry žurnalistiky.

Tento problém býva neraz spojený okrem štylistiky i s preberaním názorov alebo postojov, ktoré odborníci do svojich textov explicitne či implicitne vkladajú. Napríklad pri nasledujúcom súvetí je zreteľné, že autor vychádzal zo staršieho textu, v ktorom sa pozitívne hodnotila činnosť spojená s politickým zriadením vtedajšej ČSSR: „Podporu tejto *nádejnej disciplíny vytváral podmienky nielen intenzívny politický život, rozmach politických a sociologických disciplín, ale najmä založenie Svobodné školy politických náuk v Prahe s odborom žurnalistika.“³⁹*

Problém v uvedených dvoch prípadoch spočíva primárne v štylistike – ale jeho dôsledky sú o čosi závažnejšie. Aj bez znalosti štýlu študentiek a študentov je na prvý pohľad zrejmé, že takéto formulácie – a ani informácie – nepatria k vedomostnej výbave, ani jazykovej kompetencii súčasných mladých ľudí. Napríklad v prvom prípade by sa to dalo jednoducho overiť ľahkými otázkami mierenými na spomenuté osobnosti – Kto bol Max Weber a ako súvisí s témou záverečnej práce?

Štylistika v tomto prípade je len jedna strana mince – to, že čitateľ spozná, že zrazu nastala zmena autorského štýlu, je upozornenie na možné plagiovanie cudzích myšlienok. Takto môžeme ľahko odhaliť neoznačené parafrázy alebo citácie v prácach.

Ďalšie problematické aspekty štylizácie textu súvisia už s konkrétnymi jazykovými rovinami – najmä morfológiou, lexikológiou a syntaxou. Z tohto hľadiska je dobré zopakovať si učivo z predmetov Súčasný slovenský jazyk 1, 2 a Štylistika 1, 2 a 3.

Štylistickú kvalitu textu znižujú napríklad:

- problematický slovosled – konkurencia objektívneho a subjektívneho slovosledu; preberanie slovosledu zo zdrojových textov v iných jazykoch.
- využívanie menných viet, ktoré je príznakové a v texte na seba púta pozornosť. Napr. *Patrí k najstarším denníkom v strednej Európe. Pravda.*
- nedodržiavanie jednoty podmetu a prísudku, napr. *Najčastejšími chybami v žurnalistike je používanie nespisovných slov.*

Prečítajte si príklady, zhodnoťte ich štylistický aspekt a preštylizujte ich do vhodnejšej podoby pre záverečné práce.

- *V roku 2017 dosiahla titul doktorky filozofie.*
- *V bakalárskej práci, ktorá nesie názov Mediálny systém na Slovensku, sa zameriame na aktuálne otázky slovenských médií.*
- *V závere zhodnotíme, na čo sme v práci prišli.*
- *Niektoré žánre inklinujú medzi publicistickým a umeleckým štýlom.*
- *Klasicismus položil základy bernolákovčine a sústredil sa prevažne na potreby slovenského národa a kultúrneho života.*

³⁹ Treba si byť vedomý skutočnosti, že záverečná práca má byť objektívna – k našim cieľom nás neprivedie hodnotenie, ale charakteristika, deskripcia, analýza, interpretácia, komparácia (...) vybraných javov. Tento problém súvisí aj so spoločensko-politickým kontextom. Aj v našom študijnom odbore niekedy študent musí siahnúť po odborných zdrojoch spred roka 1989. A v takýchto prípadoch sa nezriedka stáva, že má problém odfiltrovať vedecké informácie od politických či ideologických.

- *Aj napriek tomu, že na počiatkoch realizmu bola literárna kritika na ústupe najmä kvôli chýbajúcim periodikám, významní literárni kritici prvej vlny realizmu ako Vajanský, Vlček či Škultéty, situáciu otočili a tento žáner sa snažili dostať do širšieho povedomia a osamostatniť ho.*

Sémantika

Sémantika je súčasť semiotiky, je to veda, ktorá sa zaoberá skúmaním významu jazykových znakov (slov, slovných spojení, viet, textov). V neterminologickom zmysle môžeme toto slovo použiť aj ako synonymum pre významový aspekt textu či javu.

V prípade písania záverečných prác sa môžeme sústrediť na dve konkrétne témy – sémantickú nadbytočnosť a nejasné vyjadrovanie.

Pod pojmom **sémantická nadbytočnosť** máme na mysli také vyjadrenia (slovné spojenia či vety), ktoré v texte neprinášajú žiadnu novú informáciu, naopak sú v ňom zbytočné, lebo len inými slovami opakujú to, čo už bolo uvedené.

Tejto chyby sa môžeme dopustiť najčastejšie dvojakým spôsobom – opakujeme už uvedené svoje myšlienky alebo opakujeme už uvedené cudzie myšlienky. Môže vzniknúť z nepozornosti, no som presvedčená, že najčastejšie je dôsledkom „naháňania znakov“, aby študent naplnil predpísaný rozsah záverečnej práce.

Príklad neefektívneho opakovania svojich myšlienok:

Jozef Cíger Hronský sa narodil v roku 1896 vo Zvolene. Tento zvolenský rodák patrí k najvýznamnejším slovenským spisovateľom.

Príklad neefektívneho opakovania cudzích myšlienok:

Podľa Jozefa Mistríka je štýléma „každé slovo, veta alebo časť textu, ktorá má v konkrétnom texte takú podobu, že nám pri štylistickej typológii textu signalizuje zameranie, charakter textu“. Štýlérou teda môže byť každé slovo či časť textu, ktorá v štylistickej typológii naznačuje zameranie textu a jeho charakter.

Nezmyselné vyjadrovanie opäť súvisí s tým, že autor textu neprináša žiadnu novú informáciu v texte. Často je spojené s chybnou argumentáciou. Inokedy však len nepozornosťou.

V prípade takejto chybnej argumentácie hovoríme o kruhovom argumente (*petitio principii*⁴⁰). Ako príklad nám môže poslúžiť takáto veta z bakalárskej práce: *Kedže štýlérou môže byť každé slovo v texte, štýlérou sú všetky jazykové prostriedky daného textu.*

Za sémanticky vágne vyjadrenie môžeme považovať napríklad tvrdenie z inej záverečnej práce: *„Vedeckým výrazom bežný čitateľ neporozumie, pokiaľ sa hlbšie nevenuje danej problematike.“*

Sémantická nejasnosť

Vlastnosti náučného štýlu (a teda aj vlastnosti záverečných prác), ktoré sú uvedené na začiatku tejto časti, upozorňujú aj na to, že takéto texty nemajú byť vágne či sémanticky nejasné. Ako príklad sémanticky nejasného vyjadrenia môže poslúžiť táto veta: *„Zmena*

⁴⁰ Pozri: BUČEK, Jaroslav – ZOUHAR, Marián: *Argumentácia a médiá*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2015, s. 204 – 207.

nastala aj na pozícii obchodnej riaditeľky, kde skončila Ika Zlatošová.“ Veta by v bežnej komunikácii mohla byť vyložená dvojako – Ika Zlatošová ako obchodná riaditeľka skončila = prestala pracovať; alebo Ika Zlatošová skončila na pozícii = získala ju. Áno, vzhľadom na všetky fakty o štylistike náučného štýlu, o ktorých sme sa zmieňovali vyššie, by sme mali rátať s prvou interpretáciou, ale vždy je lepšie sa takýmto formuláciám vyhýbať.

Problém z oblasti sémantiky predstavuje aj nekorektné používanie niektorých spojok či častíc, ktorých funkcia reprezentuje iné (často opačné) významy, než sme chceli vyjadriť. V tomto bode je nutné mať na pamäti najmä funkcie spojok – niektoré sú zlučovacie, niektoré sú odporovacie, vylučovacie či stupňovacie. Ako dobrý príklad môžu poslúžiť odporovacie spojky (napr. *ale, no, lež, iba, len, zato, zatiaľ*). Stáva sa, že na funkciu spojky zabudneme a vety v súvetí potom spolu nedávajú zmysel: *Dôležitých rokovani sa zúčastnili všetci predstavitelia vtedajšej vlády, no ani jeden nechýbal.*

Iný problém možno sledovať v súvetiach s podradovacou spojkou keďže, ktorá uvádza príčinnú vetu. Napríklad: *Keďže médiá majú za cieľ budovať verejnú mienku, nepochybne majú veľký vplyv na zmenu jazykových prvkov v spoločnosti.* Spojka *keďže* by mala vyjadrovať príčinu – v tomto prípade však z toho, že médiá majú za cieľ budovať verejnú mienku, nevyplýva, že majú za dôsledok vplyv na zmenu jazykových prvkov.

Problém predstavujú aj rôzne častice, napríklad *teda, veď* či *však*.

Napríklad: *Môžeme teda skonštatovať, že slovo lockdown sa v tomto období často vyskytuje aj v spravodajstve.* (Takáto veta môže nasledovať len po časti textu, v ktorej sa daná téma (lockdown v spravodajstve) rozoberala.)

Kým medzi mladými je znalosť cudzích jazykov, a to hlavne anglického jazyka, bežná vďaka študijným plánom základných a stredných škôl, predošlé generácie sa učili najmä ruský a nemecký jazyk, a anglický jazyk teda neovládajú. (Z toho, že niekto ovláda ruštinu a nemčinu nevyplýva, že neovláda angličtinu.)

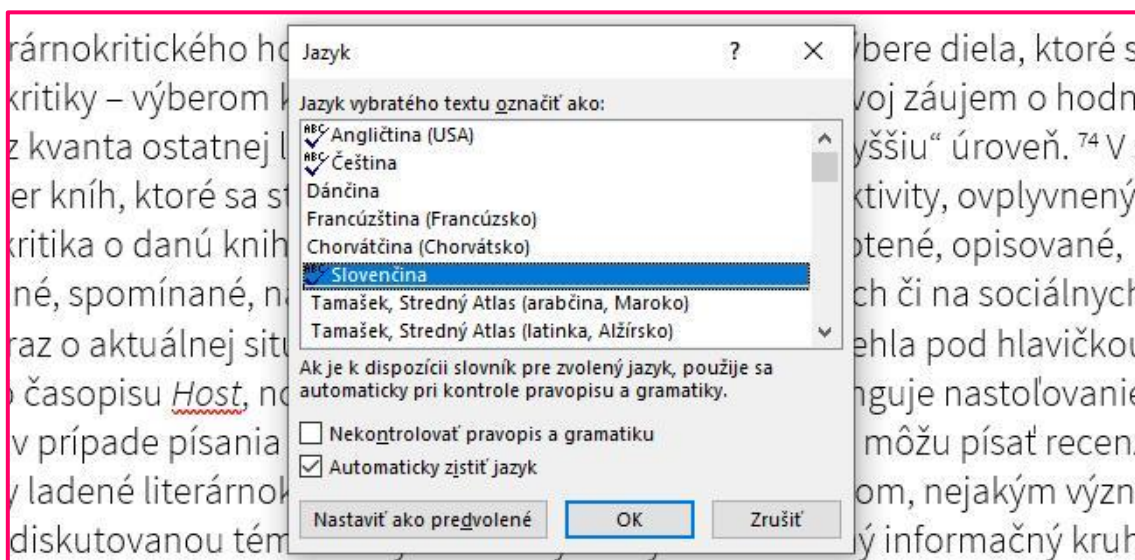
Textový editor MS Word a písanie záverečnej práce

Napriek tomu, že viacerí z nás považujeme mnohé z ďalej uvedených informácií za samozrejmosť, nie raz sa nám v pedagogickej či editorskej praxi ukázalo, že ľudia nie sú oboznámení so základnými funkciami, ktoré program MS Word ponúka⁴¹. Tých je viac ako len klasická automatická kontrola pravopisu.

Načo si treba dávať pozor, keď chceme, aby bol Word s nami a nie proti nám?

Základom sú dve skutočnosti (Obr. 1):

1. mať nastavený jazyk slovenčina;
2. mať povolenú automatickú kontrolu pravopisu a gramatiky.

Obr. 1 Nastavenie jazyka a kontroly pravopisu

Ďalšie tipy pri práci s Wordom:

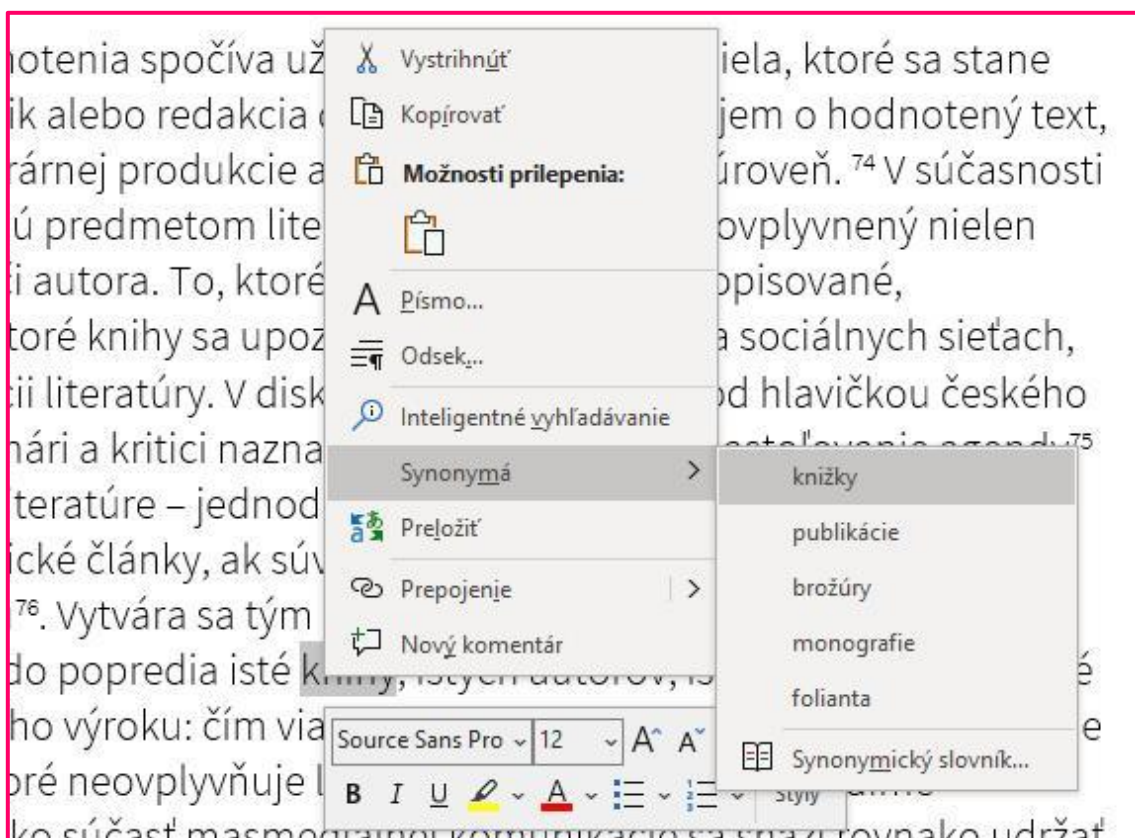
- Ak uvádzame slovné spojenia či časti textu v cudzích jazykoch, je dobré nastaviť si na dané časti konkrétny cudzí jazyk – automatická kontrola pravopisu nie raz odhalí rôzne naše nepozornosti. Oplatí sa to i pri priezviskách či názvoch štúdií alebo kníh.
- K dispozícii máme aj synonymický slovník, ktorý Word ponúka po označení vybraného slova a kliknutí pravým tlačidlom myši (Obr. 2);
- Práca s vyhľadávaním (ctrl + f)⁴² či nahrádzaním (ctrl + h) uľahčí orientáciu v texte pri vyhľadávaní konkrétnych slov či slovných spojení, napríklad ak potrebujete v celej práci nahradiť slovo, ktoré ste považovali za vhodné, ale ukázalo sa, že je nesprávne a/alebo existuje lepší ekvivalent.
- Možnosť nahrádzania je efektívna pri odstraňovaní dvojitého medzier – ak použijete funkciu nahradiť (ctrl + h), stačí do okienka „Hľadať“ „napísať“ dve medzery a do okienka „Nahradiť čím“ „napísať“ jednu medzeru.
- Efektívne je aj využívanie klávesových skratiek pri vkladaní symbolov – skratky k symbolom, s ktorými pracujeme, si môžeme nastaviť sami (Obr. 3). Ak v práci

⁴¹ V tomto texte odkazujem priamo na konkrétny program MS Word, ktorý si každý študent Univerzity Komenského v Bratislave môže v rámci balíka Office 365 [stiahnuť](#).

⁴² V dokumente používame klávesové skratky pre Microsoft Windows.

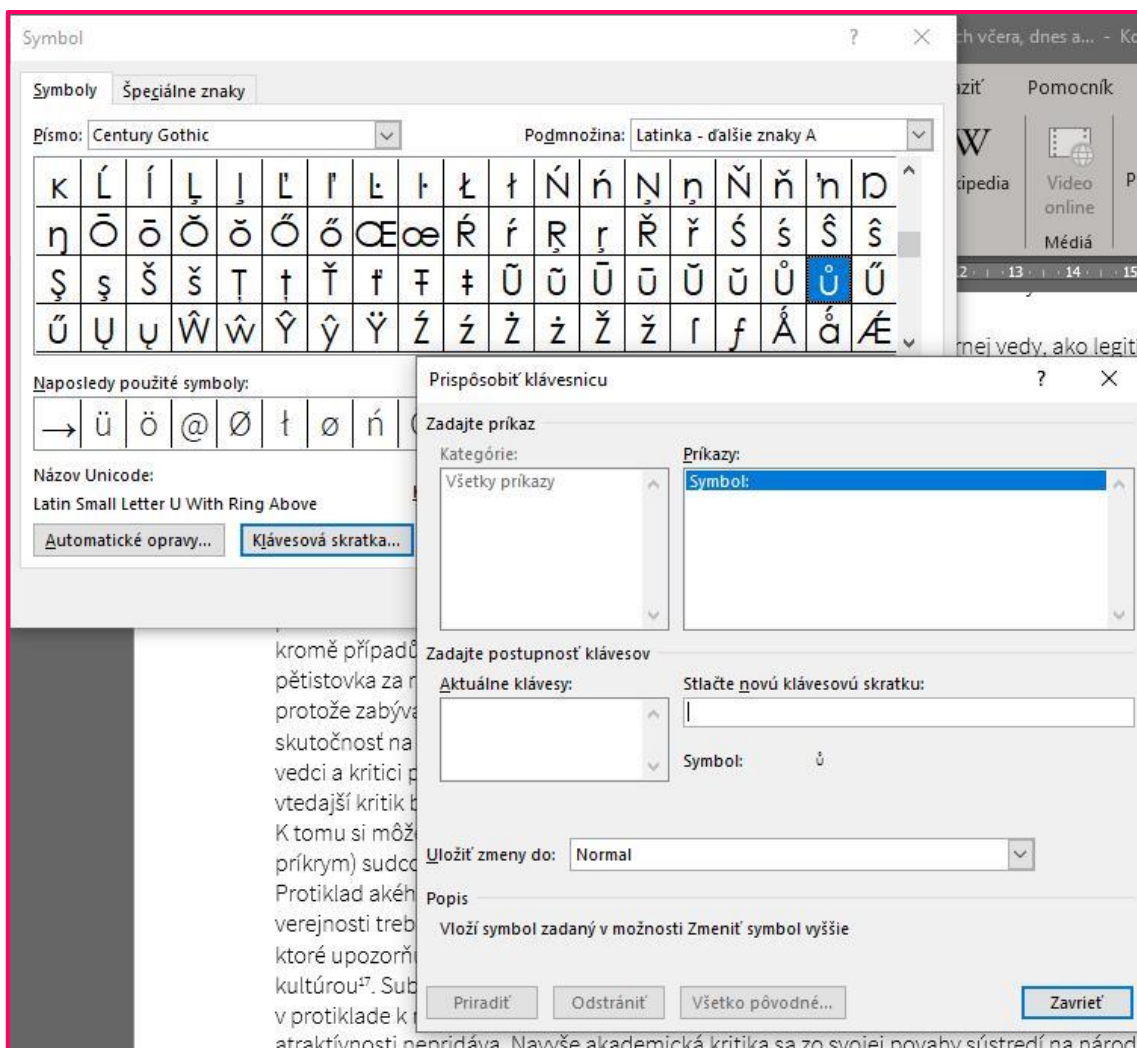
napríklad čerpáme z českej literatúry, oplatí sa takto pracovať so znakom „ů“; ak často odkazujeme na internetové zdroje, je dobré nastaviť si klávesové skratky pre hranaté zátvorky []. Skratka pre lomené zátvorky <> býva automaticky prednastavená (ctrl + alt + *, ctrl + alt + z).

- Častý typografický problém predstavujú jednoduché úvodzovky, ktoré v texte používame, ak nastane prípad citácie v citácii (napr.: „Ladislav Mňačko tvrdil, že ‚dobré reportáže nevznikajú na kolene‘.“) Jednoduché úvodzovky v slovenčine majú pred slovom tvar „malej deviatky“ a za slovom tvar „malej šestky“. Textový editor Word symbol spodnej jednoduchej úvodzovky pred slovom nazýva „Single Low-9 Quotation Mark“ a symbol vrchnej jednoduchej úvodzovky za slovom „Left Single Quotation Mark“.⁴³
- Word nám poskytuje možnosť jednoducho vkladať poznámky pod čiarou – aj prostredníctvom klávesovej skratky ctrl + alt + f.
- Ak pri písaní máte rôzne nápady a myšlienky, ktoré si chcete poznačiť „bokom“, môžete využiť funkciu Komentáre, pričom nový komentár jednoducho vložíte skratkou ctrl + alt + m.
- Ak školiteľ alebo editor vášho textu používa sledovanie zmien – môžete si ho zapnúť/vypnúť klávesovou skratkou ctrl + alt + e.

Obr. 2 Funkcia synonymá

⁴³ Ku všetkým symbolom si môžeme priradiť vlastnú klávesovú skratku – nebudeme tak musieť pridávať napríklad jednoduché úvodzovky vyhľadávaním v ponuke symbolov, ale pridáme ich klávesovou skratkou.

Obr. 3 Nastavenie klávesovej skratky k symbolu

Čo robiť, keď neviem, „ako sa niečo píše“

Prvá a najjednoduchšia možnosť je obrátiť sa internetový vyhľadávač, pretože je vysoko pravdepodobné, že niekto iný už odpoveď na daný problém hľadal. Je dobré vyhľadávač smerovať na relevantný zdroj, ako napríklad web, ktorý v spolupráci s denníkom *SME* vytvára Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave – <https://jazykovaporadna.sme.sk/>, a nespoliehať sa na rôzne blogy, účty na sociálnych sieťach či neoverené webové stránky⁴⁴. Ak si napríklad nie som istá, ako sa spisovne zapisuje tvar bývalého štátu Čechov a Slovákov, vyhľadávam „Československo jazyková poradňa“. Na danom webe sa odpoveď na túto otázku nachádza – pozri Obr. 4.

JazykovaPoradna.sk >

Otázka: Ako je správne: "Československo" alebo "Česko-Slovensko"?

Heslá: Česko-Slovensko

Odpoveď:

Slovník súčasného slovenského jazyka (2006) zachytáva názov spoločného štátu Čechov a Slovákov v dvoch pravopisných podobách, a to *Česko-Slovensko* i *Československo*. Tento názov mal v histórii niekoľko oficiálnych podôb: *Československá republika* (1918 – 1938, 1945 – 1960), *Česko-slovenská republika* (1938 – 1939), *Československá socialistická republika* (1960 – 1990) a *Česká a Slovenská Federatívna Republika* (1990 – 1992). Pri citovaní dobových prameňov sa názov spoločného štátu zachováva v tej podobe, ako ju zachytáva príslušný prameň. Aj názvy organizácií, inštitúcií, podnikov a pod. z tohto obdobia sa zachovávajú v pôvodnej podobe. V súčasných textoch, ktoré opisujú udalosti z čias spoločného štátu, odporúčame akceptovať pravopisnú podobu názvu, ktorú používa konkrétny autor.

Obr. 4 Ako sa píše Československo - www.jazykovaporadna.sme.sk⁴⁵

Samozrejme, nie všetky pravopisné problémy za nás vyrieši internet. Na druhej strane však platí, že takmer všetky pravopisné problémy nám pomôžu vyriešiť slovníky. A väčšina z tých,

⁴⁴ Rôzne takéto zdroje sú neraz subjektívne a často neponúkajú správne, pravdivé informácie. To môže indikovať aj nemožnosť dopátrať sa k autorom príspevkov, či už na sociálnych sieťach, alebo aj na webových stránkach orientovaných na problematiku slovenského jazyka

⁴⁵ JAZYKOVAPORADNA.SK: *Ako je správne: "Československo" alebo "Česko-Slovensko"?*. [online]. Dostupné na internete: <<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/3725/>>. [cit. 2021-06-16].

ktoré sú pri písaní záverečných prác v slovenskom jazyku potrebné, sa tiež nachádza online – na [Slovníkovom portáli Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV](#).

Treba si však uvedomiť, že zo slovníkov, v ktorých môžeme na tomto portáli vyhľadávať, sú kodifikačnými príručkami len dva – *Krátky slovník slovenského jazyka 4* (2003) a *Pravidlá slovenského pravopisu* (2013). To znamená, že ak si chceme overiť spisovnosť lexikálnej jednotky, opierame sa o výsledky z týchto dvoch zdrojov. Na druhej strane platí, že rôzne informácie najmä morfolologickej povahy⁴⁶ poskytujú aj iné slovníky, ktoré sú na portáli k dispozícii, hoci nie sú kodifikačnými príručkami.

Vynára sa však ďalšia otázka – „Čo všetko nám slovník povie?“

V prípade podstatných mien KSSJ uvádza okrem slovnodruhového zaradenia a lexikálneho významu zvyčajne koncovky genitívu jedn. čísla, lokálu jedn. čísla a nominatívu množného čísla. (Obr. 5)

Krátky slovník slovenského jazyka 4 z r. 2003.
hotel -a l -i mn -y m podnik na prechodné ubytovanie, príp. stravovanie: <i>bývať, raňajkovať v h-i; trojhviezdičkový h., horský h.</i> ;
hotelový <i>príd.</i> : <i>h-á izba; h-á škola;</i>
hotelik -a m <i>zdrôb.</i>
Pravidlá slovenského pravopisu z r. 2013 – kodifikačná príručka.
hotel -a l -i mn -y m; hotelový; hotelik -a m.

Obr. 5 Heslo *hotel* v KSSJ a PSP⁴⁷

V prípade slovíes KSSJ uvádza vid (dokonavý či nedokonavý) a lexikálne významy, PSP zase uvádza tvary 3. os. v jednotnom i množnom čísle.

Krátky slovník slovenského jazyka 4 z r. 2003.
uvažovať <i>nedok.</i>
1. zaoberať sa v mysli; premýšľať: <i>triezvo, chladne u. o veci; u-l, ako ďalej</i>
2. mať v pláne, v úmysle, pomýšľať na niečo: <i>u. o stavbe školy</i>
3. <i>odb.</i> brať do úvahy: <i>u. bod, priamku, u-ná veličina</i>
Pravidlá slovenského pravopisu z r. 2013 – kodifikačná príručka.
uvažovať -uje -ujú <i>nedok.</i>

Obr. 6 Heslo *uvažovať* v KSSJ a PSP⁴⁸

⁴⁶ Predložkové väzby, slovesné väzby, gramatické tvary slov (skloňovanie a časovanie).

⁴⁷ Heslo „hotel“. In KAČALA, J[án] – PISÁRČIKOVÁ, M[ária] – POVAŽAJ, M[atej] et al.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Štvrté doplnené a upravené vydanie. [online]. Bratislava : Veda, 2003. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=hotel>>. [cit. 2021-07-15].

⁴⁸ Heslo „uvažovať“. In KAČALA, J[án] – PISÁRČIKOVÁ, M[ária] – POVAŽAJ, M[atej] et al.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Štvrté doplnené a upravené vydanie. [online]. Bratislava : Veda, 2003. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=uvažovať>>. [cit. 2021-07-15].

Ak máme ťažkosti s niektorým z gramatických tvarov podstatného mena, slovníkový portál JÚLŠ poskytuje aj možnosť vyhľadať paradigmy podstatných mien, v ktorých si môžeme overiť napríklad problematické koncovky. (Obr. 7)

Paradigmy podstatných mien.				
rola				
ženský rod, jednotné číslo, substantívna paradigma				
1	(jedna)	rola	nápoje. V našej spoločnosti je	rola abstinujúceho alkoholika často
2	(bez)	roly	kultúrne stereotypy týkajúce sa	roly muža a ženy. Rodovo citlivú terapiu
3	(k)	role	a pomoc, na prispôbenie sa	role abstinujúceho alkoholika a na
4	(vidím)	rolu	zásobovanie energiou ústrednú	rolu . " Schröder a Chirac súčasne
6	(o)	role	v réžii Karola Vosátka, kde v	role moderátoriek vystupujú členka
7	(s)	rolou	„pracujúcej“ ženy zvláda spolu s	rolou ženy a matky na výbornú.... po
ženský rod, množné číslo, substantívna paradigma				
1	(tri)	roly	sexuálne zvyklosti a pohlavné	roly podkopávali domácky duch rodinného
2	(bez)	rol	sa vyskytli prípady kumulácie	rol lektorov, ktorí boli v živote
2	(bez)	rolí	pri spätnej väzbe a pri výmene	rolí medzi partnermi. Vyjadruje kvalitu
3	(k)	rolám	úlohám, situáciám a spoločenským	rolám . Preto sa správanie mládeže často
4	(vidím)	roly	postavu diabla. „Mám rád negatívne	roly , takže som sa pri natáčaní bavil.
6	(o)	rolách	záleží na hĺbke vzťahu a na jeho	rolách . Človek sa musí naučiť nové veci
7	(s)	rolami	vytvoriť harmónia medzi obidvoma	rolami ? Je harmonizácia rol utópiou

Obr. 7 Paradigmy slovenských podstatných mien na príklade slova *rola*⁴⁹

Pri vyhľadávaní odpovedí na pravopisné a gramatické problémy okrem kodifikačných príručiek pomôžu aj rôzne iné knižné publikácie. Ako príklad možno uviesť knihy *Rozličnosti o slovenčine*⁵⁰ a *Slovenčina na každý deň*⁵¹. Nielen odborníci v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave sa venujú jazykovej kultúre a pravopisu, dôkazom čoho je napríklad užitočná publikácia Terézie Rončákovej a Zuzany Vandákovskej s názvom *Slovenčina v médiách. 111 z najčastejších jazykových chýb v novinárskych textoch*⁵². Javy bežné pre mediálne texty sú spracované aj v skriptách *Základy morfológie, syntaxe a lexikológie pre žurnalistov – vybrané javy a príklady zo slovenských médií*⁵³, v ktorých sú vysvetlené rôzne skutočnosti, ktorým sa v tomto texte nevenujeme.

⁴⁹ Heslo „rola“. In SNK: *Slovník tvarov slovenských podstatných mien*. [online]. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=rola>>. [cit. 2021-07-15].

⁵⁰ MISLOVIČOVÁ, Sibyla – VANČOVÁ, Iveta: *Rozličnosti o slovenčine*. Bratislava : VEDA, 2019.

⁵¹ MISLOVIČOVÁ, Sibyla et al.: *Slovenčina na každý deň*. Bratislava : VEDA, 2020.

⁵² RONČÁKOVÁ, Terézia – VANDÁKOVÁ, Zuzana: *Slovenčina v médiách. 111 z najčastejších jazykových chýb v novinárskych textoch*. Ružomberok : Verbum, 2020.

⁵³ STANKOVÁ, Mária: *Základy morfológie, syntaxe a lexikológie pre žurnalistov – vybrané javy a príklady zo slovenských médií*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2021.

Interpunkčné znamienka

Slovo interpunkcia podľa KSSJ označuje sústavu rozdeľovacích znamienok aj ich používanie⁵⁴. Tieto znamienka slúžia na členenie textu a v slovenčine používame:

- bodku .
- dvojbodku :
- tri bodky ...
- čiarku ,
- bodkočiarku ;
- otáznik ?
- výkričník !
- zátvorky ()
- úvodzovky „“
- lomku /
- pomlčku –
- spojovník -
- apostrof ´

Každé z interpunkčných znamienok má funkciu (vyčleňovaciú, pripájaciú, odčleňovaciú⁵⁵).

Z formálneho hľadiska používania medzier v texte platia tieto zásady:

- bodka, dvojbodka⁵⁶, tri bodky, čiarka, bodkočiarka, výkričník, otáznik sa píše tesne za slovom (bez vynechania medzery) a medzera nasleduje až po nich;
- úvodzovky a zátvorky sa píše medzier z oboch strán;
- pomlčka sa používa s medzerami (kamaráti – Peter a Jano), spojovník bez medzier (čierno-biely).

Čo sa týka interpunkčných znamienok, už vďaka znalostiam zo základných a stredných škôl sme schopní uvedomiť si ich prepojenosť so syntaxou a modalitou viet a na základe toho odhadnúť, že napríklad výkričník v záverečných prácach svoje miesto nemá, keďže ho využívame najčastejšie v emocionálne zafarbených výpovediach; využitie otázniku by malo byť tiež nulové – priestor na rečnícke (či iné otázky) v prácach tohto typu niet; tri bodky použijeme v prípade vymenúvania, nie však v prípade nedokončenej výpovede.

V rámci týchto skrípt pokladáme dôležité upozorniť na niektoré záležitosti z oblasti interpunkcie, ktoré robia študentom problémy a opakovane sa vyskytujú vo všetkých druhoch študentských prác.

⁵⁴ Heslo „interpunkcia“. In KAČALA, J[án] – PISÁRČIKOVÁ, M[ária] – POVAŽAJ, M[atej] et al.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Štvrté doplnené a upravené vydanie. [online]. Bratislava : Veda, 2003. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=interpunkcia>>. [cit. 2021-07-15].

⁵⁵ [Textová časť Pravidiel slovenského pravopisu](#).

⁵⁶ V prípade medzier pred dvojbodkou platí pri písaní záverečných prác jedna výnimka, ktorá sa týka zaužívaného spôsobu citovania v našom vednom odbore. Pri uvádzaní miesta vydania a vydavateľstva sa používa dvojbodka s medzerou pred i za ňou. Bratislava : Veda.

Čiarka

Korektné používanie čiarky patrí k najčastejším jazykovým problémom nielen študentov a zhrnúť túto problematiku v pár vetách je nemožné. Preto ako prvú informáciu pri tejto téme uvádzame odkaz na [textovú časť Pravidiel slovenského pravopisu](#), v ktorej sa nachádza vyčerpávajúci opis funkcií čiarky v slovenčine⁵⁷. V tejto časti upozorníme na časté chyby a nejasnosti, s ktorými sa stretávame v záverečných či seminárnych prácach či iných študentských textoch.

- V slovenčine sa čiarkou nevyčleňujú príslovkové určenia na začiatku vety, hoci v angličtine je to bežné
 - *In 1989, there were significant changes in our society.*
 - Napríklad: *V roku 1989 sa v našej spoločnosti udiali významné zmeny. V Martine žilo množstvo národných dejateľov. Na začiatku svojej kariéry pracoval Mňačko v Rudom práve.*
 - Čiarkou môžeme vyčleniť také príslovkové určenie, na ktoré chceme z nejaké dôvodu upozorniť a zvýrazniť jeho postavenie vo vete tak, že z neho spravíme vytýčený vetný člen a odkážeme naň T-zámenom. Napríklad: *V Martine, tam žilo množstvo národných dejateľov.*
- Čiarka vyčleňuje vety v podradovacom súvetí a pripája vety v priradovacom súvetí. Častou chybou je neuvádzanie čiarky napríklad za vedľajšou vetou: *Denník Pravda, ktorý funguje viac ako 100 rokov má svojich verných čitateľov.* Vety v súvetí spoznáme podľa toho, že obsahujú *verbum finitum*, čiže určitý slovesný tvar – koľko určitých slovesných tvarov sa v súvetí nachádza, toľko viet súvetie má. Vo vzorovej vete o denníku *Pravda* sú 2 určité slovesné tvary – *funguje* a *má*, tieto vety teda musia byť oddelené čiarkou.
- Na to nadväzuje ďalšie jednoduché pravidlo – čiarkou vyčleňujeme vedľajšie vety: napríklad prívlastkové, ktoré sú uvedené zámenom *ktorý*. Ak sa takáto vedľajšia veta nachádza uprostred hlavnej vety, musíme ju vyčleniť z oboch strán. Ako príklad poslúži predchádzajúca veta o denníku *Pravda*: *Denník Pravda, ktorý funguje viac ako 100 rokov, má svojich verných čitateľov*
- Ak vkladáme prístavok, voľný prívlastok či voľne pripojený rozvitý doplnok do vnútra vety (nie je jej prvý, ani posledný člen), musí byť vyčlenený čiarkami z oboch strán. Hoci predchádzajúca vety vyznieva komplikovane, jej pointa je jednoduchá – ak sa rozhodnem vyčleniť určitú súčasť vety, treba tak urobiť pred jej začiatkom i za jej koncom.
 - Príklad s prístavkom: *RTVS, verejnoprávne médium, má dve zložky.*
 - Príklad s voľným prívlastkom: *Denníky, vydávané aj v sobotu, nie sú také čítané ako kedysi.*
 - Príklad s voľne pripojeným rozvitým doplnkom: *Týždenník sa stával bulvárnym, zvyšujúc svoje predaje.*

⁵⁷ V textovej časti PSP je čiarku venovaná kapitola 2.4.

Pomlčka a spojovník

Medzi týmito znamienkami je formálny aj funkčný rozdiel. Pomlčka sa píše s medzerami pred i za ňou a je „dlhšia“ ako spojovník, ktorý sa píše bez medzier, pretože ako naznačuje jeho názov, spája slová či ich časti.⁵⁸

Pomlčka v slovenčine sa používa napríklad

- na naznačenie rozsahu, rozpätia medzi dvomi entitami – rokmi (*v rokoch 1945 – 1989*) či stranami (s. 45 – 56).
- Vyjadruje aj vzťah medzi dvomi javmi, napríklad mestami (*na trase Bratislava – Piešťany*).
- Okrem toho slúži napríklad i na doplnenie či dovysvetlenie informácie (*morféma – nositeľka gramatického významu – patrí k základným lingvistickým jednotkám*)⁵⁹.

Spojovník používame v [kompozitách](#), zložených slovách ako napríklad *česko-slovenský, foneticko-fonologický, čierno-biely*.

Spojovník má v slovenčine tiež viacero funkcií⁶⁰, z hľadiska záverečných prác upozorňujeme na tri prípady:

- Používame ho pri spájaní číslíc a písmen, ak chceme napríklad kratšie vyjadriť niektoré číslovky: *3-tisíc, 42-percentný* či *8-litrový*.
- Okrem toho spojovník používame „*namiesto slova, ak za ním nasleduje slovo s rovnakou druhou časťou*“⁶¹: *dvoj- až trojtýždňový interval*.
- Spojovník používame aj na pripájanie „*pádovej alebo slovotvornej prípony k iniciálnym skratkám*“⁶² pri ich skloňovaní v texte, napr.: *v TANAP-e, do ŠNOP-u* a pod.

Úvodzovky

Problémom s úvodzovkami, ktoré v spisovných textoch vyzerajú „**takto**“, sa dá vyhnúť veľmi jednoducho – prvým krokom je nastavenie jazyka v textovom editore na slovenčinu a druhý krok spočíva v uvedomení si, že úvodzovky sú v slovenčine „**prilepené**“ na slovo, píše sa bez medzery pred slovom či za ním.

Poradiť si s úvodzovkami z formálneho hľadiska nie je ťažké, niekedy však vznikajú problémy, ak sa dostaneme k priamym citáciám ukončeným úvodzovkami. Riešenie je však jednoduché, treba si uvedomiť, či má citácia podobu celej vety, alebo ide o vetu neúplnú.

⁵⁸ Pre správny zápis je nutné dávať si na tieto skutočnosti pozor aj v textovom editore – ak chceme použiť pomlčku, musíme si dávať pozor na to, aby pred ňou i za ňou bola presne jedna medzera – potom editor „napíše“ pomlčku. Ak naopak, chcem použiť spojovník, nedávame medzeru ani pred slovo, ani zaň.

⁵⁹ Všetky ostatné funkcie pomlčky nájdete v textovej časti PSP.

⁶⁰ Pozri: POVAŽAJ, M[atej] (Red.): *Pravidlá slovenského pravopisu*. 4. vyd. Bratislava : Veda, 2013, s. 63 – 64. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.juls.savba.sk/ediela/psp2000/psp.pdf>>. [cit. 2021-07-15].

⁶¹ Tamže, s. 64.

⁶² Tamže.

Platí, že ak má citácia „charakter celej vety, bodka, otáznik alebo výkričník sa píše na konci citácie pred koncovými úvodzovkami“⁶³ a za úvodzovkami umiestnime číselný odkaz na poznámku pod čiarou.

Napríklad: Jozef Mistrík definoval štylémou takto: „Štylémou môže byť každé slovo, veta alebo časť textu, ktorá má v konkrétnom texte takú podobu, že nám pri štylistickej typológii textu signalizuje zameranie, charakter textu.“⁶⁴

Ak má citácia charakter neúplnej vety, bodka sa nachádza za úvodzovkami a za ňou umiestnime odkaz na poznámku pod čiarou.⁶⁵

Napríklad: Podľa Jozefa Mistríka je štyléma „každé slovo, veta alebo časť textu, ktorá má v konkrétnom texte takú podobu, že nám pri štylistickej typológii textu signalizuje zameranie, charakter textu“.⁶⁶

⁶³ JAZYKOVAPORADNA.SK: Píše sa bodka pred úvodzovkami alebo za nimi, ak má citácia charakter vety? Napríklad: Podľa definície Bezáka (2015) je migrantom "jednotlivec, ktorý v priebehu pozorova-ného obdobia zmenil obec, v prípade Bratislavy a Košíc aj mestskú časť, trvalého pobytu". [online]. Dostupné na internete: <<https://jazyko-vaporadna.sme.sk/q/4713/#ixzz70fSvEa3D>>. [cit. 2021-07-15].

⁶⁴ MISTRÍK, Jozef: *Štylistika*. 3. upr. vyd. Bratislava : SPN, 1997, s. 31.

⁶⁵ Pozri aj: ÚRAD PRE PUBLIKÁCIE: *Medziinštitucionálna príručka pre úpravu dokumentov*. [online]. Dostupné na internete: <<https://publications.europa.eu/code/sk/sk-251000.htm>>. [cit. 2021-07-15].

⁶⁶ MISTRÍK, Jozef: *Štylistika*. 3. upr. vyd. Bratislava : SPN, 1997, s. 31.

Problematické jazykové javy zo študentských prác

Táto kapitola predstavuje vybrané často opakované problémy z rôznych oblastí slovenského jazyka.

Slovo *médium*

Jedno z najčastejšie používaných slov v záverečných prácach v našom odbore je slovo *médium* v zmysle prostriedku, ktorý umožňuje komunikáciu medzi autorom a príjemcom (prípadne *masmédium* či *masové médium*). Veľmi často sa však stretávame s jeho nesprávnymi gramatickými tvarmi – problémy pôsobia dĺžne. Je nevyhnutné nárábať korektne s terminológiou daného odboru, preto uvádzame kompletnú paradigmu podstatného mena *médium*.

	Singulár	Plurál
nominatív	médium	médiá
genitív	média	médií
datív	médiu	médiám
akuzatív	médium	médiá
lokál	(o) médiu	(o) médiách
inštrumentál	médiom	médiami

Tab. 5 Deklinácia podstatného mena *médium*

Zložené prídavné mená

Prídavné mená, ktoré vznikli spojením dvoch slov, sa píše buď spolu (*literárnokritický*), alebo so spojovníkom (*spoločensko-politický*). Formu zápisu ovplyvňuje sémantika – ide o to, či spájame slová (a ich významy) v rovnocennom vzťahu (zo syntaktického hľadiska ide o priraďovací sklad), alebo vo vzťahu podradenosti (zo syntaktického hľadiska ide o určovací sklad).

Ak teda takéto zložené prídavné meno je odvodené od priraďovacieho skladu, jeho rovnocenné časti sa spájajú spojovníkom: *česko-slovenský, čierno-biely, hudobno-dramatický*.

Ak takéto zložené prídavné meno vzniká na základe určovacieho skladu – jeho časti nie sú rovnocenné, ale jedna rozvíja druhú, zapisujeme ho bez spojovníka: *masovokomunikačný, zahraničnopolitický, zahraničnoobchodný*.

Prechýľovanie ženských priezvisk

Ak v práci odkazujeme na zahraničné odborníčky, vedkyne či novinárky, treba si uvedomiť, že cudzie ženské priezviská, ktoré sa nekončia na *-ová*, môžeme v tomto tvare (bez *-ová*) uvádzať len v nominatíve jednotného čísla – v ostatných pádoch sa odporúča takéto priezviská skloňovať práve pomocou koncovky *-ová*. Vezmime si ako príklad americkú odborníčku na gatekeeping Pamelu Shoemakerovú:

- *Pamela Shoemaker informuje o teórii gatekeepingu vo svojej rovnomennej knihe z roku 1991.*
- *Podľa Pamelu Shoemakerovej platí, že...*

Zámeno svoj

Častý problém predstavuje zámeno *svoj* – jednak z funkčného a významového hľadiska (kedy ho používame a čo znamená), ale aj z hľadiska skloňovania. Význam a funkciu osvetľuje slovníkové heslo v KSSJ: „*privlastňovanie hociktorej gram. osobe, ak je pôvodcom deja, obyč. podmetom; vlastné*“⁶⁷. Významovo teda zámeno *svoj* možno vnímať ako synonymum zámena *môj*, nie však z hľadiska funkcie vo výpovedi.

Napríklad veta „*Mistrík v jeho knihe Štylistika definoval funkčný jazykový štýl.*“ je nesprávna, pretože Mistrík je podmetom vety a pôvodcom deja. Správna podoba by bola s využitím zámena *svoj*: „*Mistrík vo svojej knihe Štylistika definoval funkčný jazykový štýl.*“

Problematika skloňovania zámena *svoj* platí aj pre tvary privlastňovacích zámen *môj*, *tvoj*, *náš*, *váš* a dotýka sa písania krátkeho *i* dlhého *í*, konkrétne v tvaroch inštrumentálu singuláru (*svojím*, *mojím*, *tvojím*, *naším*, *vaším*) a datívu plurálu (*svojim*, *mojim*, *tvojim*, *našim*, *vašim*). Tieto tvary (hoci významovo rozdielne) sa často zamieňajú, zrejme skôr z nepozornosti než z nevedomosti. Ich správne použitie vo vete vyzerá napríklad takto: „*Svoj debut venovala svojim čitateľom, krstila ho spoločne so svojím otcom.*“

Spojka ked' a zámeno kedy

Príslovkové opytovacie zámeno *kedy* sa často nadužíva pri uvádzaní vzťažnej prívlastkovej vety namiesto podradovacej spojky *ked'*⁶⁸.

Napríklad „*Písať začal v čase, kedy navôkol zúrila druhá svetová vojna.*“

Správna podoba tohto súvetia: „*Písať začal v čase, ked' navôkol zúrila druhá svetová vojna.*“

Zámeno *kedy* sa používa iba v súvetiach, v ktorých uvádza vzťažnú vetu predmetovú (s časovým významom): „*Nevedela si spomenúť, kedy sa to stalo.*“

Slová typu komunikácia

Až nepochopiteľne rozšírenou chybou je zamieňanie tvarov feminín cudzieho pôvodu v lokáli singuláru a genitíve plurálu končiacich na *-ia*. Sú to slová ako napríklad *komunikácia*, *informácia*, *reštaurácia*, *demokracia*, *kategória*, *metodológia*, *verzia*, *kancelária* a pod.

V lokáli jednotného čísla majú takéto podstatné mená koncovku *-ii* (*o novej verzii*), v genitíve množného čísla koncovku *-íí* (*bez dôležitých informácií*). V datíve plurálu je tiež dlhá koncovka: *k reštauráciám*. Niet dôvodu dlhé koncovky v množnom čísle skracovať, pretože tieto slová majú predposlednú slabiku krátku a navyše koncové *-ia* nie je slovenská dvojhĺaska, ale dve samohlásky⁶⁹.

Gramaticky správna veta v slovenčine teda vyzerá takto: „*V dnešnej zaujímavej komunikácii, som si uvedomila, koľko nevšedných situácií som zažila počas vysokoškolského štúdia.*“

⁶⁷ Heslo „svoj“. In KAČALA, J[án] – PISÁRČIKOVÁ, M[ária] – POVAŽAJ, M[atej] et al.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Štvrté doplnené a upravené vydanie. [online]. Bratislava : Veda, 2003. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=svoj>>. [cit. 2021-07-15].

⁶⁸ Heslo „kedy“. In KAČALA, J[án] – PISÁRČIKOVÁ, M[ária] – POVAŽAJ, M[atej] et al.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Štvrté doplnené a upravené vydanie. [online]. Bratislava : Veda, 2003. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=kedy>>. [cit. 2021-07-15].

⁶⁹ Pozri: JAZYKOVAPORADNA.SK: *Ako mám skloňovať slová cudzieho pôvodu končiace na -ia? Napríklad slovo kategória?*. [online]. Dostupné na internete: <<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/174/#ixzz70gS3CDZL>>. [cit. 2021-07-15].

Privlastňovanie objektov v strednom rode

V slovenčine môžeme privlastňovací vzťah vyjadriť prídavnými menami (*moderátorov mikrofón*), zámenami (*jeho mikrofón*) a genitívom podstatných mien (*mikrofón moderátora*). Ide, pochopiteľne, o dobre známe informácie, preto poukážeme na jeden problematický jav, ktorým je privlastňovanie objektov (vecí) stredného rodu prídavným menom. Ako príklad môže poslúžiť podstatné meno *vyhlásenie*. Korektné privlastňovanie vyzerá takto: *Včera odznelo premiérove vyhlásenie k aktuálnej kríze*. Spojenie *premiérove vyhlásenie* je nespisovné, tvar prídavného mena s koncovkou -e sa používa v množnom čísle: *Včera odzneli viaceré premiérove vyhlásenia k aktuálnej kríze*.

Ktorý vs. aký

Konkurencia opytovacích zámen *ktorý* a *aký* je tiež častým nedostatkom rôznych textov. Treba si uvedomiť, že tieto dve zámená majú rôzne funkcie. Zámeno *ktorý* vyjadruje „otázku zacielenú na osobu alebo vec ako na jednu z viacerých“⁷⁰, kým zámeno *aký* vyjadruje „otázku vzťahujúcu sa na vlastnosť, kvalitu alebo ich stupeň“⁷¹.

Sémantický rozdiel je dobre vidno napríklad na týchto dvoch vetách:

- *V bakalárskej práci sa venovala problémom, s ktorými sa v živote nestretla.*
- *V bakalárskej práci sa venovala problémom, s akými sa v živote nestretla.*

Pasívum

Trpný rod čiže pasívum stojí v protiklade k činnému rodu (aktívu) a využíva sa vo výpovediach, keď sa agens (činiteľ) presúva z úlohy podmetu do úlohy predmetu a pôvodný predmet sa stáva podmetom, napriek tomu, že paciansom (zasahovaný dejom, nie je jeho činiteľ). Trpný rod je príznakový člen kategórie slovesného rodu – to znamená, že bezpríznakový (bežný, normálny) je práve činný rod. I z tohto vyplýva, že nadbytočné využívanie pasíva (trpných tvarov) v slovenčine je považované za príznakové – štylisticky nápadné. Práve v záverečných prácach sa stretávame s častým používaním takýchto tvarov. Viacerí odborníci sú presvedčení, že nadužívanie pasíva znižuje jazykovú kultúru a štylistickú úroveň textu a vnímajú ho ako následok anglicizácie slovenského jazyka. Je však pravda, že v textoch náučného štýlu je pasívum užitočné a bežné.

Príklad vety so slovesom v činnom rode: *Lingvisti definovali gramatickú morfému ako nositeľku gramatického významu.*

Príklad viet so slovesami v trpnom rode: *Gramatická morféma je definovaná ako nositeľka gramatického významu. Gramatická morféma bola definovaná ako nositeľka gramatického významu. Gramatická morféma sa definuje definovaná ako nositeľka gramatického významu.*

⁷⁰ Heslo „ktorý“. In KAČALA, J[án] – PISÁRČIKOVÁ, M[ária] – POVAŽAJ, M[atej] et al.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Štvrté doplnené a upravené vydanie. [online]. Bratislava : Veda, 2003. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=ktorý>>. [cit. 2021-07-16].

⁷¹ Heslo „aký“. In KAČALA, J[án] – PISÁRČIKOVÁ, M[ária] – POVAŽAJ, M[atej] et al.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Štvrté doplnené a upravené vydanie. [online]. Bratislava : Veda, 2003. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=aký>>. [cit. 2021-07-16].

Číslovky

V slovenčine máme viacero druhov čísloviek, o čom sa môžete dočítať napríklad v *Morfológii slovenského jazyka*⁷² alebo v učebnici *Súčasný slovenský jazyk. Morfológia*⁷³. V tejto časti sa zameriame na najčastejšie pravopisné problémy súvisiace s číslovkami.

Z hľadiska kombinovania číslic a písmen sme už spomenuli, že používame spojovník ako napríklad v prípade *100-percentný*.

Treba upozorniť, že pri zapisovaní radových čísloviek pomocou číslic, nevyužívame koncovku „-ty“ v žiadnych tvaroch. Správny zápis pozostáva len z číslic ako napríklad: „*Najlepšie obdobie pre slovenských reportérov boli 60. roky.*“, alebo len zo slovných tvarov. Zápisy ako „*60-te roky*“ či „*60.-te roky*“ sú nespisovné.⁷⁴

Radové číslovky občas spôsobujú problém aj z hľadiska skloňovania, ide o prípady ako napr. „*v šesťdesiatych rokoch*“. Radové číslovky sa skloňujú podľa prídavného mena *pekný*, zjednodušene teda možno povedať, že koncovka vo viacerých pádoch obsahuje ypsilon. Naopak, mäkké i obsahuje koncovka gramatických tvaroch základných čísloviek. Napr. „*V šesťdesiatich rokoch sa zapísal na univerzitu tretieho veku.*“

Je teda značný rozdiel, či sa niečo stalo v päťdesiatich rokoch alebo v päťdesiatych rokoch a nielen autori odborných textov by si mali byť tohto rozdielu vedomí.

Príslovka častokrát

Často sa stretávame aj s tým, že autori vo svojich textoch siahajú po príslovke *častokrát*, ktorá je sémanticky nadbytočná, pretože už prvá časť slova (*často*) vyjadruje ten istý význam, ktorý vyjadruje aj v spojitosti s druhou časťou slova (*krát*). V aktuálnych kodifikačných príručkách sa nenachádza, nie je teda spisovná a *Slovník súčasného slovenského jazyka* odporúča používať namiesto nej príslovku *často*⁷⁵.

Nadužívanie modálneho slovesa vedieť

V súčasnosti sme svedkami nadužívania slovesa *vedieť* ako synonyma k modálnemu slovesu *môcť*, nielen v textoch ústnych, ale aj v pripravených písaných textoch, záverečné práce nevynímajúc. Sémantika slovesa *môcť* sa rozširuje na úkor slovesa *vedieť*. Je rozdiel, či *viem písať* alebo či *môžem písať*. Samozrejme, existuje mnoho situácií, v ktorých sa tieto slovesá môžu využiť ako synonymá, no najmä v odborných textoch môžu niektoré takéto slovné spojenia pôsobiť neštandardne. Ako napríklad „*daný termín vieme definovať ako...*“, „*z množiny prvkov vieme vyčleniť...*“, „*na základe zistení vieme určiť...*“.

⁷² DVONČ, Ladislav et al.: *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava : SAV, 1966, s. 314 – 359.

⁷³ ORAVEC, Ján – BAJZÍKOVÁ, Eugénia – FURDÍK, Juraj: *Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia*. Bratislava : SPN, 1984, s. 96 – 108.

⁷⁴ Pozri: JAZYKOVAPORADNA.SK: *Ako mám písať číslom slovné spojenie v šesťdesiatych rokoch?* [online]. Dostupné na internete: <<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/2891/>>. [cit. 2021-07-22].

⁷⁵ Heslo „častokrát“. In BUZÁSSYOVÁ, K[lára] – JAROŠOVÁ, A[lexandra] (Hl. red.): *Slovník súčasného slovenského jazyka A – G*. Bratislava : Veda, 2006. [online]. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=častokrát>>. [cit. 2021-07-22].

Jednať sa o

Sloveso *jednať sa* má v slovenčine význam „*dohovárať sa o cene pri kúpe alebo predaji*“⁷⁶ a treba to mať na pamäti aj pri písaní záverečných prác. Zvyčajne sa odporúča nahradiť slovné spojenie *jedná sa o* slovným spojením *ide o*. V závislosti od kontextu a syntaxe je možné nájsť viaceré vhodné varianty.

Nadužívanie zámen *tu* a *tam*

Napriek tomu, že odborné texty sa vyznačujú pevnou vnútornou štruktúrou a súdržnosťou, čo znamená, že využívajú rôzne konektory, neodporúčame využívať zámená *tu* a *tam* ako nástroje odkazovania v záverečných prácach.

Napríklad:

„*Nájdeme tu viacero príkladov.*“ (vhodnejšie: „*Nájdeme v nej viacero príkladov.*“, ak odkazujeme napríklad na knihu či štúdiu)

„*Zistili sme tam rôzne problémy.*“ (vhodnejšie: „*Počas výskumu sme zistili rôzne problémy.*“)

Časovanie slovesa *môcť*

Aj v náučných textoch sa stretávame s nesprávnym tvarom prvej osoby množného čísla – namiesto správnej formy *môžeme sa* využíva forma *môžme*. Napríklad: „*Môžme ho charakterizovať ako najčastejší prejav...*“ Ide samozrejme o vplyv hovoreného subštandardného jazyka, ktorý preniká aj do záverečných prác.

Zdôrazňovanie významov pomocou zámen *taký* a *tak*

Nielen pri písaní záverečných prác je dôležité uvedomiť si, že k zdôrazňovaniu významov prídavných mien používame zámeno *taký* a k zdôrazňovaniu významu prísloviak zase zámeno *tak*. Napríklad: „*Mňačko nebol až taký populárny, ako sa môže zdať.*“ „*Tento denník vychádza tak dlho, že ho považujeme za najstaršie slovenské noviny.*“

Napriek tomu sa v záverečných prácach stretávame s nesprávnym využívaním týchto dvoch zámen v tejto funkcii. Napríklad: „*Rozhovor nie je až tak rozsiahly.*“

⁷⁶ Heslo „jednať sa“. In KAČALA, J[án] – PISÁRČIKOVÁ, M[ária] – POVAŽAJ, M[atej] et al.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Štvrté doplnené a upravené vydanie. [online]. Bratislava : Veda, 2003. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=jednať+sa>>. [cit. 2021-07-22].

Typografický aspekt záverečných prác

V záverečných prácach sa študenti neraz dostávajú pred otázku, akým spôsobom graficky upraviť svoj text pred odovzdaním a ako v ňom odstrániť typografické chyby. Prinášame preto manuál, ktorý pomôže definovať chyby a upraviť text tak, aby sa v ňom spomenuté nedostatky nevyskytovali. Uvedomujeme si, že pri predchádzajúcom vzdelávaní na stredných školách sa študenti nie vždy stretnú s typografiou a úpravou textov, preto je našou snahou ponúknuť prehľad o základných typografických chybách a nedostatkoch.⁷⁷

Vychádzame vo väčšine prípadoch z normy [Pravidlá písania a úpravy písomnosti](#)⁷⁸ a z [dokumentu](#)⁷⁹, v ktorom nájdeme výklad normy spolu s praktickými príkladmi z praxe. Využívame aj [Typografický manuál](#) od Vladimíra Berana⁸⁰. Existuje však viacero vhodných zdrojov, príručiek, no typografické pravidlá a hlavne typografické chyby sú v nich popísané a definované rovnako, preto budeme využívať vyššie spomenuté zdroje.

Možno sa niektorí z vás zamyslia nad významom tejto časti. Faktom však je, že tak ako sa záverečné práce hodnotia z jazykového, odborného či terminologického hľadiska, hodnotí sa i celková úprava textu a typografické chyby. A navyše, ide podľa nás o základné digitálne kompetencie – aby každý vedel pracovať s textovým editorom, ktorý denne používa, a to aj bez ohľadu na to, či ide o text záverečnej práce alebo o akýkoľvek iný text. Typografia, ktorej sa v tejto časti venujeme, sa dotýka i textov publikovaných na weboch a spravodajských portáloch. Nikto z ľudí, ktorí publikujú texty v online priestore, sa tiež nezaobíde bez základných zručností pri ich formátovaní.

Samostatne stojace znaky na konci riadkov

Typografickou chybou, ktorá sa často vyskytuje v záverečných prácach študentov, sú samostatne stojace znaky na konci riadkov. Znaky, ako napríklad samostatne stojace spojky „a“ a „i“, hoci „a“ sa dá tolerovať, by mali byť spojené s nasledujúcim výrazom. Rovnaké platí i o samostatne stojacich predložkách na konci riadkov – „s“, „z“, „k“ „o“ a pod. Stáva sa to najmä v prípade, ak autori textov nedelia slová na konci riadkov⁸¹.

⁷⁷ Pomocou pri vzdelávaní i v oblasti typografie a v oblasti Desktop Publishing (DTP) sú i predmety na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, napríklad predmet *Desktop Publishing* na katedre žurnalistiky.

⁷⁸ SLOVENSKÝ ÚSTAV TECHNICKEJ NORMALIZÁCIE: *Slovenská technická norma, STN 01 6910*, 2011. [online]. Dostupné na internete: <https://www.tezaurus.sk/stn_01_6910.pdf>. [cit. 2021-12-01].

⁷⁹ EDUPAGE.ORG: STN 01 6910: *Pravidlá písania a úpravy písomností: výklad normy*. [online]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/tb89>>. [cit. 2021-06-24].

⁸⁰ BERAN, Vladimír et al.: *Aktualizovaný typografický manuál*. Praha : Kafka design, 2016.

⁸¹ Pozri viac v kap. [Delenie slov v texte a tzv. „rieky“](#).

Typografickou chybou, ktorá sa vyskytuje **i** v záverečných prácach študentov sú samostatne stojace znaky na konci riadkov **i** znaky ako napríklad samostatne stojace spojky „a“ a „i“, hoci „a“ sa dá tolerovať **v** niektorých textoch, no by mali byť spojené s nasledujúcim výrazom. Rovnaké už platí **i** o samostatne stojacich predložkách na konci riadkov – „s“, „z“, „k“ „o“ a pod. Stáva sa to v prípade, ak autori textov **a** nedelia už slová na konci riadkov.

Obr. 8 Príklady typografických chýb – samostatne stojace znaky na konci riadkov

Po napísaní textu je preto nevyhnutné prejsť riadok po riadku a spomenuté chyby odstrániť. Riešením je vloženie tzv. pevnej medzery⁸² medzi samostatne stojaci znak a nasledujúce slovo. V závislosti od operačného systému sa líšia i klávesové skratky, ktorými sa pevná medzera generuje. V operačnom systéme Windows (v programe MS Word) sa pevná medzera vkladá pomocou klávesovej skratky **CTRL + Shift + Medzerník** a v systéme iOS **ALT/option + Medzerník**. Vloženie pevnej medzery sa dá skontrolovať zapnutím tzv. formátovacích značiek v textovom editore (značka ¶ pri časti Odsek v lište Domov).

Po napísaní textu je preto nevyhnutné prejsť riadok po riadku a spomenuté chyby odstrániť. Riešením je vloženie tzv. pevnej medzery ¶ medzi samostatne stojaci znak a nasledujúce slovo. V závislosti od operačného systému sa líšia i klávesové skratky, ktorými sa pevná medzera generuje. V operačnom systéme Windows (v programe Word) sa pevná medzera vkladá pomocou klávesovej skratky **CTRL+Shift+Medzerník** a v systéme iOS **ALT/option+Medzerník**. Vloženie pevnej medzery sa dá skontrolovať zapnutím tzv. formátovacích značiek v textovom editore. ¶

Obr. 9 Text s použitím obyčajných medzier

⁸² Pevná medzera: medzera, ktorá zabezpečuje, aby pri automatickom písaní a ukladaní riadkov neostávali osamotené znaky na ich konci.

Po napísaní textu je preto nevyhnutné prejsť riadok po riadku a spomenuté chyby odstrániť. Riešením je vloženie tzv. pevnej medzery ¶ medzi samostatne stojaci znak a nasledujúce slovo. V závislosti od operačného systému sa líšia i klávesové skratky, ktorými sa pevná medzera generuje. V operačnom systéme Windows (v programe Word) sa pevná medzera vkladá pomocou klávesovej skratky **CTRL+Shift+Medzerník** a v systéme iOS **ALT/option+Medzerník**. Vloženie pevnej medzery sa dá skontrolovať zapnutím tzv. formátovacích značiek v textovom editore. ¶

Obr. 10 Text s použitím pevných medzier

Pri písaní medzier je nevyhnutné dodržiavať niekoľko pravidiel, ktoré sa však často porušujú. Ide o písanie medzier za interpunkčnými znamienkami. Za bodkami v skratkách a dátumoch sa dáva medzera, v desatinných číslach sa používa čiarka a nie bodka, textové prípony a číslice sa nekombinujú, veta sa nesmie začínať číslicou, percentá, stupne a ďalšie jednotky sa nepíšu spolu s číslicou.

Pomocou pri konečnej úprave textu býva, ak sa opisované medzery vkladajú ako pevné, nedeľiteľné medzery. Zamedzí sa tak ich nesprávnemu rozdeleniu na konci riadka.

nesprávne: ...pôjdeme už ?	správne: pôjdeme už?
nesprávne: ...zakričal : stoj !	správne: zakričal: stoj!
nesprávne: (pojem v zátvorke)	správne: (pojem v zátvorke)
nesprávne: ...dňa 12.2.2021	správne: dňa 12. 2. 2021
nesprávne: Doprava spol.s.r.o.	správne: Doprava spol. s. r. o.
nesprávne: Mgr.Novák	správne: Mgr. Novák
nesprávne: skratka t.j.	správne: skratka t. j.
nesprávne: ...dokopy 50000 áut	správne: dokopy 50 000 áut
nesprávne: ...presne 2.5 kilometrov	správne: ...presne 2,5 kilometrov
nesprávne: 10-tymi výročiami...	správne: desiatimi výročiami...
nesprávne: ...5-ty v poradí...	správne: 5. v poradí...
nesprávne: 25. januára sa začína...	správne: Dňa 25. januára sa začína...
nesprávne: 22km	správne: 22 km
nesprávne: 100°C...	správne: 100 °C...
nesprávne: dokopy 100€	správne: 100 €

Tab. 6 Správne a nesprávne použité medzery za interpunkčnými znamienkami

Delenie slov v texte a tzv. „rieky“

S úpravou textu súvisí aj využívanie správneho delenia slov. Platí pravidlo maximálne trojnásobného počtu rozdelených slov za sebou. Do počtu sa zahrňa i bodka a čiarka – napríklad, ak sa mi končí riadok bodkou a nasledujúci riadok má na konci čiarku, rozdeliť môžem už iba jedno slovo. Nemôžu sa rozdeliť mená od titulov. („Mgr. Pavol...“), ale v prípade potreby sa rozdelí meno. Nedelia sa skratky a výrazy, ktorých rozdelením by vznikol vulgarizmus. Dôležitá pri delení slov je aj skutočnosť, že po rozdelení slova sa na nasledujúci riadok musí preliať slabika s tromi a viac znakmi. Nemôžeme rozdeliť napríklad slovo včera („včera“). Za znak sa počíta i interpunkčné znamienko. Čiže, ak by mohlo byť slovo včera rozdelené, musela by byť za druhou slabikou bodka („vče-ra.“)

Pojem rieka označuje v typografii neestetické medzery v bloku zalomeného textu. Tie vznikajú z niekoľkých dôvodov. Najčastejšou príčinou vzniku riek v texte je absencia delenia slov. V niektorých textových editoroch je totiž potrebné nastaviť automatické delenie slov a zároveň nastaviť spomínané počty maximálneho delenia slov pod sebou v riadkoch. Rieky vznikajú i v prípade, ak je priestor na nalievanie textu menší a veľkosť písma je k nemu nepomerne veľká.

Pojem rieka označuje v typografii neestetické medzery v bloku zalomeného textu. Tie vznikajú z niekoľkých dôvodov. Najčastejšou príčinou vzniku riek v texte je absencia delenia slov. V niektorých textových editoroch je totiž potrebné nastaviť automatické delenie slov a zároveň nastaviť spomínané počty maximálneho delenia slov pod sebou v riadkoch. Rieky vznikajú i v prípade, ak je priestor na nalievanie textu menší a veľkosť písma je k nemu nepomerne veľká.

Obr. 11 Ukážka typografickej chyby – medzery medzi slovami, tzv. rieky

Medziznakové medzery, siroty a vdovy

Pri písaní textu v štandardnom textovom editore, ako je napríklad MS Word, o využívaní medziznakových medzier často neuvažujeme. Môže však ísť o funkciu, vďaka ktorej sme schopní upraviť, resp. stlačiť text na menšiu plochu – aby sme napríklad posledné slovo vmestili do riadku, využijeme zmenšenie medziznakových medzier v danom riadku alebo v celom odseku a vyhneme sa tak nasledovným typografickým chybám, ako je tzv. vdova (widow). Týmto výrazom označujeme prvý riadok odseku, ktorý nám ostal na spodku strany a odsek pokračuje na ďalšej strane. Sirota (orphan) je pojem, ktorý označuje situáciu, keď sa posledný riadok odseku stáva prvým riadkom nasledujúcej strany. Je potrebné myslieť na to, aby sme mali vždy spolu **minimálne tri riadky**.

Aký textový editor si vybrať?

Môže sa stať, že niektorí zo študentov sa pred písaním textu záverečnej práce zamyslia nad tým, ktorý textový editor si majú zvoliť. Aj keď momentálne Univerzita Komenského v Bratislave poskytuje [Office 365 Education](#) pre svojich študentov a zamestnancov, pripomeňme si, aké máme možnosti pri výbere textového editora. Vo všeobecnosti platí, že máme minimálne tri možnosti. Prvou sú platené textové editory, ako sme práve spomenuli. Najčastejšie využívaným je program [MS Word](#). Existujú však tzv. voľné textové editory ako [Libre Office](#), Neo Office, [Open Office](#), ktoré dokážu plnohodnotne nahradiť ostatné platené softvéry. Pre online svet existuje možnosť využiť napríklad Google dokumenty. Jednotlivé editory sa postupne vyrovnávajú svojimi možnosťami a funkciami a na bežné napísanie textu záverečnej práce postačujú. Pripomíname skutočnosť, že je vhodné napísať celý text v jednom editore. Z vlastnej skúsenosti⁸³ môžem povedať, že pri prechode, resp. pri otvorení textového súboru v inom editore hrozí napríklad zmena rozloženia strany, medzier a odsadení riadkov. Rovnako dôležité je od začiatku ukladať text len v jednom textovom súbore, aby nevznikli problémy s formátovaním.

Vkladanie špeciálnych symbolov a objektov

Zaváhaním pri písaní textu môže byť i vkladanie tzv. špeciálnych symbolov, ktoré sa nedajú vložiť jednoducho cez klávesové skratky. Odporúčame vkladať ich cez možnosť vkladania symbolov priamo z textového editora s tým, že je potrebné nastaviť rovnaké písmo vkladacieho symbolu, ako je v celom texte. V opačnom prípade hrozí, že sa daný symbol naformátuje inak a bude v celkovom texte pôsobiť neesteticky. V prípade, ak potrebujeme vložiť do textu objekt, je dôležité zabezpečiť, aby sa nám text po jeho vložení nerozhádzal a mohli sme, napríklad obrázok či tabuľku pohodlne posúvať. Po vložení je potrebné kliknúť na objekt a pri možnosti „obtekanie textu“ kliknúť na „pred textom“.

Konvertovanie dokumentov

Nezriedka sa stane, že potrebujeme pri tvorbe záverečných prác použiť časti textov, tabuľky či grafy, ktoré nie sú v textovom formáte. Väčšinou máme k dispozícii formát pdf alebo jpg. Aby sme sa vyhli manuálnemu prepisovaniu požadovaných častí, je dobré využiť konvertory, ktoré dokážu extrahovať požadované časti vo vyhovujúcom formáte. Viacerí z nás máme skúsenosť, že priame kopírovanie z pdf dokumentu nie je vždy komfortné a dokáže znepríjemniť výsledok vynechávaním znakov, či ich nahrádzaním za zástupné symboly. Riešením sa zdá byť využívanie online konvertorov, pri ktorých sa eliminujú spomínané nepresnosti v nahrádzaní písmen a symbolov. Existuje viacero aplikácií online, ktoré dokážu konvertovať pdf do formátu tabuľkového editora, či previesť dokument z pdf formátu do textového – napríklad [ilovepdf](#).

Redukovanie veľkosti zasielaných dokumentov

Mailoví asistenti vo väčšine prípadov neumožňujú posielanie veľkých súborov prostredníctvom mailu – ako prílohu. Väčšina sa preto spolieha na zasielanie podobných súborov prostredníctvom komerčných webov, ktoré to umožňujú. Aj tu sa však ponúka riešenie:

⁸³ Išlo o kombináciu editora Libre Office pod operačným systémom IOS a programu Word pod OS Windows.

zredukovať napríklad pdf dokument na menšiu kvalitu, resp. dosiahnuť, aby veľkosť danej prílohy bola menšia. Opäť poukážeme na skutočnosť, že existujú viaceré nástroje online, ktoré dokážu v priebehu niekoľkých sekúnd zredukovať dokument, tak aby napríklad grafy či fotografie získali prijateľnú veľkosť a daný dokument sa dal poslať online.

Inštalovanie a používanie písma

Pri vyučovaní základov typografie zvykneme odporúčať študentom, aby začali využívať aj knižnicu písmových fontov, z ktorých sú viaceré zadarmo k stiahnutiu a následnému využitiu v počítači. Tu je dôležité opäť zdôrazniť, že nie každá tzv. rodina písma je vhodná na písanie textu v slovenčine. Stáva sa preto, že pri niektorých typoch písma sa niektoré znaky sa zamieňajú a v texte to vytvára neporiadok.

Pokiaľ ide o využívanie písma, platí, že menej je viac. Väčšina študentov siahne po tom, ktoré je v textovom editore prednastavené. No aj tu sa ponúka možnosť vybrať si písmo, ktoré bude krajšie, lepšie čitateľné a podobne. V záverečných prácach je však potrebné brať do úvahy [smernicu rektora](#), kde sa odporúča konkrétny typ písma. „*Odporúčaný typ písma je Times New Roman, veľkosť 12.*“⁸⁴

Odporúčané je striedanie pätkových, resp. bezpätkových písmen. Samozrejme, v texte záverečnej práce je vhodné používať na telo textu pätkové písmo a na nadpisy bezpätkové.

Väčšina študentov siahne po písme, ktoré je v textovom editore prednastavené. No aj tu sa ponúka možnosť vybrať si písmo, ktoré bude, povedzme, krajšie, lepšie čitateľné a podobne. Je potrebné brať do úvahy Smernicu rektora, kde sa odporúča konkrétny typ písma.

Obr. 12 Pätkové/serifové písmo

⁸⁴ UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE: Vnútorý predpis č. 7/2018 Smernica rektora Univerzity Komenského v Bratislave Úplné znenie vnútorného predpisu č. 12/2013 Smernice rektora Univerzity Komenského v Bratislave o základných náležitostiach záverečných prác, rigorózných prác a habilitačných prác, kontrole ich originality, uchovávaní a sprístupňovaní na Univerzite Komenského v Bratislave v znení dodatku č. 1 a dodatku č. 2. [online]. Dostupné na internete: <https://uniba.sk/fileadmin/ruk/legislativa/2018/Vp_2018_07.pdf>. [cit. 2021-07-15].

Väčšina študentov siahne po písme, ktoré je v textovom editore prednastavené. No aj tu sa ponúka možnosť vybrať si písmo, ktoré bude, povedzme, krajšie, lepšie čitateľné a podobne. Je potrebné brať do úvahy Smernicu rektora, kde sa odporúča konkrétny typ písma.

Obr. 13 Bezpätkové/bezserifové písmo

Skracovanie internetových (URL) adries

Pri preberaní, využívaní, citovaní obsahov z webových portálov sa stáva, že máme pri odkazovaní na zdroj v poznámke pod čiarou nepekne dlhý odkaz, tzv. URL adresu⁸⁵. V tomto prípade je vhodné využiť niektorý z online nástrojov, ktorý nám pomôže problematický, nepriemerane dlhý odkaz skrátiť tým, že vytvorí jeho krátky ekvivalent. Na výber máme niekoľko voľných aplikácií – napríklad: [Skracovač internetových adries](#). Ide o praktické riešenie situácie, v ktorej by dlhá URL adresa rozhádzala text, resp. by bol problém s jeho typografickou úpravou (siroty, vdovy).

⁸⁵ (URL) Universal Resources Locator

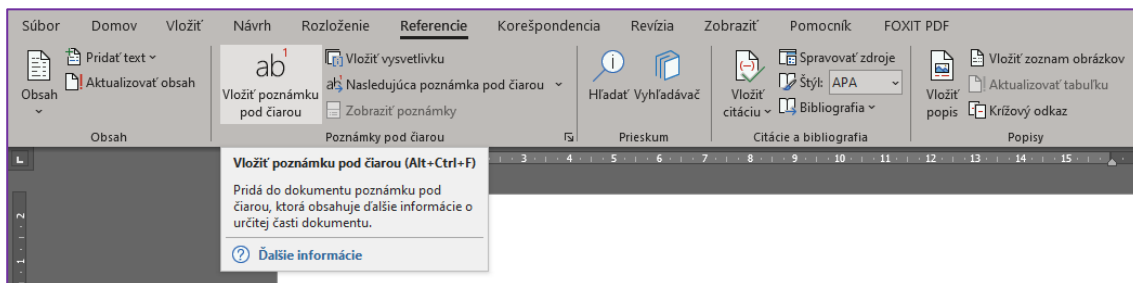
Citačná technika

Citačná technika spôsobuje študentom pri písaní záverečných prác vari najviac problémov. Nebudeme tu pátrať po príčinách, berme to nateraz ako fakt. Citačné techniky, ktoré zodpovedajú požadovanej norme ISO 690, sú totiž rôzne; v zásade možno hovoriť o troch veľkých rodinách, ktoré sa od seba odlišujú nápadnými znakmi.

1. Citačná rodina **techniky číselných odkazov** je charakteristická hranatými zátvorkami, v ktorých vnútri je číslica – [1], [2], [3], [4] ... [∞]. Hranaté zátvorky sa vyskytujú priamo v texte a nemusia byť nutne v poradí od najnižšieho po najvyššie číslo, pretože číslica v hranatých zátvorkách označuje konkrétne dielo, ktoré má toto číslo priradené podľa bibliografického zoznamu použitých zdrojov na konci publikovaného diela. Niektoré bývajú zoradené abecedne, iné v poradí, v ktorom sa v diele vyskytli pri prvej citácii. Túto citačnú techniku ale žurnalistika nepoužíva, a preto sa jej nebudeme podrobnejšie venovať.
2. Citačná rodina **techniky prvého údaja a dátumu** je charakteristická okrúhlymi zátvorkami, v ktorých vnútri je priezvisko autora – autorov, rok vydania diela a strana, na ktorej sa citácia nachádza – (Višňovský 2015, s. 26) alebo (Višňovský, 2015, 26) alebo (Višňovský 2015: 26) a pod. V prípade, že odkazuje iba na celé dielo bez konkrétnej citácie, text v zátvorke sa obmedzí na meno autora a rok vydania (Višňovský 2015) alebo (Višňovský, 2015). A v prípade, že sa odkaz na toto dielo nachádza vo vete, ktorá priamo odkazuje na autora, v zátvorke sa uvedie iba rok vydania diela – napr. Mediálny teoretik Ján Višňovský vo svojej monografii *Aktuálne otázky teórie a praxe žurnalistiky v ére internetu* (2015)... Aj pri tejto citačnej technike sa okrúhle zátvorky s informáciami o zdroji nachádzajú priamo v texte, názov konkrétneho diela si podľa roka vydania nájde čitateľ v záverečnom zozname použitých zdrojov. V prípade viacerých zdrojov jedného autora publikovaných v tom istom roku sa k roku vydania pridávajú abecedne zoradené písmená – (Priezvisko 2015a), (Priezvisko 2015b), (Priezvisko 2015c) atď. Ani túto citačnú techniku však žurnalistika nepoužíva, ale často sa s ňou študenti v odbornej literatúre stretávajú, pretože ju používa viacero spoločenskovedných a humanitných disciplín, s ktorými záverečné práce študentov žurnalistiky nachádzajú tematické interdisciplinárne presahy – napr. sociológia, politológia, filozofia, lingvistika a pod.
3. Žurnalistika používa citačnú **techniku priebežných poznámok**. Charakterizujú ju horné indexy poradového čísla citačného odkazu, ktorý je pod čiarou spojený s konkrétnym citovaným alebo parafrázovaným dielom. Horný index vyzerá takto: ¹ Nájdete ho v každom textovom editore s označením druhej mocniny x – vo Worde je to označenie **x²**. Odporúčame ale, aby ste používali softvérové poznámkovanie, aby ste nemuseli mechanicky presúvať každú poznámku pod čiarou vždy, keď pôvodný citačný odkaz presuniete na iné miesto.
Robí sa to tak, že si v textovom editore kliknete na záložku REFERENCIE a tam kliknete na úlohu „Vložiť poznámku pod čiarou“⁸⁶. Softvér vám automaticky vytvorí

⁸⁶ Eventuálne môžete použiť aj klávesovú skratku. Pre Windows: Alt + Ctrl + F, pre macOS: Command + Option + F.

horný index aj s poradovým číslom poznámky pod čiarou. Viackrát citované dielo bude mať teda niekoľko poradových čísel v citačných odkazoch a vy sa nemusíte starať o zmenu poradového čísla, ak aj daný citát alebo parafrázu presuniete na iné miesto svojej záverečnej práce. (Obr. 14)

Obr. 14 Vložiť poznámku pod čiarou

POZOR! V citačných odkazoch pod čiarou máme viackrát citované dielo označené viacerými poradovými číslami, v záverečnom zozname použitej literatúry však dielo uvedieme iba raz. Všetky diela zoradíme podľa **abecedy**. Zároveň platí, že **všetky** diela, ktoré sa vyskytujú v citačných poznámkach pod čiarou, musia byť zahrnuté aj do záverečnej bibliografie (zoznamu použitej literatúry). A platí to aj naopak, t. j. v záverečnej bibliografii nesmie byť uvedené žiadne dielo, ktoré sa aspoň raz nevyskytuje v citačných odkazoch pod čiarou.

Všetky tri techniky citačného odkazovania sú si rovnocenné, ale **nesmieme ich striedať** v jednom texte. Odporúčame teda používať citačnú techniku priebežných poznámok, ktorú sa učíme na bakalárskom seminári na našej katedre a ktorú nájdeme aj vo všetkých publikáciách, ktoré naša katedra vydáva – počnúc monografiami z cyklu *FENOMÉN* končiac vedeckým časopisom *Otázky žurnalistiky*. Dôrazne odporúčame **rešpektovať pri písaní záverečných prác citačnú techniku priebežných poznámok, pretože práve táto je citačnou technikou žurnalistiky ako vedy.**

Vzory citačných a bibliografických záznamov

Monografie

Pri knihách nie je podstatné, kde ste danú knihu našli, t. j. z ktorej kamennej alebo elektronickej knižnice, databázy, webu ste si ju požičali, online čítali alebo stiahli, ale kde, kto a kedy ju vydal; to sú informácie, ktoré musíte na vydavateľskej strane knihy nájsť a zapísať do citačných a bibliografických údajov.

- **MONOGRAFIA S JEDNÝM AUTOROM A JEDNÝM VYDAVATEĽOM:**

Citačný odkaz:

FULMEK, Alexej: *Bol som dlho v SME*. Bratislava : Petit Press, 2018, s. 29.

Bibliografický záznam:

FULMEK, Alexej: *Bol som dlho v SME*. Bratislava : Petit Press, 2018. 256 s. ISBN 978-80-559-0363-7.

- **MONOGRAFIA S DVOMI – TROMI AUTORMI:**

Citačný odkaz:

SÁMELOVÁ, Anna – KRIŠTOF, Pavol – BELIANSKÁ, Marcela: *Osobná zodpovednosť v postmodernej verejnej komunikácii : Premeny zodpovednosti v politike, žurnalistike a médiách*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2021, s. 69.

Bibliografický záznam:

SÁMELOVÁ, Anna – KRIŠTOF, Pavol – BELIANSKÁ, Marcela: *Osobná zodpovednosť v postmodernej verejnej komunikácii : Premeny zodpovednosti v politike, žurnalistike a médiách*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2021. 202 s. ISBN 978-80-223-5254-3.

- **MONOGRAFIA S VIAC AKO TROMI AUTORMI:**

Citačný odkaz (má dve možné rovnocenné podoby):

SYVERTSEN, Trine – ENLI, Gunn – MJØS, Ole J. – MOE, Hallvard: *The Media Welfare State : Nordic Media in the Digital Era*. Anna Arbor : The University of Michigan Press, 2017, s. 122.

alebo aj

SYVERTSEN, Trine et al.: *The Media Welfare State : Nordic Media in the Digital Era*. Anna Arbor : The University of Michigan Press, 2017, s. 122.

Bibliografický záznam (má dve možné rovnocenné podoby):

SYVERTSEN, Trine – ENLI, Gunn – MJØS, Ole J. – MOE, Hallvard: *The Media Welfare State : Nordic Media in the Digital Era*. Anna Arbor : The University of Michigan Press, 2017. 155 s. ISBN 978-0-472-07215-6.

alebo aj

SYVERTSEN, Trine et al.⁸⁷: *The Media Welfare State : Nordic Media in the Digital Era*. Anna Arbor : The University of Michigan Press, 2017. 155 s. ISBN 978-0-472-07215-6.

Zvolená verzia citačného odkazu a bibliografického záznamu musí byť zhodná, nemôžete ich ani kombinovať a ani striedať.

V citačnom odkaze a bibliografickom zázname by sa pri kolektívnom autorstve diela nemalo uvádzať „a kolektív“, resp. „a kol.“, hoci je to v mnohých knihách práve takto vytlačené; „a kolektív“, resp. „a kol.“ je slovenská verzia medzinárodne zavedeného bibliografického termínu „et al.“. Nie je však chybou, ak v záznamoch uvediete slovenskú verziu označenia spoluautorstva, ak to tak budete mať pri všetkých dielach v celej záverečnej práci. Zásada **nestriedať formu jednotlivých záznamov** platí aj v tomto prípade.

- **MONOGRAFIA S INŠTITUCIONÁLNYM AUTORSTVOM:**

Citačný odkaz:

ÚNIA SLOVENSKÝCH TELEVÍZNYCH TVORCOV: *Verejný záujem v oblasti rozhlasového a televízneho vysielania : zborník zo seminára*. Bratislava : Únia slovenských televíznych tvorcov, 1998, s. 35.

Bibliografický záznam:

ÚNIA SLOVENSKÝCH TELEVÍZNYCH TVORCOV: *Verejný záujem v oblasti rozhlasového a televízneho vysielania : zborník zo seminára*. Bratislava : Únia slovenských televíznych tvorcov, 1998. 60 s. [s. ISBN].

- **MONOGRAFIA S AUTOROM A EDITOROM SÚČASNE:**

Citačný odkaz:

ECO, Umberto (aut.) – LUMLEY, Robert (ed.): *Apocalypse Postponed*. Bloomington : Indiana University Press ; London : British Film Institute, 1994, s. 69.

Bibliografický záznam:

ECO, Umberto (aut.) – LUMLEY, Robert (ed.): *Apocalypse Postponed*. Bloomington : Indiana University Press ; London : British Film Institute, 1994. 227 s. ISBN 0-253-31851-3.

- **KOLEKTÍVNA MONOGRAFIA S JEDNÝM EDITOROM / ZOSTAVOVATEĽOM:**

Pozor, používa sa len pri všeobecnom odkaze na celé dielo, nie na konkrétnu citovanú / parafrázovanú kapitolu alebo štúdiu; citačné odkazy aj bibliografické záznamy sú v zásade rovnaké, odlišujú sa len tým, že editor má za menom uvedenú skratku Ed. alebo ed., kým zostavovateľ skratku Zost. alebo zost. – riadite sa tým, čo je v publikácii uvedené na vydavateľskej strane: editor / zostavovateľ.

⁸⁷ Skratka et al. – et alii pochádza z latinčiny a znamená „a ďalší“.

Citačný odkaz:

SMREKOVÁ, Dagmar (Ed.): *Podoby zodpovednosti: Filozofické reflexie o aktuálnych spoločenských problémoch*. Bratislava : Iris, 2018.

Všimnite si, že tento typ citačného odkazu nemá uvedenú žiadnu stranu, z ktorej citujete, lebo vo všeobecnosti odkazujete na celé dielo.

Bibliografický záznam:

SMREKOVÁ, Dagmar (Ed.): *Podoby zodpovednosti: Filozofické reflexie o aktuálnych spoločenských problémoch*. Bratislava : Iris, 2018. 232 s. ISBN 978-80-8200-030-9.

- **KOLEKTÍVNA MONOGRAFIA S VIACERÝMI EDITORMI / ZOSTAVOVATEĽMI:**

Pozor, používa sa len pri všeobecnom odkaze na celé dielo, nie na konkrétnu citovanú / parafrázovanú kapitolu alebo štúdiu; citačné odkazy aj bibliografické záznamy sú v zásade rovnaké, odlišujú sa len tým, že editori majú za menami skratku Eds. alebo eds., kým zostavovatelia skratku Zost. alebo zost. – riadite sa tým, čo je v publikácii uvedené na vydavateľskej strane: editori / zostavovatelia.

Citačný odkaz:

LIPSET, Seymour Martin – ROKKAN, Stein (Eds.): *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York : Free Press, 1967.

Všimnite si, že tento typ citačného odkazu nemá uvedenú žiadnu stranu, z ktorej citujete, lebo vo všeobecnosti odkazujete na celé dielo.

Bibliografický záznam:

LIPSET, Seymour Martin – ROKKAN, Stein (Eds.): *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York : Free Press, 1967. 554 s. ISBN 978-0029191507.

- **MONOGRAFIA S JEDNÝM VYDAVATEĽOM VO VIACERÝCH MESTÁCH:**

Citačný odkaz:

CREECH, Kenneth C.: *Electronic Media Law and Regulation*. Third Edition. Boston ; Oxford ; Auckland ; Johannesburg ; Melbourne ; New Delhi : Focal Press, 2000, s. 11.

Bibliografický záznam:

CREECH, Kenneth C.: *Electronic Media Law and Regulation*. Third Edition. Boston ; Oxford ; Auckland ; Johannesburg ; Melbourne ; New Delhi : Focal Press, 2000. 369 s. ISBN 0-240-80359-0.

- **MONOGRAFIA S VIACERÝMI VYDAVATEĽMI V JEDNOM MESTE:**

Citačný odkaz:

BREČKA, Samuel a kol.: *Od tamtamov po internet. Prehľad dejín mediálnej komunikácie*. Bratislava : Eurokódex ; Bratislavská vysoká škola práva ; Poradca podnikateľa, 2009, s. 24.

Bibliografický záznam:

BREČKA, Samuel a kol.: *Od tamtamov po internet. Prehľad dejín mediálnej komunikácie*. Bratislava : Eurokódex ; Bratislavská vysoká škola práva ; Poradca podnikateľa, 2009. 320 s. ISBN 978-80-98363-29-2.

- **MONOGRAFIA S VIACERÝMI VYDAVATEĽMI VO VIACERÝCH MESTÁCH:**

Citačný odkaz:

ECO, Umberto (aut.) – LUMLEY, Robert (ed.): *Apocalypse Postponed*. Bloomington : Indiana University Press ; London : British Film Institute, 1994, s. 15.

Bibliografický záznam:

ECO, Umberto (aut.) – LUMLEY, Robert (ed.): *Apocalypse Postponed*. Bloomington : Indiana University Press ; London : British Film Institute⁸⁸, 1994. 227 s. ISBN 0-253-31851-3.

- **MONOGRAFIA S VIACERÝMI VYDANIAMÍ:**

Citačný odkaz:

FOUCAULT, Michel: *Dozerat' a trestat'. Zrod väzenia*. [Preklad: Miroslav Marcelli]. Druhé vydanie. Bratislava : Kalligram, 2004, s. 188.

Bibliografický záznam:

FOUCAULT, Michel: *Dozerat' a trestat'. Zrod väzenia*. [Preklad: Miroslav Marcelli]. Druhé vydanie. Bratislava : Kalligram, 2004. 312 s. ISBN 80-7149-663-4.

V citačných a bibliografických záznamoch sa vždy rešpektuje jazyk pôvodu, t. j. označenie poradia daného vydania sa uvedie v pôvodnom jazyku tak, ako je to uvedené na vydateľskej strane knihy; napr. McQUAIL, Denis: *McQuail's Mass Communication Theory. 6th edition*. Los Angeles ; London ; New Delhi ; Singapore ; Washington DC : Sage Publications, 2010. 621 s. ISBN 978-1-84920-291-6. ; alebo CREECH, Kenneth C.: *Electronic Media Law and Regulation. Third Edition*. Boston ; Oxford ; Auckland ; Johannesburg ; Melbourne ; New Delhi : Focal Press, 2000. 369 s. ISBN 0-240-80359-0.

- **MONOGRAFIA S VIACNÁSOBNOU DOTLAČOU:**

Ide o dielo, ktoré v rovnakom vydaní vydavateľstvo niekoľkokrát dotlačilo, t. j. nie je to nové vydanie knihy ako v predchádzajúcom odseku; publikácia z ktoréhokolvek uvedeného roka dotlače má identické vydateľské údaje vrátane číslovania strán; inými slovami je to tá istá, voľne zameniteľná kniha, na rozdiel od kníh z prvého, druhého atď. vydania, ktoré majú iné ISBN, iné číslovanie, inú grafiku a často aj iného vydavateľa.

⁸⁸ Všimnite si, že v zázname sa nezdužia mestá Bloomington ; London : vydavatel'ia Indiana University Press ; British Film Institute, ale každá k sebe náležiaci dvojica sa uvedie samostatne, t. j. mesto : vydavateľstvo je uvedené spolu ako dvojica a až tieto dve dvojice mesto : vydavateľstvo ; mesto : vydavateľstvo sa oddelia bodkočiarkou s medzerou vpredu aj vzadu; niekedy sa stáva, že publikáciu vydajú spoločne dve rôzne vydavateľstvá v dvoch rôznych štátoch, napr. HREHOVÁ, Helena – PUŠKELOVÁ, Romana (Eds.): *Acta moralia Tyrnaviensia IX : Dráma slobody v slovanskom svete 20. storočia*. Krakov : Towarzystwo Słowaków w Polsce ; Trnava : Trnavská univerzita, 2019. 288 s. ISBN 978-83-8111-119-5.

Citačný odkaz:

LICHTENBERG, Judith (Ed.): *Democracy and the Mass Media*. Cambridge ; New York ; Melbourne : Cambridge University Press, 1990. Reprinted 1991, 1993, 1995, s. 1.

Bibliografický záznam:

LICHTENBERG, Judith (Ed.): *Democracy and the Mass Media*. Cambridge ; New York ; Melbourne : Cambridge University Press, 1990. Reprinted 1991, 1993, 1995. 410 s. ISBN 0-521-38817-1.

• MONOGRAFIA V PRELOŽENOM JAZYKU S JEDNÝM PREKLADATEĽOM:

Citačný odkaz:

ECO, Umberto: *Skeptikové a tešitelé*. [Preklad: Zdeněk Frýbort]. Praha : Svoboda, 1995, s. 13.

Bibliografický záznam:

ECO, Umberto: *Skeptikové a tešitelé*. [Preklad: Zdeněk Frýbort]. Praha : Svoboda, 1995. 424 s. ISBN 80-205-0472-9.

Niekedy môže byť dielo preložené inštitucionálnym autorom, nie konkrétnym menom osoby, napr. BAUMAN, Zygmunt: *Tekutá modernita*. [Preklad: Blumfeld s.m.]. Praha : Mladá fronta, 2002. 344 s. ISBN 80-204-0966-1. ; všimnite si, že prekladatelia majú v záznamoch uvedené mená a priezviská v tomto poradí, t. j. v opačnom ako autori pôvodného diela.

• MONOGRAFIA V PRELOŽENOM JAZYKU S VIACERÝMI PREKLADATEĽMI:

Citačný odkaz (má dve možné rovnocenné podoby):

DREYFUS, Hubert L. – RABINOW, Paul: *Michel Foucault : Za hranicami strukturalizmu a hermeneutiky*. [Preklad: Jan Hasala – Lucie Nová – Stanislav Polášek – Pavel Toman]. Praha : Herrmann & synové, 2010, s. 188.

alebo aj

DREYFUS, Hubert L. – RABINOW, Paul: *Michel Foucault : Za hranicami strukturalizmu a hermeneutiky*. [Preklad: Jan Hasala et al.]. Praha : Herrmann & synové, 2010, s. 188.

Bibliografický záznam (má dve možné rovnocenné podoby):

DREYFUS, Hubert L. – RABINOW, Paul: *Michel Foucault : Za hranicami strukturalizmu a hermeneutiky*. [Preklad: Jan Hasala – Lucie Nová – Stanislav Polášek – Pavel Toman]. Praha : Herrmann & synové, 2010. 392 s. ISBN 978-80-87054-20-8.

alebo aj

DREYFUS, Hubert L. – RABINOW, Paul: *Michel Foucault : Za hranicami strukturalizmu a hermeneutiky*. [Preklad: Jan Hasala et al.]. Praha : Herrmann & synové, 2010. 392 s. ISBN 978-80-87054-20-8.

Zvolená verzia citačného odkazu a bibliografického záznamu musí byť zhodná, nemôžete ich ani kombinovať a ani striedať.

- **MONOGRAFIA BEZ MENA AUTORA / EDITORA / ZOSTAVOVATEĽA:**

Výrazy ako ANONYM alebo AUTOR NEZNÁMY sa v citačných poznámkach a bibliografických záznamoch nepoužívajú, nemožno nimi nahradiť nezistené alebo neidentifikovateľné autorstvo.

Citačný odkaz:

CITÁTY SLÁVNÝCH OSOBNOSTÍ: *William Shakespeare citáty*. [online]. Dostupné na internete: <<https://citaty-slavnych.sk/>>. [cit. 2022-01-25].

Bibliografický záznam:

CITÁTY SLÁVNÝCH OSOBNOSTÍ: *William Shakespeare citáty*. [online]. Dostupné na internete: <<https://citaty-slavnych.sk/>>. [cit. 2022-01-25].

Všimnite si, že v prípade, keď názov diela nastúpil na pozíciu autora, názov kapitoly nastúpil na pozíciu názvu diela – je to veľmi špecifický prípad, keď nie je uvedený ani menný zoznam autorov / editorov / zostavovateľov, zároveň však nie je možné z publikácie odvodiť inštitucionálnu autorskú zodpovednosť; v tomto prípade netreba uvádzať webovú stránku, pretože patrí vydavateľovi publikácie, uvádza sa iba <https> adresa konkrétneho citátu, ktorý použijete.

UPOZORNENIE

Online slovníky slovenského jazyka nepatria do tejto kategórie, pretože majú na webovej stránke uvedených autorov, t. j. nie je dôvod na uplatnenie tohto typu bibliografického záznamu, uvedie sa prvé meno autora a skratka et. al. alebo mená redaktorov / editorov (KAČALA, J[án] – PISÁRČIKOVÁ, M[ária] – POVAŽAJ, M[atej] et al.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Štvrté doplnené a upravené vydanie. [online]. Bratislava : Veda, 2003. 985 s. ISBN 80-224-0750-X. Dostupné na internete: <https://www.juls.savba.sk/kssj_4.html>. [cit. 2022-01-25].) ; časti krstných mien uvedené v hranatých zátvorkách znamenajú, že vydavateľ síce krstné mená autorov uviedol iba s iniciálkami, ale z prvého zdroja SAV bolo možné krstné mená dohľadať, a preto sa uvádzajú v hranatých zátvorkách, t. j. ako doplnené k originálnym publikovaným údajom.

Podobne **do tejto kategórie nepatria ani prehľadové alebo výberové monografie**, napr. Reader´s Digest Výber, redakcia READER´S DIGEST VÝBER nesie inštitucionálne autorstvo (napr. READER´S DIGEST VÝBER: *Ilustrovaná encyklopédia ľudskej vzdelanosti*. Bratislava : Reader´s Digest Výber, 2009. 605 s. ISBN 978-80-8097-034-5.).

- **MONOGRAFIA BEZ MIESTA VYDANIA:**

Citačný odkaz (má dve možné rovnocenné podoby):

SCHUDSON, Michael: *Discovering the News : a Social History of American Newspapers*. [New York] : Basic Books, 1978, s. 39.

alebo aj

SCHUDSON, Michael: *Discovering the News : a Social History of American Newspapers*. [s.l.] : Basic Books, 1978, s. 39.

Bibliografický záznam (má dve možné rovnocenné podoby):

SCHUDSON, Michael: *Discovering the News : a Social History of American Newspapers*. [New York] : Basic Books, 1978. 228 s. ISBN 0-465-01666-9.

alebo aj

SCHUDSON, Michael: *Discovering the News : a Social History of American Newspapers*. [s.l.]⁸⁹ : Basic Books, 1978. 228 s. ISBN 0-465-01666-9.

Zvolená verzia citačného odkazu a bibliografického záznamu musí byť zhodná, nemôžete ich ani kombinovať a ani striedať.

UPOZORNENIE:

Online predajcovia kníh, napríklad Martinus, Panta Rhei, Amazon atď., na svojich webových stránkach nezvyknú uvádzať mesto, iba vydavateľa, neznamená to však, že na vydavateľskej strane knihy v skutočnosti nie je uvedený – pracujte iba s publikáciami, ktoré fyzicky vidíte, t. j. buď ich máte v tlačenej verzii, alebo stiahnuté z webu, alebo ich čítate online (nielen úryvky alebo citácie v dielach iných autorov), aby ste mali istotu, že údaje, ktoré do záznamov vkladáte, v nich skutočne uvedené sú, resp. skutočne uvedené nie sú.

• **MONOGRAFIA BEZ ISBN:**

Citačný odkaz:

BARNOVSKÝ, Michal a kol.: *Dejiny Slovenska VI (1945 – 1960)*. Bratislava : Veda, 1988, s. 59.

Bibliografický záznam:

BARNOVSKÝ, Michal a kol.: *Dejiny Slovenska VI (1945 – 1960)*. Bratislava : Veda, 1988. 692 s. [s. ISBN]⁹⁰.

• **MONOGRAFIA VYDANÁ ELEKTRONICKY (na fyzickom nosiči):**

Citačný odkaz:

SZAPUOVÁ, Mariana – BOHUNICKÁ, Lenka – CHABADA, Michal (zost.): *Veda, racionalita a hodnoty*. [CD ROM]. Bratislava : Stimul, 2016.

Všimnite si, že tento typ citačného odkazu nemá uvedenú žiadnu stranu, z ktorej citujete, lebo vo všeobecnosti odkazujete na celé kolektívne dielo mnohých autorov s tromi zostavovateľmi, keby to však bola monografia s menami autorov, t. j. nie editorov alebo zostavovateľov, odkazujete ako zvyčajne na konkrétnu citovanú stranu, napr. ...2016, s. 32.

⁸⁹ Skratka s.l. – sine loco pochádza z latinčiny a znamená „bez miesta“; uvádza sa v hranatých zátvorkách bez medzery za bodkou po písmene s; ak si z hodnoverných zdrojov dokážete zistiť, kde malo v čase vydania knihy sídlo vydavateľstvo Basic Books, t. j. nie, kde sídli dnes, lebo v tom môže byť rozdiel, môžete uviesť názov mesta, ale opäť iba v hranatých zátvorkách; bez zátvoriek sa uvádzajú iba údaje, ktoré sa nachádzajú na vydavateľskej strane publikácie; nie je to zriedkavý jav, stáva sa to aj v slovenských vydavateľstvách; napr. CHELEMENDIK, Sergej: *Su-perslovák Vladimír Mečiar : portréty slovenských politikov*. [Bratislava] : Slovanský dom, 1996. 84 s. ISBN 80-85459-03-5

⁹⁰ Skratka s. – sine pochádza z latinčiny a znamená „bez“; skratka s. ISBN teda znamená „bez ISBN“.

Bibliografický záznam:

SZAPUOVÁ, Mariana – BOHUNICKÁ, Lenka – CHABADA, Michal (zost.): *Veda, racionalita a hodnoty*. [elektronický zdroj]. Bratislava: Stimul, 2016. 164 s. [CD-ROM]. ISBN 978-80-8127-154-0.

- **MONOGRAFIA DOSTUPNÁ NA WEBE:**

Citačný odkaz:

ŠTEFANČÍK, Radoslav – DULEBOVÁ, Irina: *Jazyk a politika : Jazyk politiky v konfliktnej štruktúre spoločnosti*. [online]. Bratislava : Ekonóm, 2017, s. 33. Dostupné na internete: <https://faj.euba.sk/www_write/files/stefancikdulebova.pdf>. [cit. 2022-01-25].

Bibliografický záznam:

ŠTEFANČÍK, Radoslav – DULEBOVÁ, Irina: *Jazyk a politika : Jazyk politiky v konfliktnej štruktúre spoločnosti*. [online]. Bratislava : Ekonóm, 2017. 194 s. ISBN 978-80-225-4414-6. Dostupné na internete: <https://faj.euba.sk/www_write/files/stefancikdulebova.pdf>. [cit. 2022-01-25].

Všimnite si, že nestačí skopírovať https adresu, vyžadujú sa všetky vydavateľské údaje príslušajúce monografii; v tomto prípade sa neuvádza názov webovej stránky, tá slúži len ako knižnica, smerodajné sú vydavateľské údaje monografie.

Kapitoly, heslá a štúdie z kolektívnych monografií, encyklopédií a zborníkov

Vždy sa uplatňuje záznam konkrétnej štúdie, hesla, resp. kapitoly, ktorú citujete/parafrázujete, kurzívou sa píše názov celého diela, nie konkrétnej štúdie, hesla, resp. kapitoly.

- **KAPITOLA Z KOLEKTÍVNEJ MONOGRAFIE:**

Citačný odkaz:

FÜLE, Ján: Médiá. In KOLLÁR, Miroslav – MESEŽNIKOV, Grigorij (Eds.): *Slovensko 2000 : Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2000, s. 680.

Bibliografický záznam:

FÜLE, Ján: Médiá. In KOLLÁR, Miroslav – MESEŽNIKOV, Grigorij (Eds.): *Slovensko 2000 : Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2000, s. 671 – 686. ISBN 80-88935-17-2.

- **HESLO Z ENCYKLOPÉDIE:**

Citačný odkaz:

MATT, Stefon: Fairness doctrine. United States Policy (1949-1987). In *Encyclopædia Britannica Online*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/topic/Fairness-Doctrine>>. [cit. 2019-07-23].

Bibliografický záznam:

MATT, Stefon: Fairness doctrine. United States Policy (1949-1987). In *Encyclopædia Britannica Online*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/topic/Fairness-Doctrine>>. [cit. 2019-07-23].

V prípade, že jednotlivé heslá v encyklopédii nemajú uvedených autorov, prístupuje sa k nim v záznamoch ako ku kolektívnej monografii, napr. JACZ, Ľudovít et al.: *Malá encyklopédia žurnalistiky*. Bratislava : Vydavateľstvo Obzor, 1982. 576 s. ISBN 65-005-82.

- **ŠTÚDIA ZO ZBORNÍKA:**

Citačný odkaz:

BENICKÁ, Stanislava: Propagandistické pôsobenie spravodajstva STV v predvolebnom období. In HOLINA, Vladimír (Ed.): *Médiá a voľby I. Zborník zo seminára*. Bratislava : Slovenský syndikát novinárov, 1999, s. 28.

Bibliografický záznam:

BENICKÁ, Stanislava: Propagandistické pôsobenie spravodajstva STV v predvolebnom období. In HOLINA, Vladimír (Ed.): *Médiá a voľby I. Zborník zo seminára*. Bratislava : Slovenský syndikát novinárov, 1999, s. 21 – 30. ISBN 80-968164-0-3.

- **KAPITOLA / ŠTÚDIA Z MONOGRAFIE VYDANEJ ELEKTRONICKY (na fyzickom nosiči):**

Citačný odkaz (má dve možné rovnocenné podoby):

SÁMELOVÁ, Anna: Masmédiá a prístupové body : stretý abstraktných systémov a laikov v online epoche. In SZAPUOVÁ, Mariana – BOHUNICKÁ, Lenka – CHABADA, Michal (zost.): *Veda, racionalita a hodnoty*. [CD-ROM]. Bratislava : Stimul, 2016, s. 160.

alebo aj

SÁMELOVÁ, Anna: Masmédiá a prístupové body : stretý abstraktných systémov a laikov v online epoche. In Szapuová, M. – Bohunická, L. – Chabada, M. (zost.): *Veda, racionalita a hodnoty*. [CD-ROM]. Bratislava : Stimul, 2016, s. 160.

Bibliografický záznam (má dve možné rovnocenné podoby):

SÁMELOVÁ, Anna: Masmédiá a prístupové body : stretý abstraktných systémov a laikov v online epoche. In SZAPUOVÁ, Mariana – BOHUNICKÁ, Lenka – CHABADA, Michal (zost.): *Veda, racionalita a hodnoty* [elektronický zdroj]. Bratislava : Stimul, 2016, s. 151 – 164. [CD-ROM]. ISBN 978-80-8127-154-0.

alebo aj

SÁMELOVÁ, Anna: Masmédiá a prístupové body : stretý abstraktných systémov a laikov v online epoche. In Szapuová, M. – Bohunická, L. – Chabada, M. (zost.): *Veda, racionalita a hodnoty* [elektronický zdroj]. Bratislava : Stimul, 2016, s. 151 – 164. [CD-ROM]. ISBN 978-80-8127-154-0.

Zvolená verzia citačného odkazu a bibliografického záznamu musí byť zhodná, nemôžete ich ani kombinovať a ani striedať.

- **ŠTÚDIA ZO ZBORNÍKA DOSTUPNÉHO NA WEBE:**

Citačný odkaz (má dve možné rovnocenné podoby):

KUBINYI, Peter: „Page View“ ako hodnotiace kritérium výkonnosti žurnalistov v printových médiách. In SÁMELOVÁ, Anna – STANKOVÁ, Mária – HACEK, Ján (Eds.): *Fenomén 2019 : Súčasná profesionálna žurnalistika a jej reflexie*. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2019, s. 39. Dostupné na internete: <https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kzur/FOTO_KZ/foto_k_clankom/2021/fenomen_2019.pdf>. [cit. 2022-01-25].

alebo

KUBINYI, Peter: „Page View“ ako hodnotiace kritérium výkonnosti žurnalistov v printových médiách. In Sámelová, A. – Stanková, M. – Hacek, J. (Eds.): *Fenomén 2019 : Súčasná profesionálna žurnalistika a jej reflexie*. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2019, s. 37 – 41. ISBN 978-80-223-4755-6. Dostupné na internete: <https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kzur/FOTO_KZ/foto_k_clankom/2021/fenomen_2019.pdf>. [cit. 2022-01-25].

Bibliografický záznam: (má dve možné rovnocenné podoby):

KUBINYI, Peter: „Page View“ ako hodnotiace kritérium výkonnosti žurnalistov v printových médiách. In SÁMELOVÁ, Anna – STANKOVÁ, Mária – HACEK, Ján (Eds.): *Fenomén 2019 : Súčasná profesionálna žurnalistika a jej reflexie*. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2019, s. 39. Dostupné na internete: <https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kzur/FOTO_KZ/foto_k_clankom/2021/fenomen_2019.pdf>. [cit. 2022-01-25].

alebo

KUBINYI, Peter: „Page View“ ako hodnotiace kritérium výkonnosti žurnalistov v printových médiách. In Sámelová, A. – Stanková, M. – Hacek, J. (Eds.): *Fenomén 2019 : Súčasná profesionálna žurnalistika a jej reflexie*. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2019, s. 37 – 41. ISBN 978-80-223-4755-6. Dostupné na internete: <https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kzur/FOTO_KZ/foto_k_clankom/2021/fenomen_2019.pdf>. [cit. 2022-01-25].

Zvolená verzia citačného odkazu a bibliografického záznamu musí byť zhodná, nemôžete ich ani kombinovať a ani striedať.

Všimnite si, že nestačí skopírovať https adresu, vyžadujú sa všetky vydavateľské údaje príslušnej kapitole / štúdii z kolektívnej monografie, resp. zborníka.

Publikácie z periodickej tlače

Pri periodickej tlači sa neuvádza mesto sídla vydavateľstva a názov vydavateľa, ale rok vydania, ročník vydávania titulu a číslo vydania; v prípade denníkov aj dátum vydania; rovnako sa neuvádza celkový počet strán periodika, ale konkrétny rozsah strán citovaného / parafrázovaného textu/článku; kurzívou sa neuvádza názov konkrétneho textu/článku, ale názov periodika.

- **ŠTÚDIE, VÝSKUMNÉ SPRÁVY A ČLÁNKY Z ODBORNEJ PERIODICKEJ TLAČE:**

Citačný odkaz:

BAJANÍK, Ľubomír: Slovenská televízia ako významný aktér Nežnej revolúcie v rokoch 1989 – 1990. In *Otázky žurnalistiky*, 2019, roč. 62, č. 1 – 2, s. 100.

Bibliografický záznam:

BAJANÍK, Ľubomír: Slovenská televízia ako významný aktér Nežnej revolúcie v rokoch 1989 – 1990. In *Otázky žurnalistiky*, 2019, roč. 62, č. 1 – 2, s. 93 – 106. ISSN 0322-7049.

- **ŠTÚDIE, VÝSKUMNÉ SPRÁVY A ČLÁNKY Z ODBORNEJ PERIODICKEJ TLAČE S IDENTIFIKÁTOROM DOI:**

Citačný odkaz:

HAGGERTY, Kevin D. – ERICSON, Richard V.: The Surveillant Assemblage. In *The British Journal of Sociology*, 2000, roč. 51, č. 4, s. 610. DOI: 10.1080/00071310020015280.

Bibliografický záznam:

HAGGERTY, Kevin D. – ERICSON, Richard V.: The Surveillant Assemblage. In *The British Journal of Sociology*, 2000, roč. 51, č. 4, s. 605 – 622. ISSN 1468-4446. DOI: 10.1080/00071310020015280.

- **ŠTÚDIE, VÝSKUMNÉ SPRÁVY A ČLÁNKY Z ODBORNEJ PERIODICKEJ TLAČE DOSTUPNÉ ONLINE NA WEBE VYDAVATEĽA:**

Citačný odkaz:

PRAVDOVÁ, Hana: Fenomén zábavy a úloha stereotypov v produkcii a recepcii mediálnej kultúry. [online]. In *Communication Today*, 2011, roč. 2, č. 1, s. 20. Dostupné na internete: <<https://www.communicationtoday.sk/download/1/2011/Pravdova%20-%20CT%201-2011.pdf>>. [cit. 2022-01-27].

Bibliografický záznam:

PRAVDOVÁ, Hana: Fenomén zábavy a úloha stereotypov v produkcii a recepcii mediálnej kultúry. [online]. In *Communication Today*, 2011, roč. 2, č. 1, s. 6 – 24. ISSN 1338-130X. Dostupné na internete: <<https://www.communicationtoday.sk/download/1/2011/Pravdova%20-%20CT%201-2011.pdf>>. [cit. 2022-01-27].

Všimnite si, že pred https adresou sú najskôr uvedené všetky bibliografické náležitosti príslušajúce periodiku vrátane ISSN pri bibliografickom zázname, a až potom údaje o online dostupnosti na webe vydavateľa; web slúži ako knižnica, nie je to vydavateľstvo ani periodikum samotné, t. j. nestačí uviesť len autora, názov textu/článku a https adresu.

- **ŠTÚDIE, VÝSKUMNÉ SPRÁVY A ČLÁNKY Z ODBORNEJ PERIODICKEJ TLAČE S IDENTIFIKÁTOROM DOI DOSTUPNÉ ONLINE NA WEBE VYDAVATEĽA:**

Citačný odkaz:

SÁMELOVÁ, Anna: Post-Panoptic Panopticism in Docile Mass Media. [online]. In *Human Affairs*, 2014, roč. 24, č. 4, s. 475. DOI: 10.2478/s13374-014-0242-9. Dostupné na internete: <<https://www.degruyter.com/document/doi/10.2478/s13374-014-0242-9/html>>. [cit. 2022-01-27].

Bibliografický záznam:

SÁMELOVÁ, Anna: Post-Panoptic Panopticism in Docile Mass Media. [online]. In *Human Affairs*, 2014, roč. 24, č. 4, s. 470 – 480. DOI: 10.2478/s13374-014-0242-9. ISSN 1210-3055 (print), ISSN 1337-401X (online). Dostupné na internete: <<https://www.degruyter.com/document/doi/10.2478/s13374-014-0242-9/html>>. [cit. 2022-01-27].

Všimnite si, že pred online dostupnosťou sú opäť uvedené všetky informácie náležiacie štúdiu vydané v odbornej periodickej tlači, nestačí https adresa.

- **ŠTÚDIE, VÝSKUMNÉ SPRÁVY A ČLÁNKY Z ODBORNEJ PERIODICKEJ TLAČE DOSTUPNÉ NA WEBE TRETEJ OSOBY:**

Tento prípad je veľmi častý, keď citujete/parafrázujete štúdiu, ktorú ste našli napr. na Researchgate; opäť platí, že nie je podstatná knižnica, t. j. Researchgate, podstatné sú údaje náležiacie odbornej štúdiu publikovanej v odbornej tlači, t. j. názov periodika kurzívou, rok vydania, ročník, číslo, rozsah strán štúdie a ISSN daného periodika; informácia o online dostupnosti je len sekundárnou, t. j. doplnkovou informáciou.

Citačný odkaz:

SÁMELOVÁ, Anna – STANKOVÁ, Mária: Some Ideas on Facts and No Facts within Media Language. [online]. In *European Journal of Media, Art and Photography*, 2018, roč. 6, č. 2, s. 120. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/336414275_Some_Ideas_on_Facts_and_no_Facts_within_Media_Language>. [cit. 2022-01-27].

Bibliografický záznam:

SÁMELOVÁ, Anna – STANKOVÁ, Mária: Some Ideas on Facts and No Facts within Media Language. [online]. In *European Journal of Media, Art and Photography*, 2018, roč. 6, č. 2, s. 118 – 123. ISSN 1339-4940. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/336414275_Some_Ideas_on_Facts_and_no_Facts_within_Media_Language>. [cit. 2022-01-27].

- **NOVINÁRSKY PREJAV V TÝŽDENNÍKU / MESAČNÍKU S UVEDENÍM ROČNÍKA V TIRÁŽI:**

Citačný odkaz:

BREČKA, Samuel: Slovenský mediálny trh vznikol bez koncepcie, je slabý a ľahko ohroziteľný. In *Trend*, 1997, roč. 7, č. 51, s. 17.

Bibliografický záznam:

BREČKA, Samuel: Slovenský mediálny trh vznikal bez koncepcie, je slabý a ľahko ohroziteľný. In *Trend*, 1997, roč. 7, č. 51, s. 17. ISSN 1335-0684.

- **NOVINÁRSKY PREJAV V TÝŽDENNÍKU / MESAČNÍKU BEZ ROČNÍKA V TIRÁŽI:**

Citačný odkaz (má dve možné rovnocenné podoby):

ŠEBANOVÁ, Hana: Emil Horváth: „Herectvo je v dobrom zmysle slova podvod“. In *Slovenka*, 2022, [s.vol.]⁹¹, č. 3, s. 15.

alebo aj

ŠEBANOVÁ, Hana: Emil Horváth: „Herectvo je v dobrom zmysle slova podvod“. In *Slovenka*, 2022, [roč. 75], č. 3, s. 15.

Bibliografický záznam (má dve možné rovnocenné podoby):

ŠEBANOVÁ, Hana: Emil Horváth: „Herectvo je v dobrom zmysle slova podvod“. In *Slovenka*, 2022, [s.vol.], č. 3, s. 14 – 17. ISSN 0231-6676.

alebo aj

ŠEBANOVÁ, Hana: Emil Horváth: „Herectvo je v dobrom zmysle slova podvod“. In *Slovenka*, 2022, [roč. 75], č. 3, s. 14 – 17. ISSN 0231-6676.

Zvolená verzia citačného odkazu a bibliografického záznamu musí byť zhodná, nemôžete ich ani kombinovať a ani striedať.

- **NOVINÁRSKY PREJAV V TÝŽDENNÍKU / MESAČNÍKU DOSTUPNOM NA WEBE VYDAVATEĽA:**

Všimnime si, že pri online vydaní periodika v rámci webového portálu vydavateľa nemožno použiť vydavateľské údaje z tiráže, pretože žiadna nie je k dispozícii; rozsah aj vnútorné členenie obsahu sú v online verziách periodík iné než pri tradičných tlačných periodikách, a preto sú iné aj bibliografické záznamy; stále platí pravidlo, že sa používajú tie, ktoré vydavateľ uviedol, ostatné sa v prípade potreby uvádzajú v hranatých zátvorkách; zámerne použijeme ten istý novinársky prejav, ktorý tvoril príklad pri predchádzajúcich záznamoch pochádzajúcich z tradičného tlačného vydania týždenníka *Slovenka*, tentoraz však z webového portálu vydavateľstva *Týždenník Slovenka*.

Citačný odkaz:

ŠEBANOVÁ, Hana: Emil Horváth: „Herectvo je v dobrom zmysle slova podvod“. [online]. In *Slovenka.zenskyweb.sk*, 18. 01. 2022, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://slovenka.zenskyweb.sk/clanok/51125-emil-horvath-herectvo-je-v-dobrom-slova-zmysle-podvod>>. [cit. 2022-01-27].

⁹¹ Skratka s.vol. – sine volumen pochádza z latinčiny a znamená „bez ročníka“ – uvádza sa bez medzery za bodkou po písmene s; druhá možnosť nastáva, ak z dôveryhodného zdroja zistíte rok začiatku vydávania periodika a jeho vydavateľskú kontinuitnosť, z týchto údajov dokážete konkrétny ročník vypočítať; týždenník *Slovenka* sa začal vydávať v r. 1948 a nikdy sa jeho vydávanie neprerušilo, v roku 2022 je to teda 75. ročník jeho vydávania; keďže je to však informácia, ktorá nie je zverejnená v tiráži periodika, uvádza sa v hranatých zátvorkách.

Bibliografický záznam:

ŠEBANOVÁ, Hana; Emil Horváth: „Herectvo je v dobrom zmysle slova podvod“. [online]. In *Slovenka.zenskyweb.sk*, 18. 01. 2022, [nestránkované]. ISSN 1336-0973⁹². Dostupné na internete: <<https://slovenka.zenskyweb.sk/clanok/51125-emil-horvath-herectvo-je-v-dobrom-slova-zmysle-podvod>>. [cit. 2022-01-27].

- **NOVINÁRSKY PREJAV V DENNÍKU (tlačená verzia):**

Citačný odkaz:

KATUŠKA, Michal: Ani dve dávky už nestačia. In *Denník Sme*, 2022, roč. 30, č. 8, s. 1.

Bibliografický záznam:

KATUŠKA, Michal: Ani dve dávky už nestačia. In *Denník Sme*, 2022, roč. 30, č. 8, s. 1. ISSN 1335-440X.⁹³

UPOZORNENIE:

Denníky často zverejňujú dlhšie texty/články na viacerých stranách, pričom nemusia nasledovať za sebou; bibliografické záznamy sa v týchto prípadoch rozlišujú:

- **text/článok sa nachádza napr. na stranách 1 a 5** – v **citačnom odkaze** uvediete konkrétnu stranu, z ktorej citujete/parafrázujete: **s. 1**, resp. **s. 5**; v **bibliografickom zázname** uvediete obidve strany s bodkočiarkou uprostred oddelenou od číslic medzerami vpredu aj vzadu: **s. 1 ; 5** – nie s pomlčkou, lebo tá označuje kontinuálne pokračovanie textu, čo v tomto prípade nie je;
- **text/článok sa nachádza napr. na stranách 16 a 17** – v **citačnom odkaze** uvediete konkrétnu stranu, z ktorej citujete/parafrázujete: **s. 16**, resp. **s. 17**; v **bibliografickom zázname** uvediete obidve strany s pomlčkou uprostred oddelenou od číslic medzerami vpredu aj vzadu: **s. 16 – 17**.

- **NOVINÁRSKY PREJAV V DENNÍKU DOSTUPNOM ONLINE NA WEBE VYDAVATEĽA:**

Všimnime si, že tak, ako pri týždenníku/mesačníku, ani pri online vydaní denníka v rámci webového portálu vydavateľa nemožno použiť vydateľské údaje z tiráže, pretože žiadna nie je k dispozícii; rozsah aj vnútorné členenie obsahu sú v online verziách periodík iné než pri tradičných tlačných periodikách, a preto sú iné aj bibliografické záznamy; stále platí pravidlo, že sa používajú tie, ktoré vydateľ uviedol, ostatné sa v prípade potreby uvádzajú v hranatých zátvorkách; zámerne použijeme ten istý novinársky prejav, ktorý tvoril príklad pri predchádzajúcich záznamoch pochádzajúcich z tradičného tlačného vydania *Denníka Sme*, tentoraz však z webového portálu vydateľstva *Sme.sk*; oproti tlačenej verzii je iný

⁹² Pri ISSN periodika si dávajte pozor, tlačenej verzii a online verzii periodík majú odlišné ISSN – napr. týždenník Slovenka: ISSN 0231-6676 (print); ISSN 1336-0973 (online); vytlačené a online verzie článkov/textov sa môžu odlišovať, a preto ak citujete / parafrázujete papierové vydanie týždenníka / mesačníka, uveďte ISSN (print), ak však používate webovú verziu, uveďte ISSN, ktoré je pridelené online verzii týždenníka / mesačníka.

⁹³ Všimnite si, že aj bibliografické záznamy diel publikovaných v dennej tlači musia obsahovať všetky údaje náležiacie periodikám, t. j. názov denníka kurzívou, rok, ročník, číslo vydania, číslo strany/strán a ISSN. Na titulnej strane nájdete iba časť údajov, zvyšnú časť treba hľadať v tiráži.

titulok, dokonca aj autor; ponaučenie, ktoré z toho plynie – **ak pri záverečnej práci vychádzate z tlačných vydaní periodík a potrebujete si niečo dodatočne overiť, nepoužívajte na to online vydania, pretože tie sa priebežne aktualizujú a často sa obsahovo významne odlišujú** aj vtedy, ak majú rovnaký titulok a autora.

Citačný odkaz:

HABAS, Jakub: Dve dávky vakcíny už nemusia stačiť, lehotu po prekonaní skrátili na polovicu. Pozrite si prehľad nových opatrení. [online]. In *Sme.sk*, 12. 01. 2022, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/22818964/nove-opatrenia-omikron-slovensko-koronavirus-op-plus.html>>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam:

HABAS, Jakub: Dve dávky vakcíny už nemusia stačiť, lehotu po prekonaní skrátili na polovicu. Pozrite si prehľad nových opatrení. [online]. In *Sme.sk*, 12. 01. 2022, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/22818964/nove-opatrenia-omikron-slovensko-koronavirus-op-plus.html>>. [cit. 2022-01-28].

- **NOVINÁRSKY PREJAV V DENNÍKU DOSTUPNOM NA WEBE TRETEJ OSOBY:**

Je to prípad, keď periodikum preberá texty/články alebo ich časti z iných periodík alebo tlačových agentúr a zverejní ich na svojom webe.

Citačný odkaz:

TASR: Doteraz vyhodnotili 1 493 nežiadúcich účinkov vakcín ako závažných. [online]. In *Sme.sk*, 28. 01. 2022, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/22829777/doteraz-vyhodnotili-1-493-neziaducich-ucinkov-vakcin-ako-zavaznych.html>>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam:

TASR: Doteraz vyhodnotili 1 493 nežiadúcich účinkov vakcín ako závažných. [online]. In *Sme.sk*, 28. 01. 2022, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/22829777/doteraz-vyhodnotili-1-493-neziaducich-ucinkov-vakcin-ako-zavaznych.html>>. [cit. 2022-01-28].

- **NOVINÁRSKY PREJAV V ŠPECIALIZOVANOM WEBOVOM PORTÁLI:**

Citačný odkaz:

KERNOVÁ, Miroslava: Pod protest proti zrušeniu relácie Reportéri a výmene moderátorov Dejiny.sk sa podpisujú známe osobnosti. In *O médiách.com*, 10. 01. 2018, [nestránkované]. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.omediach.com/tv/item/12336-pod-protest-proti-zruseniu-relacie-reporteri-a-vymene-moderatorov-dejinysk-sa-podpisuju-zname-osobnosti>>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam:

KERNOVÁ, Miroslava: Pod protest proti zrušeniu relácie Reportéri a výmene moderátorov Dejiny.sk sa podpisujú známe osobnosti. In *O médiách.com*, 10. 01. 2018, [nestránkované]. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.omeiach.com/tv/item/12336-pod-protest-proti-zruseniu-relacie-reporteri-a-vymene-moderatorov-dejinysk-sa-podpisuju-zname-osobnosti>>. [cit. 2022-01-28].

- **INFORMÁCIA O VYDAVATEĽOVI NA WEBE VYDAVATEĽA:**

Citačný odkaz:

PETIT PRESS: *Médiá : Denník Sme*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.petitpress.sk/ponukane-tituly/dennik-sme/>>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam:

PETIT PRESS: *Médiá : Denník Sme*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.petitpress.sk/ponukane-tituly/dennik-sme/>>. [cit. 2022-01-28].

- **NOVINÁRSKY PREJAV V ROZHLASOVOM / TELEVÍZNOM VYSIELANÍ:**

Citačný odkaz:

ZAČKOVÁ, Katarína: Malí farmári, veľké problémy. 1. časť. In RTVS, Jednotka: *Reportéri*. 18. 09. 2017, min. 2:46 – 3:04.

Bibliografický záznam:

ZAČKOVÁ, Katarína: Malí farmári, veľké problémy. 1. časť. In RTVS, Jednotka: *Reportéri*. 18. 09. 2017, 34:26 min. (časový úsek 1:26 – 21:45).

V rozhlasovom vysielaní bude zápis o vysielateľovi a relácii vyzerat' analogicky: na pozícii priezviska editora bude kapitálkami ROZHLAS A TELEVÍZIA SLOVENSKA alebo skratka RTVS, na pozícii krstného mena editora bude názov programovej služby, na pozícii názvu diela bude názov relácie kurzívou; jednotlivé novinárske prejavy majú v relácii rozhlasového a televízneho vysielania rovnaké postavenie ako jednotlivé texty v kolektívnych monografiách; napr. RTVS, Rádio Devín: *Aeterna musica*. 23. 01. 2022, 59:59 min.; všimnime si, že časový úsek tu uvedený nie je, pretože odkazujeme na celú reláciu, nielen na jej časť ako v prípade predchádzajúceho zápisu reportáže Kataríny Začkovej.

- **NOVINÁRSKY PREJAV V ROZHLASOVOM / TELEVÍZNOM VYSIELANÍ NA WEBE VY-SIELATEĽA:**

Citačný odkaz:

ZAČKOVÁ, Katarína: *Reportéri : Malí farmári, veľké problémy*. 1. časť. [online]. 18. 09. 2017, min. 2:46 – 3:04. Dostupné na internete: <<https://www.rtvsk.sk/televizia/archiv/16952/136224>>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam:

ZAČKOVÁ, Katarína: *Reportéri : Malí farmári, veľké problémy*. 1. časť. [online]. 18. 09. 2017, 34:26 min. (časový úsek 1:26 – 21:45). Dostupné na internete: <<https://www.rtvs.sk/televizia/archiv/16952/136224>>. [cit. 2022-01-28].

Opäť analogicky vytvoríme aj zápis rozhlasovej relácie dostupnej na webe vysielateľa:

RTVS, Rádio Devín: *Aeterna musica*. [online]. 23. 01. 2022, 59:59 min. Dostupné na internete: <<https://www.rtvs.sk/radio/archiv/1243/1730456>>. [cit. 2022-01-28].)

- **INFORMÁCIA O VYSIELATEĽOVI NA WEBE VYSIELATEĽA:**

Citačný odkaz:

RTVS, Rádio Slovensko: *O rádiu*. 01. 01. 2021. [online]. Dostupné na internete: <<https://slovensko.rtvs.sk/o-radiu>>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam:

RTVS, Rádio Slovensko: *O rádiu*. 01. 01. 2021. [online]. Dostupné na internete: <<https://slovensko.rtvs.sk/o-radiu>>. [cit. 2022-01-28].

- **FILMOVÉ DIELO:**

Citačný odkaz:

KADÁR, Ján – KLOS, Elmar: *Obchod na korze*. Praha : Filmové studio Barrandov, 1965, min. 34 – 37.

Bibliografický záznam:

KADÁR, Ján – KLOS, Elmar: *Obchod na korze*. Námet: Ladislav Grosman. Scenár: Ladislav Grosman – Ján Kadár – Elmar Klos. Strih: Jaromír Janáček. Kamera: Vladimír Novotný. Hudba: Zdeněk Liška.⁹⁴ Praha : Filmové studio Barrandov, 1965. 128 min.

Dokumenty a zákony

- **DOKUMENT:**

V prípade dokumentov nemáme k dispozícii ani vydavateľskú stranu ani tiráž, údaje o inštitucionálnom autorstve, mieste a roku vydania sa zvyčajne nachádzajú priamo v texte dokumentu.

⁹⁴ Všimnime si, že na pozícii autora je režisér/i a v bibliografickom zázname nie je iba mesto, vydavateľ, rok a minútáž, ale aj hlavní spoluautori filmu, t. j. scenárista/i, strihač/i, kameraman/i a autor/i hudby. V citačnom odkaze títo spoluautori uvedení môžu, ale nemusia byť.

Citačný odkaz:

ASOCIÁCIA NA OCHRANU NOVINÁRSKEJ ETIKY: *Etický kódex novinára*. Bratislava : Asociácia na ochranu novinárskej etiky, 2017, s. 3.

Bibliografický záznam:

ASOCIÁCIA NA OCHRANU NOVINÁRSKEJ ETIKY: *Etický kódex novinára*. Bratislava : Asociácia na ochranu novinárskej etiky, 2017. 7 s.

- **DOKUMENT DOSTUPNÝ ONLINE NA WEBE PRIMÁRNEHO ZDROJA, t. j. VYDAVATEĽA DOKUMENTU:**

Citačný odkaz:

ASOCIÁCIA NA OCHRANU NOVINÁRSKEJ ETIKY: *Etický kódex novinára*. [online]. Bratislava : Asociácia na ochranu novinárskej etiky, 2017, s. 3. Dostupné na internete: <http://trsr.sk/wp-content/uploads/Etický_kodex.pdf>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam:

ASOCIÁCIA NA OCHRANU NOVINÁRSKEJ ETIKY: *Etický kódex novinára*. [online]. Bratislava : Asociácia na ochranu novinárskej etiky, 2017. 7 s. Dostupné na internete: <http://trsr.sk/wp-content/uploads/Etický_kodex.pdf>. [cit. 2022-01-28].

- **DOKUMENT DOSTUPNÝ ONLINE NA WEBE TRETEJ STRANY:**

Citačný odkaz:

SLOVENSKÝ SYNDIKÁT NOVINÁROV: *Etický kódex novinára*. [online]. Bratislava : Slovenský syndikát novinárov, 2011, s. 3. In *RTVS.org*. Dostupné na internete: <http://trsr.sk/wp-content/uploads/Etický_kodex.pdf>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam:

SLOVENSKÝ SYNDIKÁT NOVINÁROV: *Etický kódex novinára*. [online]. Bratislava : Slovenský syndikát novinárov, 2011. 6 s. In *RTVS.org*. Dostupné na internete: <https://www.rtv.org/media/a542/file/item/sk/0002/eticky_kodex_novinara_2017.BQFf.pdf>. [cit. 2022-01-28].

Všimnime si, že ak pracujeme s dokumentom zo sekundárneho zdroja, v tomto prípade je to *RTVS*, ktorá sa *Etickým kódexom novinára* viaže, ale nie je to jej vlastný dokument, treba uvádzať aj miesto prístupu k dokumentu, v tomto prípade webový portál *RTVS.org*; zároveň však platí, že názov dokumentu v tomto prípade nebude uvedený kurzívou, pretože tá bude v názve portálu, ostatné vydavateľské údaje prináležiace dokumentu vydanému v tomto prípade Slovenským syndikátom novinárov, nie *AONE*, zostávajú uvedené; je to tak preto, že dokument, ktorý má uvedený na svojom webe sekundárny zdroj, v tomto prípade *RTVS.org*, nemusí byť aktuálne platnou verziou, kým na webe primárneho zdroja, t. j. *AONE.sk*, resp. *TRSR.sk*, sú ich vlastné dokumenty vždy aktualizované; v tomto konkrétnom

prípade by ste na webe *RTVS.org* pracovali s dnes už neplatnou verziou *Etického kódexu novinára*, ktorý vydal ešte Slovenský syndikát novinárov – **to je aj dôvod, prečo treba pracovať s primárnymi, a nie sekundárnymi informačnými zdrojmi.**

- **ZÁKON:**

Pri práci so zákonnými normami často zabúdame, že ich autorom je Národná rada Slovenskej republiky, že sa publikujú v monografiách, ktoré sa volajú *Zbierka zákonov Slovenskej republiky* a že vydavateľom *Zbierky zákonov* je Úrad vlády Slovenskej republiky – táto informácia sa nachádza v tiráži na konci pdf-verzie, čiže záväznej verzie každého zákonného dokumentu, ktorý uvádza primárny zdroj, t. j. Úrad vlády Slovenskej republiky, ktorý na to okrem knižných vydaní *Zbierky zákonov* prevádzkuje aj právny a informačný portál *Slov-Lex.sk*; zákonné normy však možno v bibliografických záznamoch uvádzať aj bez autorstva, podobne ako dokumenty, pri ktorých inštitucionálne autorstvo nie je uvedené ani zrejme; nevyhnutné je však uvádzať celý oficiálny názov zákonnej normy vrátane čísla, t. j. nielen jeho skrátenu alebo zľudovenú podobu.

Citačný odkaz (má dve možné rovnocenné podoby):

NR SR: Zákon č. 308/2000 Z. z. Zákon o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách. In *Zbierka zákonov Slovenskej republiky. Ročník 2000*. Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2000, s. 11.

alebo aj

ZÁKON Č. 308/2000 Z. Z. ZÁKON O VYSIELANÍ A RETRANSMISII A O ZMENE ZÁKONA Č. 195/2000 Z. Z. O TELEKOMUNIKÁCIÁCH. In *Zbierka zákonov Slovenskej republiky. Ročník 2000*. Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2000, s. 11.

Bibliografický záznam (má dve možné rovnocenné podoby):

NR SR: Zákon č. 308/2000 Z. z. Zákon o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 z. z. o telekomunikáciách. In *Zbierka zákonov Slovenskej republiky. Ročník 2000*. Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2000. 71 s.

alebo aj

ZÁKON Č. 308/2000 Z. Z. ZÁKON O VYSIELANÍ A RETRANSMISII A O ZMENE ZÁKONA Č. 195/2000 Z. Z. O TELEKOMUNIKÁCIÁCH. In *Zbierka zákonov Slovenskej republiky. Ročník 2000*. Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2000. 71 s.

- **ZÁKON DOSTUPNÝ ONLINE NA WEBE VYDAVATEĽA:**

Citačný odkaz (má dve možné rovnocenné podoby):

NR SR: Zákon č. 308/2000 Z. z. Zákon o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách. [online]. In *Slov-Lex.sk*, s. 11. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2000/308/ZZ_2000_308_20210101.pdf>. [cit. 2022-01-28].

alebo aj

ZÁKON Č. 308/2000 Z. Z. ZÁKON O VYSIELANÍ A RETRANSMISII A O ZMENE ZÁKONA Č. 195/2000 Z. Z. O TELEKOMUNIKÁCIÁCH. [online]. In *Slov-Lex.sk*, s. 11. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2000/308/ZZ_2000_308_20210101.pdf>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam (má dve možné rovnocenné podoby):

NR SR: Zákon č. 308/2000 Z. z. Zákon o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách. [online]. In *Slov-Lex.sk*. 71 s. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2000/308/ZZ_2000_308_20210101.pdf>. [cit. 2022-01-28].

alebo aj

ZÁKON Č. 308/2000 Z. Z. ZÁKON O VYSIELANÍ A RETRANSMISII A O ZMENE ZÁKONA Č. 195/2000 Z. Z. O TELEKOMUNIKÁCIÁCH. [online]. In *Slov-Lex.sk*. 71 s. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2000/308/ZZ_2000_308_20210101.pdf>. [cit. 2022-01-28].

• **ZÁKON DOSTUPNÝ ONLINE NA WEBE TRETEJ OSOBY:**

Je to prípad, keď zákonnú normu vyhľadáme v sekundárnom, ale dôveryhodnom zdroji – napr. na portáli *Zákony pre ľudí.sk*; v tom prípade však nemáme k dispozícii stránkovanú verziu zákonnej normy.

Citačný odkaz (má dve možné rovnocenné podoby):

NR SR: Zákon č. 308/2000 Z. z. Zákon o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách. [online]. In *Zákony pre ľudí.sk*, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2000-308>>. [cit. 2022-01-28].

alebo aj

ZÁKON Č. 308/2000 Z. Z. ZÁKON O VYSIELANÍ A RETRANSMISII A O ZMENE ZÁKONA Č. 195/2000 Z. Z. O TELEKOMUNIKÁCIÁCH. [online]. In *Zákony pre ľudí.sk*, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2000-308>>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam (má dve možné rovnocenné podoby):

NR SR: Zákon č. 308/2000 Z. z. Zákon o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách. [online]. In *Zákony pre ľudí.sk*, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2000-308>>. [cit. 2022-01-28].

alebo aj

ZÁKON Č. 308/2000 Z. Z. ZÁKON O VYSIELANÍ A RETRANSMISII A O ZMENE ZÁKONA Č. 195/2000 Z. Z. O TELEKOMUNIKÁCIÁCH. [online]. In *Zákony pre ľudí.sk*, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2000-308>>. [cit. 2022-01-28].

Záverečné školské a kvalifikačné práce

- **ZÁVEREČNÁ ŠKOLSKÁ A KVALIFIKAČNÁ PRÁCA:**

Všimnime si, že aj v prípade školských záverečných prác sa rešpektuje pôvodný jazyk aj v hranatých zátvorkách, pretože je to súčasť pôvodného abstraktu diela, a nie náš dodatok.

Citačný odkaz:

SLAVÍČEK, Daniel: *Dohled a etika*. [Disertační práce]. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2012, s. 13.

Bibliografický záznam:

SLAVÍČEK, Daniel: *Dohled a etika*. [Disertační práce]. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, 2012. 208 s.

- **ZÁVEREČNÁ ŠKOLSKÁ A KVALIFIKAČNÁ PRÁCA DOSTUPNÁ ONLINE:**

Všimnime si, že aj v prípade školských záverečných prác sa rešpektuje pôvodný jazyk aj v hranatých zátvorkách, pretože je to súčasť pôvodného abstraktu diela, a nie náš dodatok.

Citačný odkaz:

SISKOVÁ, Helena: *Novinár ako influencer a influencer ako novinár (komparatívna analýza)*. [Diplomová práca]. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, 2021, s. 13. Dostupné na internete: <<https://opac.crzp.sk/?fn=detailBibliForm&sid=D17D9F3E5A956C16E21A9E884ED0&seo=CRZP-detail-kniha>>. [cit. 2022-01-28].

Bibliografický záznam:

SISKOVÁ, Helena: *Novinár ako influencer a influencer ako novinár (komparatívna analýza)*. [Diplomová práca]. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, 2021. 61 s. Dostupné na internete: <<https://opac.crzp.sk/?fn=detailBibliForm&sid=D17D9F3E5A956C16E21A9E884ED0&seo=CRZP-detail-kniha>>. [cit. 2022-01-28].

Autorské poznámky a vysvetlivky

Na vkladanie vašich autorských poznámok alebo vysvetliviek do publikovaného textu sa používajú **hrnaté zátvorky** – [] – hranaté zátvorky signalizujú čitateľovi, že v origináli publikácie tieto informácie nie sú:

- **AKÉKOL'VEK PUBLIKOVANÉ DIELO, DO KTORÉHO POTREBUJETE VLOŽIŤ AKÚKOL'VEK DÔLEŽITÚ INFORMÁCIU**

Medzi citačným odkazom a bibliografickým záznamom musí byť zhoda, t. j. informácie, ktoré vložíte do citačného odkazu, treba uviesť aj v bibliografickom zázname a naopak.

Citačný odkaz:

DINKA, Pavol: *Slovenské masmédiá : Metódy manipulácie*. Bratislava : Matica slovenská, 2008, s. 5. [Existujú medializované pochybnosti o autorstve časti tohto diela. Pozri: <<http://bella.blog.sme.sk/c/179515/Pavol-Dinka-spisovatel-medialny-expert-plagiator-zlodej.html>>].

Bibliografický záznam:

DINKA, Pavol: *Slovenské masmédiá : Metódy manipulácie*. Bratislava : Matica slovenská, 2008. 293 s. ISBN 978-80-8061-328-0. [Existujú medializované pochybnosti o autorstve časti tohto diela. Pozri: <<http://bella.blog.sme.sk/c/179515/Pavol-Dinka-spisovatel-medialny-expert-plagiator-zlodej.html>>].

Všetky informácie, ktoré do citačných a bibliografických zápisov vkladáte a nie sú súčasťou vydaného diela, sa uvádzajú v hranatých zátvorkách; všimnite si, že pri sponchybnení originality diela je uvedený aj link na dôkaz.

alebo iný príklad

HJARVARD, Stig: *The Logics of the Media and the Mediatized Conditions of Social Interaction*. [Rukopis pripravený v roku 2016 na publikovanie v kolektívnej monografii THIMM, Caja et al. (eds.): *Media logic* vo vydavateľstve Palgrave MacMillan. Rukopis získaný od autora v septembri 2016 na Katedre médií, kognície a komunikácie Kodanskej univerzity; Kodaň, Dánsko].

alebo iný príklad

MATHIESEN, Thomas: *Makt og medier : En innføring i mediesosiologi*. [*Moc a médiá : Úvod do sociológie médií*]. [Piate vydanie.] Oslo : Pax Forlag, 2010. 381 s. ISBN 978-82-530-3363-1.

• DOPLNENIE CHÝBAJÚCICH ÚDAJOV

Niektoré vydavateľstvá nepoužívajú celé krstné mená, iba iniciálky; alebo neuvádzajú sídlo vydavateľstva, iba jeho názov. No citačná technika priebežných poznámok, ktorú používame v odborných textoch žurnalistiky a mediálnych štúdií, vyžaduje celé krstné mená a aj miesto vydania diela (t. j. sídlo vydavateľstva). V tomto prípade chýbajúce údaje vyhladáme v spoľahlivom zdroji a doplníme ich do citačnej poznámky a bibliografického záznamu v hranatých zátvorkách.

V diele Hájníkova žena vydavateľ uvádza takéto meno autora: P. O. HVIEZDOSLAV. My ho však doplníme o požadované údaje:

Citačný odkaz:

HVIEZDOSLAV, P[avol] O[rszágh]: *Hájnikova žena*.

Bibliografický záznam:

HVIEZDOSLAV, P[avol] O[rszágh]: *Hájnikova žena*.

V knihe je zároveň uvedený iba názov vydavateľstva TATRAN. My ho však doplníme o požadovaný chýbajúci údaj o sídle vydavateľstva.

Citačný odkaz:

HVIEZDOSLAV, P[avol] O[rszágh]: *Hájnikova žena*. [Bratislava] : Tatran.

Bibliografický záznam:

HVIEZDOSLAV, P[avol] O[rszágh]: *Hájnikova žena*. [Bratislava] : Tatran.

Všimnime si, že hoci vydavateľ napísal názov vydavateľstva veľkými písmenami, my v zázname ponechávame iba počiatočné veľké písmeno. Analogické situácie: Vydavateľstvo STIMUL – my napíšeme Stimul; Vydavateľstvo OIKOYMENH – my napíšeme Oikoymenh; Vydavateľstvo IRIS – my napíšeme Iris a pod.

• OPRAVA CHYBNÝCH ÚDAJOV

Niekedy sa stáva, že v pôvodnom texte je napr. pravopisná chyba, nesprávne uvedený rok a pod. Odborné texty by však chyby nemali opakovať ani v doslovných citátoch. Ak teda nájdeme chybný údaj, opravíme ho v hranatých zátvorkách.

V origináli diela, ktoré ideme citovať, sa nachádza text s pravopisnou chybou, s nesprávnym menom protagonistu a rokom udalosti: „Popradský primátor Andrej Danko prekročil prah Magistrátu ešte ako viceprimátor v roku 1996, následne sa stal poslancom Národnej rady a neoficiálnym poradcom podpredsedu Vlády.“ My však nechceme ďalej šíriť pravopisné chyby a nesprávne údaje, a tak text opravíme.

Opravený text citácie:

„Popradský primátor [Anton] Danko prekročil prah [m]agistrátu ešte ako viceprimátor v roku 199[8], následne sa stal poslancom [n]árodnej rady a neoficiálnym poradcom podpredsedu [v]lády.“

Za úvahu zároveň stojí dôveryhodnosť informačného zdroja, ktorý dokázal mať v jednej vete niekoľko faktických a pravopisných chýb. Ak sa v praxi stretne s podobným citátom, uprednostníme parafrázu. Veľmi často sa to stáva, keď študenti citujú vo svojich záverečných prácach záverečné práce iných študentov zverejnené online v Centrálnom registri záverečných prác.

Použitá literatúra a pramene

- ASOCIÁCIA NA OCHRANU NOVINÁRSKEJ ETIKY: *Etický kódex novinára*. [online]. Bratislava : Asociácia na ochranu novinárskej etiky, 2017. 7 s. Dostupné na internete: <http://trsr.sk/wp-content/uploads/Eticky_kodex.pdf>. [cit. 2022-01-28].
- BAJANÍK, Ľubomír: Slovenská televízia ako významný aktér Nežnej revolúcie v rokoch 1989 – 1990. In *Otázky žurnalistiky*, 2019, roč. 62, č. 1 – 2, s. 93 – 106. ISSN 0322-7049.
- BARNOVSKÝ, Michal et al.: *Dejiny Slovenska VI (1945 – 1960)*. Bratislava : Veda, 1988. 692 s. [s. ISBN].
- BAUMAN, Zygmunt: *Tekutá modernita*. [Preklad: Blumfeld s.m.]. Praha : Mladá fronta, 2002. 344 s. ISBN 80-204-0966-1.
- BENICKÁ, Stanislava: Propagandistické pôsobenie spravodajstva STV v predvolebnom období. In HOLINA, Vladimír (Ed.): *Médiá a voľby I. Zborník zo seminára*. Bratislava : Slovenský syndikát novinárov, 1999, s. 21 – 30. ISBN 80-968164-0-3.
- BERAN, Vladimír et al.: *Aktualizovaný typografický manuál*. Praha : Kafka design, 2016. 160 s. ISBN 978-80-260-7606-3.
- BREČKA, Samuel et al.: *Od tamtamov po internet. Prehľad dejín mediálnej komunikácie*. Bratislava : Eurokódex ; Bratislavská vysoká škola práva ; Poradca podnikateľa, 2009. 320 s. ISBN 978-80-98363-29-2.
- BREČKA, Samuel: Slovenský mediálny trh vznikol bez koncepcie, je slabý a ľahko ohroziteľný. In *Trend*, 1997, roč. 7, č. 51, s. 17. ISSN 1335-0684.
- BUČEK, Jaroslav – ZOUHAR, Marián: *Argumentácia a médiá*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2015. 230 s. ISBN 978-80-223-398-1-0.
- BUZÁSSYOVÁ, K[lára] – JAROŠOVÁ, A[lexandra] (Hl. red.): *Slovník súčasného slovenského jazyka A – G*. [online]. Bratislava : Veda, 2006. 1134 s. ISBN 978-80-224-0932-4. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=častokrát>>. [cit. 2021-07-22].
- CHELEMENDIK, Sergej: *Superslovák Vladimír Mečiar : portréty slovenských politikov*. [Bratislava] : Slovenský dom, 1996. 84 s. ISBN 80-85459-03-5.
- CITÁTY SLÁVNÝCH OSOBNOSTÍ: *William Shakespeare citáty*. [online]. Dostupné na internete: <<https://citaty-slavnych.sk/>>. [cit. 2022-01-25].
- COTER, Colleen: Discourse and Media. In TANNEN, Deborah – HAMILTON, E. Heidi – SCHIFFRIN, Deborah (Eds.): *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford : Blackwell Publishers, 2001, s. 416 – 436. ISBN 978-04-706-7074-3.
- CREECH, Kenneth C.: *Electronic Media Law and Regulation*. Third Edition. Boston ; Oxford ; Auckland ; Johannesburg ; Melbourne ; New Delhi : Focal Press, 2000. 369 s. ISBN 0-240-80359-0.
- CROUCHER, Stephen – CRONN-MILLS, Daniel: *Understanding Communication Research Methods: A Theoretical and Practical Approach*. New York : Taylor & Francis Ltd., 2015. 360 s. ISBN 978-0-415-83310-3.
- DE VAUS, David: *Surveys in social research*. Routledge : Abingdon, 2002. 223 s. ISBN 978-01-955-3573-0.
- DINKA, Pavol: *Slovenské masmédiá : Metódy manipulácie*. Bratislava : Matica slovenská, 2008. 293 s. ISBN 978-80-8061-328-0. [Existujú medializované pochybnosti o autorstve časti tohto diela. Pozri: <<http://bella.blog.sme.sk/c/179515/Pavol-Dinka-spisovatel-medialny-expert-plagiator-zlodej.html>>].
- DREYFUS, Hubert L. – RABINOW, Paul: *Michel Foucault : Za hranicami strukturalizmu a hermeneutiky*. [Preklad: Jan Hasala – Lucie Nová – Stanislav Polášek – Pavel Toman]. Praha : Herrmann & synové, 2010. 392 s. ISBN 978-80-87054-20-8.
- DVONČ, Ladislav et al.: *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava : SAV, 1966. 895 s. [s. ISBN].
- ECO, Umberto (aut.) – LUMLEY, Robert (ed.): *Apocalypse Postponed*. Bloomington : Indiana University Press ; London : British Film Institute, 1994. 227 s. ISBN 0-253-31851-3.

ECO, Umberto: *Skeptikové a těšitelé*. [Preklad: Zdeněk Frýbort]. Praha : Svoboda, 1995. 424 s. ISBN 80-205-0472-9.

EDUPAGE.ORG: STN 01 6910: *Pravidlá písania a úpravy písomností: výklad normy*. [online]. Dostupné na internete: <<https://lnk.sk/tb89>>. [cit. 2021-06-24].

FOUCAULT, Michel: *Dozerateľ a trestateľ. Zrod väzenia*. [Preklad: Miroslav Marcelli]. Druhé vydanie. Bratislava : Kalligram, 2004. 312 s. ISBN 80-7149-663-4.

FÜLE, Ján: Médiá. In KOLLÁR, M. – MESEŽNIKOV, G. (Eds.): *Slovensko 2000 : Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2000, s. 671 – 686. ISBN 80-88935-17-2.

FULMEK, Alexej: *Bol som dlho v SME*. Bratislava : Petit Press, 2018. 256 s. ISBN 978-80-559-0363-7.

GAVORA, Peter et al.: *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2010. ISBN 978-80-223-2951-4. Dostupné na internete: <<http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>> [cit. 2021-09-24].

HABAS, Jakub: Dve dávky vakcíny už nemusia stačiť, lehotu po prekonaní skrátili na polovicu. Pozrite si prehľad nových opatrení. [online]. In *Sme.sk*, 12. 01. 2022, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://domov.sme.sk/c/22818964/nove-opatrenia-omikron-slovensko-koronavirus-op-plus.html>>. [cit. 2022-01-28].

HACEK, Ján: Rozhovor – kvalitatívna metóda výskumu v záverečných prácach študentov. In *Otázky žurnalistiky*, 2021, roč. 64, č. 1 – 2, s. 53 – 59. ISSN 0322-7049.

HAGGERTY, Kevin D. – ERICSON, Richard V.: The Surveillant Assemblage. In *The British Journal of Sociology*, 2000, roč. 51, č. 4, s. 605 – 622. ISSN 1468-4446. DOI: 10.1080/00071310020015280.

HJARVARD, Stig: *The Logics of the Media and the Mediatized Conditions of Social Interaction*. [Rukopis pripravený v roku 2016 na publikovanie v kolektívnej monografii Thimm, Caja et al. (eds.): *Media logic* vo vydavateľstve Palgrave MacMillan. Rukopis získaný od autora v septembri 2016 na Katedre médií, kognície a komunikácie Kodanskej univerzity; Kodaň, Dánsko].

HREHOVÁ, Helena – PUŠKELOVÁ, Romana (Eds.): *Acta moralia Tyrnaviensia IX : Dráma slobody v slovenskom svete 20. storočia*. Krakov : Towarzystwo Słowaków w Polsce ; Trnava : Trnavská univerzita, 2019. 288 s. ISBN 978-83-8111-119-5.

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION: *ISO 214:1976 (en) Documentation – Abstracts for publications and documentation*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:214:ed-1:v1:en>>. [cit. 2022-07-06].

JACZ, Ľudovít et al.: *Malá encyklopédia žurnalistiky*. Bratislava : Vydavateľstvo Obzor, 1982. 576 s. ISBN 65-005-82.

JAZYKOVAPORADNA.SK: *Musím používať v záverečnej bakalárskej alebo diplomovej práci množné číslo?* [online]. Dostupné na internete: <<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/9474/#ixzz6xw3lxDFn>>. [cit. 2021-06-16].

JAZYKOVAPORADNA.SK: *Ako je správne: "Československo" alebo "Česko-Slovensko"?* [online]. Dostupné na internete: <<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/3725/>>. [cit. 2021-06-16].

JAZYKOVAPORADNA.SK: *Ako mám písať číslom slovné spojenie v šesťdesiatych rokoch?* [online]. Dostupné na internete: <<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/2891/>>. [cit. 2021-07-22].

JAZYKOVAPORADNA.SK: *Ako mám skloňovať slová cudzieho pôvodu končiace na -ia? Napríklad slovo kategória?*. [online]. Dostupné na internete: <<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/174/#ixzz70gS3CDZL>>. [cit. 2021-07-15].

JAZYKOVAPORADNA.SK: *Musím používať v záverečnej bakalárskej alebo diplomovej práci množné číslo?* [online]. Dostupné na internete: <<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/9474/#ixzz6xw3lxDFn>>. [cit. 2021-06-16].

JAZYKOVAPORADNA.SK: *Píše sa bodka pred úvodzovkami alebo za nimi, ak má citácia charakter vety? Napríklad: Podľa definície Bezáka (2015) je migrantom "jednotlivec, ktorý v priebehu pozorovaného obdobia zmenil obec, v prípade Bratislavy a Košíc aj mestskú časť, trvalého pobytu"*. [online]. Dostupné na internete: <<https://jazykovaporadna.sme.sk/q/4713/#ixzz70fSvEa3D>>. [cit. 2021-07-15].

- JENSEN, Klaus Bruhn (Ed.): *A Handbook of Media and Communication Research*. New York : Routledge, 2012. 431 s. ISBN 978-0-415-60966-1.
- KAČALA, J[án] – PISÁRČIKOVÁ, M[ária] – POVAŽAJ, M[atej] et al. *Krátky slovník slovenského jazyka*. Štvrté doplnené a upravené vydanie. [online]. Bratislava : Veda, 2003. 985 s. ISBN 80-224-0750-X. Dostupné na internete: <https://www.juls.savba.sk/kssj_4.html>. [cit. 2022-01-25].
- KADÁR, Ján – KLOS, Elmar: *Obchod na korze*. Námet: Ladislav Grosman. Scenár: Ladislav Grosman – Ján Kadár – Elmar Klos. Strih: Jaromír Janáček. Kamera: Vladimír Novotný. Hudba: Zdeněk Liška. Praha : Filmové studio Barrandov, 1965. 128 min.
- KATUŠKA, Michal: Ani dve dávky už nestačia. In *Denník Sme*, 2022, roč. 30, č. 8, s. 1. ISSN 1335-440X.
- KERNOVÁ, Miroslava: Pod protest proti zrušeniu relácie Reportéri a výmene moderátorov Dejiny.sk sa podpisujú známe osobnosti. In *O médiách.com*, 10. 01. 2018, [nestránkované]. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.omeiach.com/tv/item/12336-pod-protest-proti-zruseniu-relacie-reporteri-a-vymene-moderatorov-dejiny-sk-sa-podpisuju-zname-osobnosti>>. [cit. 2022-01-28].
- KUBINYI, Peter: „Page View“ ako hodnotiace kritérium výkonnosti žurnalistov v printových médiách. In Sámelová, A. – Stanková, M. – Hacek, J. (Eds.): *Fenoméni 2019 : Súčasná profesionálna žurnalistika a jej reflexie*. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, 2019, s. 37 – 41. ISBN 978-80-223-4755-6. Dostupné na internete: <https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kzur/FOTO_KZ/foto_k_clankom/2021/fenomen_2019.pdf>. [cit. 2022-01-25].
- LEE , Francis et al.: *Frontiers in New Media Research*. Routledge : London, 2012. 326 s. ISBN 978-0415524155.
- LICHTENBERG, Judith (Ed.): *Democracy and the Mass Media*. Cambridge ; New York ; Melbourne : Cambridge University Press, 1990. Reprinted 1991, 1993, 1995. 410 s. ISBN 0-521-38817-1.
- LIPSET, Seymour Martin – ROKKAN, Stein (Eds.): *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York : Free Press, 1967. 554 s. ISBN 978-0029191507.
- MATHIESEN, Thomas: *Makt og medier : En innføring i mediesosiologi*. [Piate vydanie.] Oslo : Pax Forlag, 2010. 381 s. ISBN 978-82-530-3363-1.
- MATT, Stefon: Fairness doctrine. United States Policy (1949-1987). In *Encyclopædia Britannica Online*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/topic/Fairness-Doctrine>>. [cit. 2019-07-23].
- McQUAIL, Denis: *McQuail´s Mass Communication Theory*. 6th edition. Los Angeles ; London ; New Delhi ; Singapore ; Washington DC : Sage Publications, 2010. 621 s. ISBN 978-1-84920-291-6.
- MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY: *Kodifikačné príručky*. [online]. Dostupné na internete: <<http://mkcrsr.gov.sk/umenie/ttny-jazyk/kodifikan-prruky>>. [cit. 2021-06-22].
- MIOVSKÝ, Michal: *Kvalitatívny prístup a metódy v psychologickom výzku*. Praha : Grada Publishing, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- MISLOVIČOVÁ, Sibyla – VANČOVÁ, Iveta: *Rozličnosti o slovenčine*. Bratislava : VEDA, 2019. 272 s. ISBN 978-80-224-1790-7.
- MISLOVIČOVÁ, Sibyla et al.: *Slovenčina na každý deň*. Bratislava : VEDA, 2020. 248 s. ISBN 978-80-224-1861-4.
- MISTRÍK, Jozef et al.: *Encyklopédia jazykovedy*. Bratislava : Obzor, 1993. 513 s. ISBN 80-215-0250-9.
- MISTRÍK, Jozef: *Štylistika*. 3. upr. vyd. Bratislava : SPN, 199. 598 s. ISBN 80-08-02529-8.
- NR SR: Zákon č. 308/2000 Z. z. Zákon o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 z. z. o telekomunikáciách. In *Zbierka zákonov Slovenskej republiky. Ročník 2000*. Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2000. 71 s.
- NR SR: Zákon č. 308/2000 Z. z. Zákon o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách. [online]. In *Slov-Lex.sk*. 71 s. Dostupné na internete: <https://www.slovlex.sk/static/pdf/2000/308/ZZ_2000_308_20210101.pdf>. [cit. 2022-01-28].
- NR SR: Zákon č. 308/2000 Z. z. Zákon o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách. [online]. In *Zákony pre ľudí.sk*, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2000-308>>. [cit. 2022-01-28].

- ONLINE ETYMOLOGY DICTIONARY: Abstract (adj.). [online]. Dostupné na internete: <<https://www.etymonline.com/word/abstract>>. [cit. 2022-07-06].
- ORAVEC, Ján – BAJZÍKOVÁ, Eugénia – FURDÍK, Juraj: *Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia*. Bratislava : SPN, 1984. 227 s. [s.ISBN].
- PETIT PRESS: *Médiá : Denník Sme*. [online]. Dostupné na internete: <<https://www.petitpress.sk/po-nukane-tituly/dennik-sme/>>. [cit. 2022-01-28].
- POVAŽAJ, M[atej] (Red.): *Pravidlá slovenského pravopisu*. 4. vyd. [online]. Bratislava : Veda, 2013. 592 s. ISBN 978-80-224-1331-2. Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?d=psp>>. [cit. 2021-07-15].
- PRAVDOVÁ, Hana: Fenomén zábavy a úloha stereotypov v produkcii a recepcii mediálnej kultúry. [online]. In *Communication Today*, 2011, roč. 2, č. 1, s. 6 – 24. ISSN 1338-130X. Dostupné na internete: <<https://www.communicationtoday.sk/download/1/2011/Pravdova%20-%20CT%201-2011.pdf>>. [cit. 2022-01-27].
- PUNCH, Keith F.: *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha : Portál, 2015. 230 s. ISBN 978-80-262-0980-5.
- READER ´S DIGEST VÝBER: *Ilustrovaná encyklopédia ľudskej vzdelanosti*. Bratislava : Reader ´s Digest Výber, 2009. 605 s. ISBN 978-80-8097-034-5.
- REIFOVÁ, Irena (zost.): *Analýza obsahu mediálných sdělení*. Praha : Karolinum, 2005. 150 s. ISBN 80-246-0827-8.
- RONČÁKOVÁ, Terézia – VANDÁKOVÁ, Zuzana: *Slovenčina v médiách. 111 z najčastejších jazykových chýb v novinárskych textoch*. Ružomberok : Verbum, 2020. 293 s. ISBN 978-80-561-0773-7.
- RTVS, Rádio Devín: *Aeterna musica*. [online]. 23. 01. 2022, 59:59 min. Dostupné na internete: <<https://www.rtvsk/radio/archiv/1243/1730456>>. [cit. 2022-01-28].
- RTVS, Rádio Slovensko: *O rádiu*. 01. 01. 2021. [online]. Dostupné na internete: <<https://slovensko.rtvsk/o-radiu>>. [cit. 2022-01-28].
- SÁMELOVÁ, Anna – KRIŠTOF, Pavol – BELIANSKÁ, Marcela: *Osobná zodpovednosť v postmodernej verejnej komunikácii : Premeny zodpovednosti v politike, žurnalistike a médiách*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2021. 202 s. ISBN 978-80-223-5254-3.
- SÁMELOVÁ, Anna – STANKOVÁ, Mária: Some Ideas on Facts and No Facts within Media Language. [online]. In *European Journal of Media, Art and Photography*, 2018, roč. 6, č. 2, s. 118 – 123. ISSN 1339-4940. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/publication/336414275_Some_Ideas_on_Facts_and_no_Facts_within_Media_Language>. [cit. 2022-01-27].
- SÁMELOVÁ, Anna: Masmédiá a prístupové body : strety abstraktných systémov a laikov v online epoche. In Szapuová, M. – Bohunická, L. – Chabada, M. (zost.): *Veda, racionalita a hodnoty* [elektronický zdroj]. Bratislava : Stimul, 2016, s. 151 – 164. [CD-ROM]. ISBN 978-80-8127-154-0.
- SÁMELOVÁ, Anna: Post-Panoptic Panopticism in Docile Mass Media. [online]. In *Human Affairs*, 2014, roč. 24, č. 4, s. 470 – 480. DOI: 10.2478/s13374-014-0242-9. ISSN 1210-3055 (print), ISSN 1337-401X (online). Dostupné na internete: <<https://www.degruyter.com/document/doi/10.2478/s13374-014-0242-9/html>>. [cit. 2022-01-27].
- SCHNEIDEROVÁ, Soňa: *Analýza diskurzu a mediálny text*. Praha : Karolinum, 2015. 166 s. ISBN 978-80-246-2884-4.
- SCHUDSON, Michael: *Discovering the News : a Social History of American Newspapers*. [New York] : Basic Books, 1978. 228 s. ISBN 0-465-01666-9.
- ŠEBANOVÁ, Hana: Emil Horváth: „Herectvo je v dobrom zmysle slova podvod“. In *Slovenka*, 2022, [roč. 75], č. 3, s. 14 – 17. ISSN 0231-6676.
- ŠEBANOVÁ, Hana: Emil Horváth: „Herectvo je v dobrom zmysle slova podvod“. [online]. In *Slovenka.zenskyweb.sk*, 18. 01. 2022, [nestránkované]. ISSN 1336-0973. Dostupné na internete: <<https://slovenka.zenskyweb.sk/clanok/51125-emil-horvath-herectvo-je-v-dobrom-slova-zmysle-podvod>>. [cit. 2022-01-27].
- SILVERMAN, David: *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Bratislava : Ikar, 2005. 327 s. ISBN 80-5510904-4.

SISKOVÁ, Helena: *Novinár ako influencer a influencer ako novinár (komparatívna analýza)*. [Diplo-
mová práca]. [online]. Bratislava : Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, 2021. 61 s. Dostupné
na internete: <[https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblio-
Form&sid=D17D9F3E5A956C16E21A9E884ED0&seo=CRZP-detail-kniha](https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblio-Form&sid=D17D9F3E5A956C16E21A9E884ED0&seo=CRZP-detail-kniha)>. [cit. 2022-01-28].

SLAVÍČEK, Daniel: *Dohled a etika*. [Disertační práce]. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta humanitních
studií, 2012. 208 s.

SLOVENSKÝ SYNDIKÁT NOVINÁROV: *Etický kódex novinára*. [online]. Bratislava : Slovenský syndikát
novinárov, 2011. 6 s. In *RTVS.org*. Dostupné na internete: <[https://www.rtv.org/me-
dia/a542/file/item/sk/0002/eticky_kodex_novinar_2017.BQFf.pdf](https://www.rtv.org/media/a542/file/item/sk/0002/eticky_kodex_novinar_2017.BQFf.pdf)>. [cit. 2022-01-28].

SLOVENSKÝ ÚSTAV TECHNICKEJ NORMALIZÁCIE: *Slovenská technická norma: STN 01 6910*, 2011. [on-
line]. Dostupné na internete: <https://www.tezaurus.sk/stn_01_6910.pdf>. [cit. 2021-12-01].

SMREKOVÁ, Dagmar (Ed.): *Podoby zodpovednosti: Filozofické reflexie o aktuálnych spoločenských
problémoch*. Bratislava : Iris, 2018. 232 s. ISBN 978-80-8200-030-9.

SNK: *Slovník tvarov slovenských podstatných mien*. [online]. Dostupné na internete: <[http://kor-
pus.juls.savba.sk/substantiva.html](http://korpus.juls.savba.sk/substantiva.html)>. [cit. 2021-07-15].

STANKOVÁ, Mária: *Základy morfológie, syntaxe a lexikológie pre žurnalistov – vybrané javy a príklady
zo slovenských médií*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2021. 129 s. ISBN 978-80-223-
5143-0.

ŠTEFANČÍK, Radoslav – DULEBOVÁ, Irina: *Jazyk a politika : Jazyk politiky v konfliktnej štruktúre spo-
ločnosti*. [online]. Bratislava : Ekonóm, 2017. 194 s. ISBN 978-80-225-4414-6. Dostupné na internete:
<https://faj.euba.sk/www_write/files/stefancikdulebova.pdf>. [cit. 2022-01-25].

SYVERTSEN, Trine – ENLI, Gunn – MJØS, Ole J. – MOE, Hallvard: *The Media Welfare State : Nordic Me-
dia in the Digital Era*. Anna Arbor : The University of Michigan Press, 2017. 155 s. ISBN 978-0-472-
07215-6.

SZAPUOVÁ, Mariana – BOHUNICKÁ, Lenka – CHABADA, Michal (zost.): *Veda, racionalita a hodnoty*
[elektronický zdroj]. Bratislava : Stimul, 2016. 164 s. [CD-ROM]. ISBN 978-80-8127-154-0.

TASR: *Doteraz vyhodnotili 1 493 nežiadúcich účinkov vakcín ako závažných*. [online]. In *Sme.sk*, 28.
01. 2022, [nestránkované]. Dostupné na internete: <[https://domov.sme.sk/c/22829777/doteraz-vy-
hodnotili-1-493-neziaducich-ucinkov-vakcin-ako-zavaznych.html](https://domov.sme.sk/c/22829777/doteraz-vy-
hodnotili-1-493-neziaducich-ucinkov-vakcin-ako-zavaznych.html)>. [cit. 2022-01-28].

TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina: *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. 296 s.
ISBN 978-80-7367-683-4.

ÚNIA SLOVENSKÝCH TELEVÍZNYCH TVORCOV: *Verejný záujem v oblasti rozhlasového a televízneho vy-
sielania : zborník zo seminára*. Bratislava : Únia slovenských televíznych tvorcov, 1998. 60 s. [s. ISBN].

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE: *Charakteristiky databáz*. [online]. Dostupné na internete:
<<https://uniba.sk/index.php?id=3728>>. [cit. 2021-10-13].

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE: *Vnútroň predpis č. 7/2018 Smernica rektora Univerzity Ko-
menského v Bratislave Úplné znenie vnútorného predpisu č. 12/2013 Smernice rektora Univerzity Ko-
menského v Bratislave o základných náležitostiach záverečných prác, rigorózných prác a habilitačných
prác, kontrole ich originality, uchovávaní a sprístupňovaní na Univerzite Komenského v Bratislave v
znení dodatku č. 1 a dodatku č. 2*. [online]. Dostupné na internete: <[https://uniba.sk/filead-
min/ruk/legislative/2018/Vp_2018_07.pdf](https://uniba.sk/filead-
min/ruk/legislative/2018/Vp_2018_07.pdf)>. [cit. 2021-07-15].

ÚRAD PRE PUBLIKÁCIE: *Medziinštitucionálna príručka pre úpravu dokumentov*. [online]. Dostupné na
internet: <<https://publications.europa.eu/code/sk/sk-251000.htm>>. [cit. 2021-07-15].

VIŠŇOVSKÝ, Ján: *Aktuálne otázky teórie a praxe žurnalistiky v ére internetu*. Trnava : Fakulta masme-
diálnej komunikácie, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2015. 350 s. ISBN 978-80-8105-742-7.

ZAČKOVÁ, Katarína: *Reportéri : Malí farmári, veľké problémy*. 1. časť. [online]. 18. 09. 2017, 34:26 min.
(časový úsek 1:26 – 21:45). Dostupné na internete: <[https://www.rtv.org/televizia/ar-
chiv/16952/136224](https://www.rtv.org/televizia/ar-
chiv/16952/136224)>. [cit. 2022-01-28].

ZÁKON Č. 308/2000 Z. Z. ZÁKON O VYSIELANÍ A RETRANSMISII A O ZMENE ZÁKONA Č. 195/2000 Z. Z. O TELEKOMUNIKÁCIÁCH. In *Zbierka zákonov Slovenskej republiky. Ročník 2000*. Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2000. 71 s.

ZÁKON Č. 308/2000 Z. Z. ZÁKON O VYSIELANÍ A RETRANSMISII A O ZMENE ZÁKONA Č. 195/2000 Z. Z. O TELEKOMUNIKÁCIÁCH. [online]. In *Slov-Lex.sk*. 71 s. Dostupné na internete: <https://www.slovlex.sk/static/pdf/2000/308/ZZ_2000_308_20210101.pdf>. [cit. 2022-01-28].

ZÁKON Č. 308/2000 Z. Z. ZÁKON O VYSIELANÍ A RETRANSMISII A O ZMENE ZÁKONA Č. 195/2000 Z. Z. O TELEKOMUNIKÁCIÁCH. [online]. In *Zákony pre ľudí.sk*, [nestránkované]. Dostupné na internete: <<https://www.zakonypreludi.sk/zz/2000-308>>. [cit. 2022-01-28].

Ján Hacek
Anna Sámelová
Mária Stanková

Záverečné práce
Učebné texty pre študentov žurnalistiky

Vydala Univerzita Komenského v Bratislave, 2022
Jazyková redakcia: Mária Stanková
Grafická úprava: Mária Stanková

Rozsah 88 strán, 5,5 AH, prvé vydanie,
vyšlo ako elektronická publikácia

ISBN 978-80-223-5486-8 (online)